

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

ДУХЭРИГ

№26 (275)

2002
июниин
27
Четверг
№ 73
(20583)

Зунай дунда
улаан морин
харын
18
гарагай
5

Бурятия

СУРХАРБААН-2002

ЖЭЭЙ ОЙТОЙ ДАШАРМДУУЛАН...

Буряад Республикын арадуудай спортын үндээн тэргүүдэ тэрэ зандань үлөөхэ, саашадань хүгжөөхэ хадаа гол удха шанартай гэжэ республикын мөнгөлөөтэй сэгнэжэ, тусхай захиралта хаяхан анхан абахан байна. Тэрэшэлэн гол түлэб хорио агуудай морээр I Пётр хаанда ошонон үйлэ зорюулагдаһан, мүн тиихэдэ Буряад Республикын Залуушуулай аяншалгын, физическэ культурын болон спортын талаар Гүрэнэй комитэдэй агаан дүримүүдэй ёһоор, 2002 оной июлиин 6-да, Улаан-Удэ хотодо «Сурхарбаан-2002» гэгээн үйлэ, олоной хабаадалгатай республиканска дээр үнгэргэгдэхэнь.

Б.ДОРЖИЕВА.

Мүнөөдэр - Россин Залуушуулай Үдэр

ЭДЭБХИТЭДЫЕ ШАГНАБА

Мүнөөдэр Россин залуушуулай үдэр тэмдэглэгдэжэ байна. Тиин Буряад Республикын Залуушуулай хэрэгүүдэй, аяншалгын, физическэ культурын болон спортын талаар хороон эдэбхитэй залуу үетэнеэ хүндэлэн амаршалба.

«Зодиакальна эблэл - пионерскэ эмхи» гэгээн хүүгэдэй эмхийн, «Олимп» гэгээн эдиршүүлэй клубай хүтэлбэрилэгшэдтэ, тусхай дунда нургуулинуудай залуу багшанар болон оюутадай нэгэдэлнүүдэй, клубуудай эдэбхитэдтэ Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар хорооной түрүүлэгшэ С. В. Мантуров Хүндэлэй грамотануудые, үнэтэ бэлэгүүдые барюулба.

Ц.НАДЦАЛОВА.

ИТОГИ ГОЛОСОВАНИЯ ПО ВЫБОРАМ ПРЕЗИДЕНТА РБ, СОСТОЯВШЕГОСЯ 23 ИЮНЯ 2002 ГОДА

Выборы Президента РБ	АНТОНОВ В.И.	ГРОМОВ А.Г.	ДАГБАЕВ И.Б.	ПОТАПОВ Л.В.	СЕМЕНОВ Б.Ц.	Против всех вариантов
Число голосов	2360	3160	1597	*254342	86875	8023
%%	0.64%	0.85%	0.43%	68.79%	23.50%	2.17%
Баргузинский район	38	50	25	8010	2002	127
Баунтовский район	36	27	273	4156	390	109
Бичурский район	46	36	9	9727	1429	93
Джидинский район	45	37	43	9006	4192	152
Еравнинский район	52	17	19	3998	3797	45
Заиграевский район	102	146	66	15658	2503	290
Закаменский район	19	11	16	5069	7009	64
Иволгинский район	31	38	40	4551	3819	87
Кабанский район	277	371	72	18553	2232	829
Кижингинский район	36	22	13	3969	3632	50
Курумканский район	18	14	15	4831	2269	30
Кяхтинский район	97	161	84	12104	2292	351
Муйский район	19	51	12	4695	229	117
Мухоршибирский район	41	52	22	8131	2326	160
Окинский район	18	10	9	1305	1176	26
Прибайкальский район	91	99	25	9801	577	228
Селенгинский район	45	69	19	5447	422	148
г. Северобайкальск	80	208	24	5717	1391	507
Северо-Байкальский район	232	351	165	10573	4457	801
Тарбагатайский район	16	28	6	6868	285	74
Тункинский район	137	22	24	4863	4503	47
Иркутский район, г.Улан-Удэ	272	464	127	37402	8980	1130
Октябрьский район, г.Улан-Удэ	388	627	277	39692	16285	1747
Советский район, г.Улан-Удэ	181	220	132	15009	7969	738
Хоринский район	43	29	80	5207	2709	73

Замечание: отмеченный знаком * результат является избранным президентом Республики Бурятия.

Председатель Избирательной комиссии Республики Бурятия
Секретарь Избирательной комиссии Республики Бурятия

В.Г. ЛАРИОНОВ
Л.И. ДЕДУХИНА

ВЫБОРЫ ДЕПУТАТОВ НАРОДНОГО ХУРАЛА РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ 23 ИЮНЯ 2002 ГОДА

Список депутатов, выбранных в первом туре

БАУНТОВСКИЙ РАЙОН БАГДАРИНСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 3 Приняли участие 61.818% (выборы состоялись).	ИЛЬКИНСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 11 Приняли участие 53.994% (выборы состоялись).	МУХОРШИБИРСКИЙ РАЙОН МУХОРШИБИРСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 25 Приняли участие 56.385% (выборы состоялись).
СИДОРОВ Вадим Николаевич 3365 68.31%	СИДОРОВ Виктор Иванович 3512 58.39%	ПЕТРОВ Юрий Афанасьевич 4646 78.95%
БИЧУРСКИЙ РАЙОН БИЧУРСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 4 Приняли участие 60.620% (выборы состоялись).	ЗАКАМЕНСКИЙ РАЙОН ЗАКАМЕНСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 13 Приняли участие 65.180% (выборы состоялись).	ОКИНСКИЙ РАЙОН ОКИНСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 27 Приняли участие 73.510% (выборы состоялись).
СЕМЬЯНОВ Виктор Леонович 4240 73.74%	ЗУБАРЕВ Николай Михайлович 3534 53.97%	НАХАНЦАКОВ Доржо Доржиевич 1796 84.20%
КИРОВСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 5 Приняли участие 61.557% (выборы состоялись).	КАБАНСКИЙ РАЙОН СЕЛЕНГИНСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 16 Приняли участие 44.505% (выборы состоялись).	ПРИБАЙКАЛЬСКИЙ РАЙОН ТУРУНТАЕВСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 28 Приняли участие 64.239% (выборы состоялись).
СЕМЬЯНОВ Владимир Анатольевич 5209 87.05%	ГЕЙДЕБРЕХТ Владимир Оттович 3293 63.85%	ФОМЕНКО Александр Андреевич 4110 64.31%
ЕРАВНИНСКИЙ РАЙОН ЕРАВНИНСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 8 Приняли участие 69.189% (выборы состоялись).	ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 17 Приняли участие 46.430% (выборы состоялись).	ИЛЬКИНСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 29 Приняли участие 53.721% (выборы состоялись).
ДОРЖИЕВ Цырен-Даши Эрдыевич 3269 54.36%	ПОПОВ Александр Петрович 3483 67.41%	МЕЗЕНИН Сергей Георгиевич 3463 70.44%
ЗАЙГРАЕВСКИЙ РАЙОН ОНОХОЙСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 9 Приняли участие 54.542% (выборы состоялись).	БАБУШКИНСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 18 Приняли участие 50.609% (выборы состоялись).	ТАРБАГАТАЙСКИЙ РАЙОН ТАРБАГАТАЙСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 36 Приняли участие 66.733% (выборы состоялись).
СЕМЬЯНОВ Александр Николаевич 3545 50.59%	КОРЕНЕВ Александр Степанович 3013 53.33%	КАЛАШНИКОВ Иван Игнатович 5477 71.44%

(Окончание на 2 стр.)

ВЫБОРЫ ДЕПУТАТОВ НАРОДНОГО ХУРАЛА РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИИ 23 ИЮНЯ 2002 ГОДА

(Начало на 1 стр.)

Список депутатов, выбранных в первом туре

ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫЙ РАЙОН Г. УЛАН-УДЭ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 40 Приняли участие 48.483% (выборы состоялись).	ТЕЛЕЦЕНТРОВСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 50 Приняли участие 47.155% (выборы состоялись).	СОВЕТСКИЙ РАЙОН Г. УЛАН-УДЭ РАНЖУРОВСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 59 Приняли участие 45.498% (выборы состоялись).
КОРЕНЕВ Анатолий Степанович 3081 53.54%	БАДАНОВ Матвей Александрович 3299 56.78%	КААМЫКОВ Степан Владимирович 3305 55.3%
ИНДУСТРИАЛЬНЫЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 42 Приняли участие 51.431% (выборы состоялись).	СТУДЕНЧЕСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 54 Приняли участие 44.931% (выборы состоялись).	МЕЖРАЙОННЫЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 62 Приняли участие 46.591% (выборы состоялись).
КОВАЛЕВ Александр Сергеевич 3680 64.64%	САКТОЕВ Владимир Евгеньевич 3439 60.82%	МАТХАНОВ Иринчей Эдуардович 4148 68.6%
ШКОЛЬНЫЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 45 Приняли участие 47.492% (выборы состоялись).	СТРОИТЕЛЬНЫЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 55 Приняли участие 50.973% (выборы состоялись).	БАУНТОВСКИЙ РАЙОН ЭВЕНКИЙСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 65 Приняли участие 74.634% (выборы состоялись).
ЛЫСЦЕВ Сергей Владимирович 3131 53.85%	ЗУРАЕВ Игорь Иванович 2979 51.00%	ТУРАКИН Андрей Михайлович 262 57.3%
ВОСТОЧНЫЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 47 Приняли участие 55.283% (выборы состоялись).	КРАСНОФЛОТСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 56 Приняли участие 45.254% (выборы состоялись).	ВЫБОРЫ ГЛАВЫ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ - МЭРА Г. УЛАН-УДЭ 23 ИЮНЯ 2002 ГОДА Приняли участие 47.355% (выборы состоялись).
КРАСНОПЕЕВ Алексей Геннадьевич 3576 52.57%	СУСЛОВ Анатолий Александрович 3854 69.37%	АЙДАЕВ Геннадий Архипович 102579 78.19%
ОКтябрьский район Г. Улан-Удэ ГЕОЛОГИЧЕСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 49 Приняли участие 53.119% (выборы состоялись).	ЖЕРДЕВСКИЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 57 Приняли участие 48.288% (выборы состоялись).	
ВАРФОЛОМЕЕВ Александр Георгиевич 4343 79.24%	БОТОВА Фаина Павловна 2895 56.93%	
	ЮЖНЫЙ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ ОКРУГ N 58 Приняли участие 51.505% (выборы состоялись).	
	ЛУБСАНОВ Александр Гомбоевич 3409 51.45%	

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Избирательной комиссии Республики Бурятия

26 июня 2002 г.

г. Улан-Удэ

О повторном голосовании на выборах депутатов Народного Хурала Республики Бурятия 7 июля 2002 г.

В соответствии со ст. 56 Закона Республики Бурятия "О выборах депутатов Народного Хурала Республики Бурятия" назначить повторное голосование на 7 июля 2002 года на выборах депутатов Народного Хурала Республики Бурятия по двум кандидатам, получившим наибольшее количество голосов избирателей 23 июня 2002 г., в следующих избирательных округах:

Баргузинский избирательный округ	№1
Баянгольский избирательный округ	№2
Джидинский избирательный округ	№6
Торейский избирательный округ	№7
Заиграевский избирательный округ	№10
Холтосонский избирательный округ	№12
Иволгинский избирательный округ	№14
Байкало-Кударинский избирательный округ	№15
Кижингинский избирательный округ	№19
Курумканский избирательный округ	№20
Кяхтинский избирательный округ	№21
Наушкинский избирательный округ	№22

Кударинский избирательный округ	№23
Муйский избирательный округ	№24
Хошун-Узурский избирательный округ	№26
Нижнеангарский избирательный округ	№30
Локомотивный избирательный округ	№31
Байкальский избирательный округ	№32
Тохойский избирательный округ	№33
Селендумский избирательный округ	№34
Гусиноозерский избирательный округ	№35
Тункинский избирательный округ	№37
Кыренский избирательный округ	№38
Шишовский избирательный округ	№39
Молодежный избирательный округ	№41
Заводской избирательный округ	№43
Пролетарский избирательный округ	№44
Центральный избирательный округ	№46
Удинский избирательный округ	№48
Дальневосточный избирательный округ	№51
Текстильный избирательный округ	№52
Пищевой избирательный округ	№53

Советский избирательный округ	№60
Зареченский избирательный округ	№61
Хоринский избирательный округ	№63
Межрайонный избирательный округ	№64

2. Окружным избирательным комиссиям изготовить бюллетени для повторного голосования на выборах депутатов Народного Хурала Республики Бурятия 7 июля 2002 г.

Председатель Избирательной комиссии Республики Бурятия В.Г.Лариков

Секретарь Избирательной комиссии Республики Бурятия Л.И.Дедюкин

г. Улан-Удэ
26 июня 2002 г.
№01-06/396

ҮНИНЭЙ ХҮЛЭЭГДЭНЭН БЭЛЭГ

Нёдондо жэл «Ока» автомашинуудые 300 ветеранууд абаа нэн. Мүнөө 360 автомашина үгтэхөөр

түсэблэгдэнхэй. Тэрэнэйн 84 машина абаба. Тийгэжэ үнгэрэгшэ долоон хоногой гарагай дүрбэндэ 38

ветерануудта машинын түлхюурнүүдые Президент Л. В. Потапов барьюулба. Эдэнэй хорёодын бэлгээ абахаяа хүдөө нютагууднаа ерээ юм. Үбгэн ветерануудай дунда залуу сэрэгшэн, Чөчнүда болоһон хуулита бэшэ

хөморолдоондо хабаадаһан Б. Луудай байгаа.

Хүхюутэй, жаргалтай ветеранууд барандаа автобусто хуураа машинануудаа абахаяа ошонод нэн. Ц. НАДЦАЛОВ

Фоторепортаж

У КАБАНСКИХ МАСЛОДЕЛОВ

Каждый день в 7 часов утра к воротам Кабанского маслодельного завода подъезжают молоковозы из разных концов района. Именно в летнее время молочная продукция поступает в избытке. Приемщица завода едва справляется с приемкой утреннего молока. В сутки поступает 6-7 тонн молока из шести хозяйств: из ОПХ «Байкальское», Елани, Мостовки, Тимлюя, Закалтуса и из одного хозяйства Прибайкальского района.

В аппаратном цехе работает полуавтоматический аппарат по

розливу и упаковке сметаны. Здесь же продукция проверяется на вкус и жирность. Фасовщица сметаны Анна Логинова - работница с большим стажем, за сутки она пропускает 1000 упаковок сметаны. В этом большом цехе предприятия честно и добросовестно работают ветераны труда Татьяна Кондакова и Татьяна Иванова.

Лаборанты, проверяющие качество и жирность молока Елена Поняшкина, Виктория Иванова и Августа Федоровна работают по-

сменно. Надежда Федоровна Бинаева после окончания Улан-Удэнского техникума мясной молочной промышленности, более двадцати лет трудится здесь. Продукция Кабанского маслодельного завода пользуется большим спросом на прилавках магазинов и рынков города.

НА СНИМКАХ: сменный мастер Н.Ф. Банинова; рабочий аппаратного цеха Т.К. Кондакова.

С. БАЛДУЕВ

Вниманию страхователей и застрахованных лиц, уходящих на пенсию в 2003-2004 годах

В соответствии с требованиями Федерального закона о персональном учете, пенсионный фонд Российской Федерации централизованно (из Москвы) проводит в июле-сентябре 2002 года информирование определенной части застрахованных лиц нашей республики о состоянии их лицевых счетов, открытых в системе обязательного пенсионного страхования Российской Федерации.

В целях защиты пенсионных прав застрахованных лиц, которые в 2003-2004 годах достигнут общеустановленного пенсионного возраста (мужчины - 60 лет, т.е. 1943-1944 г/р., женщины - 55 лет, т.е. 1948-1949 г/р.) и не получающих пенсию, Государственное учреждение Отделение пенсионного фонда Российской Федерации по Республике Бурятия проводит работу по актуализации их лицевых счетов

в части адресов по прописке, фактического проживания и адресов уведомления.

Иными словами - на какой адрес застрахованные лица хотели бы получить информацию о своем стаже и зарплате, имеющуюся в системе персонального учета Пенсионного фонда Российской Федерации, на основании которой им и будет назначена пенсия.

По всем вопросам следует обращаться:

- Страхователям и неработающим гражданам - в районные Управления и Отделы ПФР;
- Работающим гражданам - в кадровую службу по месту работы.

Уншагшадтай сэхэ утаһаар хөөрэлдөөн

ХҮҮГЭДЭЙ ТЭДХЭМЖЭ, ПЕНСИ, ЗУНАЙ АМАРАЛТА БОЛОН ПУТЕВКОНУУД ТУХАЙ

Манай редакцияда апрель һараһаа эхилжэ, засаг түрымнай түрүүшүүд «сэхэ хөөрэлдөө» үнгэргэжэ захалаа һэн. Мүнөөдэрэймнай айлшан, Буряад Республикын ажалай болон социальна хүгжэлтын министр Степан Гаврилович ЕФИМОВ «сэхэ хөөрэлдөө» хэбэ. Хөөрэлдөөнэй эхилхэдэ, телефоной хонхо таһалгаряагүйгөөр наяраа гээд онсолоё. Тнигэжэ түрүүшын хонходогшо, Ивалгын аймагай Оронго нютагай ажаһуугша байба.

- Алло? Энэ «сэхэ хөөрэлдөөн» гү? Оронгын ветерануудай соведэй түрүүлэгшэ Нимаев хонходоно. Ушар юуб гэхэдэ, манай нютагта хү тушаадаг гурбан газар нээгдэнхэй. Харин июнийн 8-һаа пунктууд хаагдаа. Үшөө нэмбэл, хүнэй сэншые бага, мүн түлбэриень арбаад хонгогой һүүлдэ түлэдэг һэн.

- Сайн байна. Хүүгэдэй зунай амаралтын, эдүүржүүлгын лагерьнуудай хэр мүнгөөр хангаданан, мүн лагерьнуудай болзор тухай газетнүүдтэ юундэ толилогдоногүй? (Виктор Алексеевич, Улаан-Үдэ).

- Степан Гаврилович, хүүгэдэй пособи хэзээ дээшлүүлэгдэхэ гэшэб? (Клавдия Федеровна Климашева).

- Энэ асуудалаараа директортэе хандаа һэн гүт? Үгы? Харюу үгэхэнь ехэ хүндэ. Юундэб гэхэдэ, «Байгал», «Гэсэр» г.м. гостиницын ажалшадай салингай хэды байһыень мэдэнгүйб. Дүүрэн харюу гэхэ болобол, Буряад ороной гостиницинуудай салин шалгажа, тусхай шэнжэлэл хэхэ болоно.

- Алло? Би 1961 ондо түрэнһни, афган дайнай инвалид гээд, 1200 түхэриг пенси абадагби. Ажалай пенси намда үгтэхэ гү?

- Степан Гаврилович, тантай Людмила Ильинична Широкина хөөрэлдэнэ. Би 1995 ондо гэр бүлэтгээ Украинаһаа зөөжэ ерээб. Буряад орондо нэгэ жэл ажаллааб. Нёдондо жэл 55 һаһа хүрээжэ, пенсидэ гарааб. Харин мүнөө һаһанай болзороор үгтэдэг 700 түхэриг пенси абанаб. Ажалай пенси нэмэнгүй.

- Би хүндэ байдалда байнаб. Энэ мүнгэн тон хэрэгтэй.

- Удэрэй амар мэндэ! Пенсионер Иван Баирович Бабушкин хонходоно. Эсэгын дайнай ветерануудта үгтэжэ байһан машинын ээлжэндэ 723-дахи зогсоноб. Хэзээ машина абаха гэшэб?

- Социальна шэглэлэй мэргэжэлтэдые БГУ-да, ВСГТУ-да бэлдэнэ. Эдэ мэргэжэлтэд хэрэгтэй гэшэ гү?

- Степан Гаврилович? Ушар юуб гэхэдэ, минии танил эхэнэртэй хүндэ байдал тохёолдоо. Паспорт үгы, тиимһээ үхибүүндэ гэршэлэлгэ абажа шаданагүй. Үхибүүнийн жэл хахадтай юм.

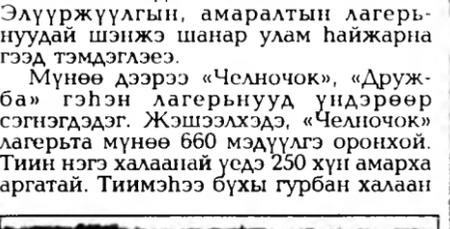
- Сайн байна! Зунай сагта хотоһоо дачна автобусууд ябадаг болонхой. Тэндэ 1-дэхи группын инвалидууд хүнгэлэлтэйгөөр ябадаг.

- Иимэ хизаарлалга хотын захиргаанай тогтоолоор дэлгэрээ. Харин мүнөө Буряад Республикын прокуророй буруушаалга хэлһэнэй удаа хизаарлалга болоулагданхай.

- Би үгы хэгдэһэн нөөсэ мүнгэнэй түлэлгэ тухай асууха һанаатай байнаб. Бидэ, пенсионернүүд үглөөнэй 4-5 саһаа Сбербанкда

ээлжэндэ зогсонобди. Үдэрэй туршада энэ зоболонто мүнгые 1-2 хүндэ үгэнэ...

- Алло? Эдүүржүүлгын лагерьнуудай хэрэг хэр гэшэб? (Татьяна Никанорова Григорьева).

- Харууһагүй үхибүүдтэ юун хэгдэнэб?

- Намда хэлэжэ үгыт? Мүнөө сагта ямар мэргэжэлтэд тон хэрэгтэй байнаб? (Валерий Пунцыкнамжилов).

- Ажалаар хангагшадтай дунда техникэскэ шэглэлэй мэргэжэлтэд дуталдана. һаяхана Клавдия Павловна Альцман хэлэнэ һэн:

Хүүгэдэй зунай амаралта

МАРТАГДАШАГҮЙ ҮДЭРНҮҮД

Буряад ороноймнай элдэб нютагууднаа суглархан үхибүүдтэй Дурна зүгэй Владивосток хотоодохи Бүхэроссин хүүгэдэй түб «Океан» лагерьта амараад ерээб. Энэ лагерь заха хизааргүй ехэ Номгон далайн багахан болохо Япон далайн эрьедэ оршодог.

Мантан томо онгосын хэлбэритэйгээр баригдаһан дүрбэн дабхар «Бригантина» гэжэ байшан соо айхабтар ехэ киноконцертнэ зал, хургуули, столово, дискобар, «Орфей», кафе, спортзал, медлункт би.

Манай амархан ба хураһан «Минии федераци» гэжэ сменэдэ элдэб олон яхатанай соёл гэгээрэлэй фестивал үнгэргэгдөө. Эб найрамдалай гүрлөө лагерьта байһан яхатан бүхэнэй хүүгэд гүрээжэ, энэ фестиваль нээб.

Эндэ бидэ - Буряад Республикаһаа, Агын болон Усть-Ордагай тойрогууднаа суглархан буряад хурагшад шэнэ һэеы гэртэ оролго тухай ёһо заншал сохор наадатайгаар, бүхэ барилдаатайгаар, хур харбалгатайгаар харуулжа, булта зоние тон ехээр һонирхуулаабди. Эндэ би өөрөө буряад арадай дуу дуулаһанайнгаа болон энэ фестивалда эдэбхитэйгээр хабааһанайнгаа түлөө «Океанай» дипломоор шагнагдааб. Харин тиихэдэ Яхадай, Тувагай, Хакассин болоод олон оцдоо яхатанай хүүгэд яһалашье гоёор хатар наада харуулжа, маниие угаа ехээр хужарлуулан

һонирхуулба, онсо һайшаагдаба.

Эндэ амаржа байха үедөө классическа хургуулида ябаабди. Үдэртөө дүрбөөд хэшээл болодог байба. Ном үзэһэнэй һүүлдэ спортзал соо волейбол, баскетбол наададаг, заримдаа тренажерно зал соо бэе тамираа хүгжүүлэн хоридог, мүн «Океанай» дуунуудые хурадаг һэмди.

Удаань янза бүриин кружогуудта булта үхибүүд ябадаг байна. Жэшээхэдэ, хэн нэгэн бумагопластикын, картонопластикын, нааданхайнуудые нэхэлгын, хатарай гэхэ мэтэ гээд тоолоходо олон. Харин би визаж-студиа бэрхэ мэргэжэлтэнэй хүтэлбэри доро ноур гоёожо хурабаб.

Лагерьта байха үедэмнай бэеын тамирай үдэр, бэеэ даагаад хүтэлбэрилгын үдэр, апрелин нэгэндэ «Энеэдэ нааданай бухта» үнгэргэгдөө.

Унтахынгаа урда тээ заримдаа далайн эрьээр сэнгэдэг, үгышые һаа дээдэ дабхарай амаралтын талмай дээрэ гаража, танил болоһон басагад хүбүүдээр һонирхоһон асуудалнуудаараа хөөрэлдэдэг, элдэб юумэ бэе бэеһээ асуулсадаг байгаабди.

Владивосток хотоор аяншалгын үедэ океанариум соо элдэб загаһадые, амитадые, хэрэм-музей соо һонирхолтой экспонадуудые, харин дельфинари соо дельфинүүдые хараабди.

«Минии федераци» гэжэ сменын хаагдаһан үдэр олон хүүгэд диплом ба грамотануудаар шагнагдаа. Энэ сменын программа эдэбхитэйгээр хабааһанай түлөө грамотаар шагнагдааб.

«Океан» хадаа багахан шэдитэ орон юм. Эндэ бидэ һайхан һанаатай, сагаан сэдхэлтэй хани нүхэдые олообди. Хахасалгын үдэр бидэ хаанаш ябахадаа, бэе бэеэ һанажа дурсажа ябаха, хээээдшые мартахагүйбди гэжэ тангаригаа үгөөбди.

Энэ һайхан мартагдашагүй үдэрнүүдые намда бэлэглэһэн Захааминай аймагай ЦДЮТ-эй болон Мэлынгээ дунда хургуулин хүтэлбэрилэгшэдтэ, түрэлхидтөө маниие энэ холын харгыда абажа ябаһан Анастасия Владимировна ба Татьяна Николаевна багшанарта үнэн зүрхэнһөө халуун баяр хүргэнэб.

Бүхэ үхибүүдтэ «Океан» лагерьта ошожо амархыен хүсэнэб!

Дарима ДУЛМАЕВА,
10-дахи класс,
Мэлын дунда хургуули.

Түнхэнэй аймагай Шэмхын дунда интернат-хургуулин 130 жэлэй ой

ЭГЭЭЛ ХУУШАНАЙ...

Июниин 16-да Түнхэнэй аймагай Шэмхэ хуурида аргагүй ехэ баяр болобо. Ушар гэхэдэ, эндэхи дунда интернат-хургуули байгуулагдаһаар 130 жэлэйнгээ баярые үндэр хэмжээндэ тэмдэглэб.

Баяр ёһолодо амарша-лагшадай нэгэн тус хургуулие бүхэ аймагай аха захань гэжэ нэрлэхэдэнь, хэншые гомдобогүй. Үнэхөөрөөшые, аяр 1871 ондо эндэхи хүмын дэргэдэ хургуули болгодоо. Тэрэ үеһөө хойшо хургуули түрүү хургуулинуудай тоодо оролсоно, олон бэрхэ хүбүүд, басагадые хургажа гаргаа.

Аймагай захиргаанай толгойлогшин орлогшо Николай Петухов, национальна паркын директорэй орлогшо Сергей

Сушкеев, аймагай эрдэс хуралсалай табагые даагш Мүнхэ Майоров, хургуулин директор Валерий Степанов болон бусад амаршалгын үгэнүүдые хэлэжэ, үнэтэ бэлэ сэлэгүүдые барюулаа. Хургуулин багшанар Людмила Сымболова, Думма Хомоксонов хоёр Арадай Хуралай грамота шагнагдаа. Мүнөө жэл хургуули эрхимээр дүүргэһэн Юли Сушкеева мүн э мүнгэн шан хүртэбэ. Удаань багшанар болон хурагшадай бэлдэлэ концерт-наадан сугларагшад анхарал татаа.

Энэ үдэр ганса бэлэг сэлэг барюулагдаа бэшэ, хэдэн үеэ хүн сугларжа баярлаба гэжэ

Борис БАЛДАНОВ,
Радна-Нима БАЗАРОВА

ОАО «Росгосстрах» - Управление Росгосстраха по Республике Бурятия информирует:

В соответствии с Постановлением правительства Российской Федерации от 13.03.2002г. № 152 в 2002 году у граждан Российской Федерации, являющихся владельцами гарантированных сбережений (в том числе наследников первой очереди, относящихся к указанным категориям), по взносам, уплаченным до 01.01.1992г., возникает право на получение предварительной компенсации в сумме до 1000 рублей, если они относятся к одной из следующих категорий:

- граждане по 1940 год рождения включительно;
- инвалиды 1 группы;
- участники Великой Отечественной войны;
- инвалиды 2 группы по 1950 год рождения включительно;
- родители, а также опекуны детей - инвалидов;
- родители, а также опекуны детей инвалидов с детства;
- бывшие несовершеннолетние узники концлагерей гетто и других мест принудительного содержания, созданных фашистами и их союзниками в период второй мировой войны.

Выплата предварительной компенсации гражданам РФ 1939-1940 годов рождения будет производиться с 1 октября 2002 г.

Предварительная компенсация выплачивается также лицам, застрахованным по целевым вкладам на детей (договора по страхованию детей и к бракосочетанию (свадебные), при условии их окончания с полной оплатой взносов.

В случае выплаты предварительной компенсации наследникам первой очереди (смерть страхователя в период 1992 по 2000 гг.), принадлежность к какой-либо категории, определенной Федеральным законом, должен иметь не только сам страхователь, но и его наследник.

В случае смерти страхователя в 2001-2002 годах выплата компенсации на оплату ритуальных услуг производится его наследникам в размере 6000 руб., если сумма взносов на 01.01.1992 г. составит 400 руб. и более, если же сумма взносов на 01.01.1992 г. составит менее 400 руб., то сумма выплаты равна произведению суммы взносов на 15.

По всем вопросам, касающимся выплаты предварительной компенсации по договорам, заключенным до 01.01.1992 г., обращаться в страховые агентства районов республики.

В г. Улан-Удэ:

- Управление Росгосстраха по РБ, ул. Смолина, 18, тел. 21-44-00;
- Генеральное страховое агентство по г. Улан-Удэ, ул. Широких-Полянского, 20, тел. 33-84-25.

Для сведения: с 14.08.2001 г. по 24.06.2002 г. выплачено предварительной компенсации и компенсации на оплату ритуальных услуг на сумму 3 млн. 997 тыс.

- Такие районы как:
- Мухоршибирский и Селенгинский выплатили более 400 тыс. руб. каждый;
- Джидинский - более 300 тыс. руб.;
- Кабанский и Генеральное страховое агентство по г. Улан-Удэ - более 200 тыс. руб.;
- Кяхтинский, Хоринский, Северобайкальский, Иволгинский - более 100 тыс. руб.

Рег. св-во № 014.613 от 19.08.92 г.

- ОАО «Росгосстрах» - Управление Росгосстраха по Республике Бурятия оповещает жителей и гостей республики о том, что в ряде регионов России создана неблагоприятная эпидемиологическая обстановка по заболеваниям, переносчиками которых является клещ.

В этом году период активности клещей ожидается на редкость длительным. Поэтому все лето и осень наслаждаться общением с природой придется с предельной осторожностью. Если клещ Вас все-таки укусил, нужно действовать немедленно. Лучшее всего доверить операцию по удалению клеща специалисту, который проведет и профилактический курс лечения иммуноглобулином или антибиотиками против заражения клещевым энцефалитом, болезнью Лайма и другими заболеваниями.

Если же Вы не предприняли превентивные меры и подхватили вирусносителя - клеща, то последствия Вам обойдется гораздо дороже, чем добровольное медицинское страхование при укусе клеща.

Для снижения риска расходов по обращению за медицинскими услугами при укусе клеща Вам поможет специальная программа ОАО «Росгосстрах», которая позволит провести профилактическое лечение, повысить оперативность и качество диагностики при присасывании клеща, снизить риск возможных осложнений заболеваний, вызванных укусом клеща, повысить качество медицинских услуг и лечение от заболеваний, переносимых клещом.

Программа добровольного медицинского страхования, предусматривающая оказание медицинских услуг при укусе клеща предусматривает организацию следующих медицинских услуг:

- первичный медицинский осмотр и удаление присосавшегося клеща;
- иммунодиагностика заболеваний, переносимых клещом;
- профилактическое введение иммуноглобулина и/или антибиотика широкого спектра действия;
- консультация специалиста в период возможного заболевания;
- в случае острого заболевания вследствие укуса клеща, при неэффективности проведенных профилактических мероприятий организация лечения в стационаре.

Медицинские услуги по Программе могут быть оказаны в выбранном лечебном учреждении.

Страховая ответственность составляет 5000, 10000, 15000 и 25000 рублей. Страховой взнос соответствует и составляет 35, 70, 105 и 175 рублей.

Уважаемые руководители, при заключении договора страхования пользу своих работников при страховании более 1000 человек предоставляется скидка со страхового взноса в размере 25%.

Приглашаем Вас в страховое агентство районов республики в г. Улан-Удэ: ул. Смолина, 18, тел.: 21-44-20; ул. Широких-Полянского, 20, тел.: 33-84-25. Рег. св-во № 014.613 от 19.08.92 г.

«БИБЛИ ОРШУУЛГЫН АСУУДАЛДА» гэхэн статья тушаа

НЕОБХОДИМО ПЕРЕВОДИТЬ ТЕРМИНОМ «БУРХАН»

ГАЙХАМААР ЕХЭ ОРШУУЛГА ХЭЭ

Бүри наяхан «Буряад үнэн» сониной хоёр дугаарнуудта (9.05.02 - 16.05.02) Монголой библиин ниигэмлэгэй адарта гэшүүн Балдоржын Цэрэндаш «Библин оршуулгын асуудалда» гэхэн статьягаа толилоо.

Энэ статья соогоо үнэн адарта христос шажанда хабаатай номуудые монгол изагуурта арадуудай хэлэнүүдтэ яжа зүбөөр оршуулхаб гэхэн асуудалда өөрынгөө оршуулгын туршалганууд тухайгаа хөөрэнэ.

Үнэн адарта Христос шажанай библие Цэрэндаш-гуай хүн түрэлтэнэй түүхэдэ үлэмжэ гайхамшагтай ном - хургаал гээд толооно.

Манай Буряад орондо үнэн адарта христос шажанда хабаатай «Маркын дуулгалан» найн мэдээсэл»

1994 ондо гараа. Бидэнэр саашадаа оролдосотойгоор христиан шажанай бэшэ талмуудые шудалжа, монголшоолжо хэблэээр гаргаха зорилготойбди гэнэ.

Цэрэндаш - гуай өөрынгөө статьянууд соогоо библиин нэрэ томьёо тухай дэлгэрэнгээр тогтоно.

1. «Библи» гээшэ юун гэхэн үгэ юм бэ? Библие «Священное писание» гээд тайлбарилна.

2. «Евангелие» хадаа «байн найхан мэдээсэл» гэхэн удхатай үгэ юм гэнэ.

3. «Библи» анха түрүүн грек хэлэн дээрэ бэшэгдээд, зуун нэгэн хэлэн дээрэ оршуулагдажа барлагданан юм гэнэ.

Зуун нэгэдэхи хэлэнийн буряад хэлэн болон гэжэ Оксфордын университет мэдээсэнэ.

4. «Библие» будаадын шажанай нэрэ томьёо хэрэглэжэ оршуулжа огто болохогүй юм, юундэб гэхэдэ: Библи мэдэхэгүй монголшуудта будаадын шажанай нэрэ томьёо хэрэглэжэ оршуулбал, монголшуудай ухаанень үймүүлжэ, сэдхэлэйн гунги болон зоболоние хэргэжэ магад гээд хэжэглэнэ.

Жэшээлхэдэ: «Бог» гэхэн үгэ «бурхан» гэхэн Ц-Д. Будаевай оршуулдагынь тон буруу. Юундэб гэхэдэ, Христос шажан, будаадын шажан удхаараа тон ондоо шажанууд болохоороо,

ЭНЭ ШАЖАНДА ШҮТЭХЭ МОНГОЛ УЛАД БАЙХА ГҮ?

Дух номерах газеты «Буряад үнэн» (9 и 16 мая с.г.) напечатана статья Бодонгууд Балдандоржын Цэрэндаш «Библи оршуулгын асуудалда» (из Улан-Батора). В данной публикации заключено, что нельзя переводить на бурятский язык словом «Бурхан», яко-будда. Это не Бог, а Будда. Мотивировки своего суждения Цэрэндаш-гуай к слову Бурхан доводит имя Будда («Бурхан Будда», «Бог Будда»). Но между термином «Бурхан» и словосочетанием «Бурхан Будда» в семантическом отношении существует огромная разница. Бурхан означает «Бог», Будда (или Бурхан Будда) - это человек, высокопоставленный буддистами.

Оршье шажанай нангин хургаал даа бүхэдэлхэйн эрдэм болон соёлой, түүхын баялиг мүн

Следует подчеркнуть, что термины «Бог» в русском и «Бурхан» в бурятском языках выражают одно и то же понятие («Бог»). Поэтому не можем согласиться с мнением Цэрэндаша, чтобы понятие «Бог» переводилось на бурятский язык надуманными, неестественными читателям словами «Оршолонто Юртэмсэ» или «Эзэн». Слово «Бог» необходимо переводить термином «Бурхан», и в частности всем носителям бурятского языка. Слово «Бурхан» употреблялось в значении «Бог» в переводах духовной литературы на бурятский («северобайкальских» (иркутских) бурят еще в 18-м веке. В «Святом благовествовании» (Иркутск, 1909; «От Матфея Святое благовествование». Иркутск, 1912; «Историческая история Ветхого и Нового завета». Калмыцк, 1908).

Термин «Бог» выражается термином «Бурхан» не только в бурятском языке, но и в халха-монгольском, калмыцком и других родственных языках. Слово «Бурхан» в значении «Бог» зафиксировано в монгольских языках учеными-лингвистами еще в XVIII веке. См. Ц.Б. Будаев. Бурятские диалекты (опыт диалектологического исследования). Новосибирск, 1992, с. 208: «Бурятско-монгольско-калмыцкий словарь» коллектив Ф.П. Аделунга).

Эти факты неопровержимо свидетельствуют о том, что слово «Бурхан» никак не связано с именами Будда или Бурхан Будда. Поэтому недопустимо, когда при переводе с русского языка игнорировалось общемонгольское слово «Бурхан», семантически полностью соответствующее понятию «Бог».

С.Б. БУДАЕВ. Доктор филологических наук, профессор.

(1996), «Иисус Христос тухай Иоаннай дуулгалан найн мэдээсэл» (1998) гэжэ номуудые БГУ-гай профессор Цырендаша Будаев ородоо буряадшала Москвагай Библиин оршуулга хэдэ институтадар хэблэн гаргуулаа бэлэй. Дүй дүршэлтэй бэрхэ оршуулга Ц.Б.Будаев ехэ ажал хээ гэжэ тэмдэглэлтэй.

Агууехэ Октябрийн революциин урда тээ 1909, 1912 онуудта Матвейһээ, Маркһаа хоёр евангели хэблэгдэн байгаа. Энэ хоёр ном Байгалай баруун буряадуудай нутаг хэлэн дээрэ кириллицээр бэшэгдэнэ. Тэрэ гэхээр Библин буряад хэлэн дээрэ оршуулагдаагүй. Дээрэ дурсагдадан Ц.Б.Будаевай оршуулган номууд хадаа буряад литературна хэлэн дээрэ найруулагдадан түрүүшын номууд болоно. Харин халха изагуурай монголшууд Октябрийн хубисхалай урдашье, үүдэште будаадын шажанһаа таа оорэ, жэшээлбэл, үнэн адарта христос шажан тухай дуулаашьегүй, мэдэхэшьегүй байһан зон гэжэ мэдэнэбди. Мүнөө дээрэ яагаад, ямар шалтаганһаа боложо халха монголшуудта зориулжа, үнэн адарта христос шажанай хургаалтай номуудые оршуулба гэшээб гэхэн асуудал гараад ерэхэ баатай болоно. Баруун буряадууд Октябрийн хубисхалай урдахана саган хаанай баалалтаар үнэн адарта христос шажанда орожо, хамаг нэрэ обогын ород нэрэ, обогтой болоһонинь мэдээжэ ааб даа. Мүнөөшье баруун буряадууд Улаан-Удын ород шажанай хүмэдэ хэды үсөөнөөрөөшье хаа орожо, хүгэдэн шүтэдэг эдэ буряадууд би хэбэртэй.

Харин Монгол найхан орондо, будаадын шажанай уг нутагтаа дахинаа хүргэжэ, үргэнээр дэлгэрхэн саита христиан шажанда шүтэхэ, тэрэнэй монгол хэлэн дээрэ оршуулган номуудые уншаха нэгэшье монгол одоохонь маргамаар байхань дамжаагүй. Тиибэ яабашье, гайхамшагта монголой оршуулга Цэрэндаш-гуай ямар зорилго, эдэбхи табижа, тон гайхамсаар оролдог гаргажа, христиан шажанай номуудые оршуулба гэшээб?

Цэрэндаш - гуай энэн тухай ингэжэ харюусана: «Христос шажанай библи хадаа Оршолонто Юртэмсын Эзэнэй хургаал - хүн түрэлтэнэй хэлэн гэрэйн, хүн түрэлтэнэй угай түүхэ, бүхэдэлхэйн арад зоний сэгнэшээгүй ехэ баялиг» гээд зорилгоёо тайлбарилна.

Монголой библиин ниигэмлэг библиин «шинэ гэрээ» номы орчин цагийн монгол хэлэн дээрэ анха түрүүн оршуулаад, үүдэнь «Луухын түүрэн бэшээн баярта мэдээ» 1994 ондо, «Иоганай түүрэн бэшээн баярта мэдээ» 1996 ондо, «Хуушан гэрээ» (хоёр боти), «Шэнэ гэрээ» (хоёр боти) г.м. христиан шажанай номууд оршуулагдаһан юм гээд Цэрэндаш - гуай тэмдэглэнэ. Оршуулгануудһаа гадна үшоо нэгэ хонирхолтой «Есүүс» (Луухын бэшээн намтар түүхэ) кино-зүжэг Монгодо

«Бог» гэхэн үгэ «Бүтээгшэ Эзэн», «Ехэ эзэн», «Мүнхын эзэн», «Оршолонто юртэмсын эзэн Эсэгэ» гэхэ мэтээр оршуулха хэрэгтэй, тиймэ тула «Бог» гээшье «Бурхан» гэжэ оршуулжа огто болохогүй гэнэ. «Бог» гээшмнай ород хэлэн дээрэ «Бог - это господь, сотворивший мир и все, что в нем есть», иимэ тайлбаритай хадань, Далай ламын «Известия» (V, 2000г.) сониндо үгэлхэн ярилсалгы (интервью) Цэрэндаш - гуай баримталжа, («Буддизм отрицает и Бога, и Творца, поэтому Будда (для нас не бог, а учитель»), хараадаа абажа бэшэхэдэ, Бог болбол Бурхан гэжэ оршуулжа болохогүй, тиймэ тула профессор Ц-Д. Будаевай оршуулгы (Бог болбол Бурхан), Библиин удха ушарые гуйбуулна гээд Цэрэндаш - гуай дэмы шүүмжэлэнэ.

Минийн ханамжаар хадаа «Бурхан» «Будда» хоёр үгэнүүд үгынгөө бүридлөөршье, удхынгаа талааршье, уг изагуурааршье шал ондоо үгэнүүд мүн. Монгол найхан орондо будаадын шажанай дэлгэржэ эхилхэдэ, эдэ үгэнүүд энэдхэг хэлэнһээ монгол изагуурта арадуудай хэлэндэ шэлжэн ороо юм гээд буддологууд тэмдэглэдэг.

Буряад хэлэндэ «Бог» гэхэн ород үгэ «Бурхан» гэхэн үгөөр оршуулдагынь тон зүб. Бурхан гэхэн үгэ изагуур түхэлөөрөө энэдхэг үгэ болобошье, будаадын шажанай Буряадта дэлгэрхэдэ, «бурхан» гэхэн үгэ удааараа ород хэлэнэй «Бог» гэхэн үгын удха шанарые шэнгээжэ тогтонижорһон үгэ мүн.

Үнэн адарта христиан шажанай олон ботинуудтай номуудые оршуулган монголой библиин ниигэмлэгэй дарга Цэрэндаш - гуай гайхамсаар ехэ эрдэм шэнжэлгын ажал хэбэ гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Монгол изагуурта арад зоний дунда үни урда саһаа дэлгэрхэн будаадын шажаные түрхэ хүсэлтэйгөөр үнэн адартын христиан шажанай санаартан, энэ шажан болон санаартание али болохоор дэмжэһэн Монголын Библиин ниигэмлэг, тэрэнэй ударидаша Цэрэндаш-гуай али болохо аргануудые хэрэглэжэ, монгол арадые оорэ шажанда турин оруулха нээлгэтэй юм гү гэхэн асуудал гарана. Монгол арадай Конституциин үндэһөөр, Монгол орондо будаадын, христиан, ислам шажануудай дэлгэрхэ хэрэг хуулиа ёһоор зүбшэгдэнхэй гэжэ мэдэнэбди. Тиймэһээ оршон сагын монгол хэлэн дээрэ Цэрэндаш - гуайн хэблүүлхэн христиан шажанай номууд ехэ хонирхолтой байна. Ямаршье шажанай нангин хургаал, ёһо гурим хадаа бүхэдэлхэйн эрдэм болон соёлой, түүхын баялиг болохонь дамжаагүй.

Харин мүнөө үедэ будаадын шажанай үргэн дэлгэрхэйгээр дэлгэржэ байхада, христиан шажанай номуудые монгол хэлэн дээрэ уншаха, энэ шажанда хүгэдэн шүтэхэ монгол улад байха юм гү?

Улзы-Жаргал ДОНДУКОВ, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, БГУ-гай профессор.

«ДҮХЭРИГЭЙМНАЙ» ЛИТЛЭ

ами бэеые хүнийн сагта сахин хамгаалха хамагай шухала үүргые дүүргэдэг байгаа. Чингис хаан хэрэйдэй Ван хаание дараһанайнгаа удаа найманай Таян хаантай байлдаһынгаа урда бүхы сэрэгүүдэ арбан, зуун, мянган болгон хубаарилжа дууһаад, наян хэбтүүл, далан торгууд, хишигтэние тусхайлан томилжо, мянганай, зуунай ноёдые хүбүүд, дүүнэр болон эрхим сэрэгшэдэй дундаһаа хунгажа табиган байна. Мүн хорчин, торгууд, хишигтэн, буурч, үдэнч, атгач гэхэн сэрэгүүд томилгодо. Академик Ц. Дамдинсүрэн «Монголой нюуса тобшые» оршуулахдаа, «хэбтүүл» гэхэн үгэ «хүнийн манааша», «торгууд» гэшые «торгон сэрэг», «хишигтэн» гэшые «ээлжээгэй харгалзагша, ээлжэтын», «хорчин» гэшые «номо homo агсагшад», «буурчин» гэшые «тогоошон» гэхэн удхатай гэжэ тайлбарилһан байна.

790 жэлэй саана, 1211 ондо Чингис хаан Алтан улас руу добтолоо замдаа Онгуд аймагай нутагаар табадугаар нарада дайран гараһан юм. Тийхэдэнь

Онгуд аймагай эзэн Алгуш Теген элшэн сайдаа ябуулжа, Чингис хаание тон ехээр хүндэлэн угтаба. Тийхэдэнь Чингис хаан баярлажа, өөрынгөө талада бүримүһэн татахын тула ураг түрэлэй холбоо байгуулжа, Алагуа Бэхи үхиноо ахмад хүбүүдэнь хатан болгожо үгэлхэн юм. Мүн лэ баһа 790 жэлэй саада тээ, 1211 оной гурбадахи нарада Чингис хаан сэрэгэ абажа, Хэрлэн мүрэнһөө Алтан уласые дайлахаяа мордохынгоо урда Бурхан Халдун уулада гаража, бүхээз тайлан, хүзүүндэ үлгэжэ, Хүхэ Мүнхэ Тэнгэридэ хандан мүргэбэ:

«Хүхэ Мүнгэн тэнгэри, соносон соёрхо. Би Охин Бархагые, Амбагайе доромжолон алаһан Алтан хаанһаа яла асуухаяа сэрэг абажа, дайгаар мордохо гэжэ байна. Дээдэ тэнгэри минни, энэ бодолыемни зүб ойлгожо, үршөөн туһалыш!» Удаань Чингисэй сэрэг ехэ губиие гаталжа, Онгуд аймагай нутаг ержэ, тэндэхи хүнүүдээр газаршалуулжа, Алтан уласые добтолжо эхилхэн байна. Монгол сэрэгэй ехэ хүсэтэйе дуулаһан Алтан уласай хаан

тэдэнтэй хэлсээ байгуулахаяа оролдобошье, Чингис хаан зүбшөөрэнгүй, добтолгоёо үргэлжлүүлбэ. Тийгэжэ Чингис хаанай сэрэг Сагаан хэрэмэй хойто талын сабшаал боолтонуудые эзлэн абаһан байна.

1211 ондо Чингис хаанай Зүрчидые байлдан ороходо, тэрэнэй хүбүүд Зүчи, Цагаадай, Өгөдэй гэгшэд эсэгынгээ сэрэгэй баруун талые захиржа ябаһан юм. Тэрэл жэлэдэ Балшан хэрэм шадар болоһон байлдаанда Цагаадын ахмад хүбүүн Муутогоон алуулаа һэн. Тийхэдэнь Чингис хаан Цагаадаие дуудан ерүүлжэ, энэ уйдхарта мэдээсэл тэрэндэ дуулгалан байна. Цагаадай эсэгынгээ дэргэдэ гашуудалаа гаргангүй, газаа гараад, айхабтар ехэ үй гашуудалаа гарган гэжэ нэгэ домог байдаг. Цагаадай аха дүүнэрһээ Өгэдэйдэ тон дуратай һэн. Эгээл тиймэһээ тэрэ Өгэдэие эсэгынгээ хүүлээр хаан шэрээдэ үргэмжэлхэ һанал гарган байжа болоо. Мүн Өгэдэишье хаан болоһонойнгоо удаа гүрэн турынгоо хэрэгые ябуулхдаа, нэн түрүүн Цагаадай ахатайгаа зүбшэдэг байгаа. Жэшэнь, Өгэдэй Цагаадай ахатайгаа зүбшөөд, хаан эсэгынгээ дууһаагүй аян даие үргэлжлүүлжэ, Багда болон Хитадые эзэлхээр, өөрөө сэрэгэе ударидан ябаба. Дондок БАЛЬЖИНИМАЕВ.

Яруунын аймагай 75 жэлэй ойдо

НЮТАГАЙМ ШАРАЙ БАЙХАН ДАА

1927 оной сентябрин 28-да Яруунын аймаг тогтоо хэн. Аймагай тогтоходо, харьяата газар дээрэн 8896 буряадууд, 3999 ородууд, үсөөхэн еврейнууд, татаарнууд ажаһууһан байна.

Аймаг боложо бээ олоходонь, 38949 дүрбэлжэн модо газар таһалжа үгтөө хэн. Муйска районой Баунгһаа таһаржа, бээ даанхай район болоходонь, Яруунаһаа Романовкын поселково Совет таһалжа, Муйска районодо үгтөө. Тингэбэшье, газараараа Ивалын районһоо арба шахуу дахин ехэ, Мухар-Шэбэрэй районһоо 5,5 дахин, Хэжэнгын аймагһаа гурба дахин, Хорин аймагһаа хоёр дахин ехэ газартай республикын томо газартай районуудай нэгэн болохо Яруунын аймаг зандаа байһаар.

Уужамхан Яруунага ороходом, Угтажа уриханаар михэрнэ, Хабтагай Яруунага ерхэдэм, Хаража урдаһаамни михэрнэ...

гэжэ дуулаһаар Хүнтэй хаанай шэлье уяран, яаран дабахадам, сэлгэсэн Яруунын нэбшээн сэдхэхэмни баясуулан угтажа байдаг юумэл даа. Юунтэй сасуулмаар, жэшэмээр баяр баясхалан сээжэ зүрхэндэ бадарууддаг бэ даа: үгэнүүдээр зураглахань бэрхэтэйл.

Хүбүүн, машинаһаа буугаад, тэрэ барисада эдэнэй зүйл табин, - гэсэд, Бадама баабаймни 1947 оной зүүн Хүнтэй хаанай шэлын орондо гараха зуураа хэлээгшэ бэлэй. Яахадааб гэлэл, Ехэ Ярууна хоолойгоороо зүүн тээшэ уһана Витим, Зүлхэ (Ленэ) мүнрэнүүдээр дамжуулан, Мүлһэтэ далайда дамжууддаг. Үдын голоор далажаад, Эгэтэ, Хэжэнгэ, Хори, Загарайн голнууд аршаанта уһана Байгал далайда баруулжан абаашадаг. Тимэһээ үндэр дээрэ байдаг буряадуудаар үшинһөө хүндэлэгдэдэг Хаан нэрэгэй хада уула Буурал Баабай мүн гүүлэгшэ бэлэй.

Бодоод үзыг даа: Яруунада халтад гэлэл, эртэ хюруу унашадан, богонихон зунтай ха юм. Ушар тимэһээ Яруунын аймагай олонхи хуури газарнууд Хонто зүгэй районуудта дэмь хабаатан болгондоогүй. Тарьян ажал эрхилхэдэ, овошц ургуулахада хэсүү, богони саг соо үрдижэ эдэшэдэггүй. Тимэ өөрын онсо шанартан хүрһэтэй боложо шадабал, һайн ургаса үрдижэл ургуулахш.

Яруунада үни холоһоо хойшо ажамидаржа ябаһан хүнүүд гол түлэб адуу, эбэртэ бодо мал, хони ямаа үсхэжэ, гол түлэб бэлшээринүүдые нэлэн, хүдөө ажал эрхилдэг байгаа. Һүүлэй наян жэл соо эли бодо хүнтэн болошоо. Минии багада улаан зүданда үхэр шонэ ногоо эдэдэ, һү ородог, шэрэмэй архи нэрэхэ саг ердэг байһан юм. Мүнөө үедэ тэжээлэй ургамалуудые ехээр тарижа, малдаа тэжээл элбэгээр бэлдэжэ, шахардуу байдалһаа гарахаар. Бодожо үзэгтэ, залуушуул, дэлгүүрэй ёно журам шанга эригэтэй.

ТҮҮХЫН ХУУДАҢАНУУДЫЕ ИРАЯ

1859 ондо бэжэгдэһэн мэдээсэлэй хуугаһан. Мааргатага 38 модон гэртэй, 59 эшгы гэртэй, 545 адуутай, 400 эбэртэ малтай, 658 хони, ямаатай 51 эрэ хүн ажаһуугаа. Минии хүгшэн баабай Ширабай эсэгэ Бороолдойн Жарба - эгэ 51 эршүүлэй тоо соо оролсоһон Мааргатын моотхон харгана Зүүн Мааргатага ажаһуудар байгаа.

Хориин арба нэгэн эсэгэнүүд сооһоо харгана галзууд хоёр үгээтэй, олон болодог байһан гэсэд урдань хэлсэдэг байһан юм. Жарба өөрөө зоримгой, ажалша бэрхэ хүн байгаа. Сагдан, Шираб, Лхасаран, Очир гэжэ хүбүүтэй, нэгэ басагатай болоод, сүлөө газар бэдрэжэ, хүбүүдэл шэнэ газарта түвшинүүлхын тула зүүлжээ Түрхэл, Заза нютагуудта зөөжэ ябашоо хэн ха. Басаганиһын Муханди гэжэ басага түрөө хэн. Муханди Зодбо Цэбэгтэ хадамга гараад, табан хубүүтэй, гурбан басагатай болоо хэн. Табан хүбүүнэй нэгэн Мүлхэ лама болоод, хожомын Россин Федерациин 21 дугаар Бандига хамба лама боложо алдаршалан намтартай.

Түүхэһээ абтаһан хоёрдохи баримта. Хуушан монголоор бэшээтэй. Молон багша уһан могой жэлдэ 1775 түрэхэн гэсэд бэшээтэй. Зарим ушарта ондооһые он заагдаг. Молоной ехэ хүбүүнэй басаган - аша Санжиин Цэбэг (үбгэн эсэгэ Молоноо арбатайһаа 19 хүрэтэрөө үргэлсэһэн хүн) туулай жэлэй (1903 оной бар харын 25-га (февральин 5-га) үбгэн абынгаа айлдаһан үгэнүүдые тетрадин гурбан шюурта бэшүүлһэн байдаг. Тэрэ дурдалга сооһоонь хэдэн мүнүүдые уншагшадань онорто дуулгахам... «Үнэншэ хүн хойморто хууха, үггүй хүн ноён болохо, үнгүгүй хүкэ түлөө хахалха» гэжэ мэтэ. Унгшүгү хүкэ - хөрөөгүйгөөр хүдөөгдэ байхань бэрхэтэй. Беншээр хүдөөдэг хөрөөнүүд элбэгжэнхэй. Харин үггүй ноёдууд олошорходоо, араг сондоо хэсүү байдал асардаг.

Түрүүһын бэрхшээлүүдые хүдөө ажахын хүсөөр, баалалтаар хамтын ажал болголго ороной бүхэ хүдөө сондо, тэрэ тоодо ярууныхидташье айхабтар ехэ зоболон, гасалан

асараа юм. Ямаршы гэм хээгүй, гол түлэб өөрынөө гэр бүлнөө хүсөөр ажалаа хэжэ байһан шанга шадалтай ажахынуудые нюдарган баяшуул «хулаагууд» гэжэ шэт гэжэ зэмэлдэг, хамаг зөөриень хамажа абаад, холо газар сүлэжэ, олон мянган хүнүүдые туража, үлдэхөөжэ алаһан байдаг. Еһотойл геноциг болоһон юм. Угаань хүрөөтэ 1957-1958 онууд эхилээ хэн. ярууныхид тэрээндэ ехээр дайрагдаагүй.

Тингэжэ хэдэ ехэ алдуу эндүүнүүдэй гараашье һаа, зүбэлтэ засаг буряад сондо, тэрэ тоодо ярууныхидта эрдэм гэгээрэл асараа.

Яруунын аймаг боложо тогтоһон ондо 538 хурагшанартай (тэрэ тоодо 115 буряад хүбүүд, 35 басагад, 559 ородууд, 18 еврей, 11 татаар), мүнөөнэйхээр эхин шатын 11 хургуули хүдээжэ байгаа хэн.

Анхарагшын: буряад басагад-хурагшанартай тоо хүбүүдхээ гурба дахин үсөөн байгаа. Мүнөөнэй медицина үгы шахуу байһан юм. Нэгэ нэгэ фельдшертэй хоёр пункт. Нэгэншын Поперечнэдэ, нүгөөдэнь Элһэтэдэ (Бага Яруунын зүүн урда) хүдээжэ байгаа.

Зүгөөр Эгэтын дасанда эрдэмтэй эмшэ ламанар олон байгаа. Тэндэхи класста хуража байтараа Сагаалганаар хорхой санжаар үбдэгэ, Эгэтын дасанда һара шахуу эмшэ ламада аргауулаад, хойшололгүйгөөр эдэгдэн хүнби. Эмшэ ламын гэрэй сонхоннуудта шээһтэй бүтхлэнүүд жэрлэдэгэ хуудар хэн. Эмшэ ламанар ганса хуудалаар, хэлээр үбшэнгэнэй үбшэ элчрүүлэхээ гадна үбдэгдэн хүнүүдэй шээһэ шэнжэлжэ, тэрээгээр үбдэгшын үлбэрэй диагноз хэдэг хэн. Түбэд эмнэлэгдэ бүри мүнхэн эмигэгшэдэй нэгэнби. Энэ жэлдэ Гэгээтэдэ Мамбын дасанай арамтайлагдаһан ушар түбэд эмнэлгын улам дэлгэрхэдэ, зоной элүүрие сахилгын һайжархада ехэ тунхатай байхань дамжаагүй.

Ярууныхидай сэдхэхэй нэгэн һайн һайхан талые үнинэй коммунист Базаржаб Гончиков (Эгэтын Агар) үнэгэжэ гэршээ хэн: Яруунын аймагай ГПУ-гай дарга Зүүн Мааргата зорюута

МААРАГТЫН ЭДИ ШЭДИТЭ АРШААН

1727 ондо Росси гүрэн Хитад хоёрой хоорондох хилые тодорхойлоһон Хэлсээн бата-лагдаа хэн. Тэрэ тоодо халха-монгол буряад-монгол хоёрой хоорондох хилэ тодорхойлоһон харилсаанда анха түрүүнэй хилэ тогтоолгы хани барисаанай баяр болгожо, зунай эхээр, мүнөөнэй Хаагта хот шадар хилэ-обоог гэжэ найр хэдэг болоһон юм ха. Тэрэ найртаа мори урилдаадаг, бүхэ барилдаа харуулдаг болоо хэн ха. Нэгэ тиймэ хилэ-обоодо бэлдэжэ байхадаа, Хоринтайшаа Дамба ноён арбан нэгэн эсэгэнэрингээ дарганарые сүглүүлээд, нэгэ нимэ захиралта үгэһэн гэжэ.

Халхын хүлэгүүдые уридан гараха гүйгөөшэ морин буряадуудта байхагүй. Харин бүхыень бүхэтэрүүлжэ бүхэнэр байжа болохо. Тиймэ бүхэ хилэ-обоо болотор дары ологты!

Харганын ноён бодожо ерээд, ингэжэ хэлэбэ.

Зүүн Мааргагта тимэ бүхэ бии. Тэрэмнай барилдаанда нэгэ хүниие үхэтэрын бажуужархобд. Итанцин түрмэдэ мүнөө жуужа байнал.

Дары тэрэ бүхээз намда асара, - гэсэд Дамба ноён захирба. Харганынхид Мааргатынгаа бүхые Дамба тайшаада абаад ерэхэдэнь, халхын бүхэнүүдые хаябал, түрмэнөө табигдахаш, шан абахаш, хакулаа һаа, нударгаа сохюулаад, болзорингоо түгээсээр түрмэдөө һуурах гэһэн зарлиг соносоо. Мааргатын бүхэ хилэ-обоогой найр нааданда ерэхэн халха-монголой бүхэнүүдые бүлтэнь хаяад бусахадань, Дамба ноён нимэ зарлиг үгэһэн гэсэд:

Ши хүнөөр барилдаха хүн бэшэ. Ехэ хүсэтэйш, - гэсэд барилдахыень огто хорһон юм гэжэ. Минии эсэгэнэрыень хэлэгшэ хэн. Байха гү, али тимэрхүү, тон буряад нэрэтэй манай угай хүн байһан.

Нэгэтэ Эгэтын-Адагта ябахадта, тэндэхи эгээл үндэр наһатай Гарба гэжэ үбгэжөөлөө тэрэ бүхэ тухай асуухадам, ингэжэ хэлээ хэн. Манай нютагта үбһэнһөө гараад байхада, намарай шара набын үедэ түрэ найр хэдэг хэн. Нэгэ тимэ түрэдэ сүглараад хөөрэлдэжэ һууһан үбгэд Байхые заагаад, ингэжэ наадалан һагад Байхада хандаба ха.

Залуудаа Байхые ехэл хүсэтэй хүн байһан гэлсэдэг. Тэрэ тэрэ мургэлдэжэ байһан хоёр бухануудһаа хүсөөрөө ямар байһан хаб?

Баатар хүсэтэй Байха буруун бухатай жэшлэгүй гэжэ дуулаад, мургэлдэжэ байһан бээ хүсэнхэй хоёр бухануудай нэгэншын хойто хүлнүүдхээ барижа ерээд, шэдэжэрхизэн юм гэлсэдэг хэн, - гэжэ Гарба үбгэжөөлэй намда хөөрэнһыень огто мартагшагүйб. Тэрэнэй уг гарбалын Гармын Дамба хүрэтэр «Бүхэ Дамба» хүрэтэр аймагайгаа зунай найр бүхэндэ шахуу буляад лэ байдаг, газар һабардажа үзөөгүй хүн байһан гэлсэдэг.

Мааргата голой уһан өөрын онсо убдистай юм гэжэ ябаган зугаа урдань таранги байһан гэлсэдэг. Мааргатын уһан дээрэ үндыһэн хүн бүхэн хүсэ ехэтэй, тимэһээ найр нааданай бүхэ барилдаанда түрүүлжэ гарана гэшээ гэжэ хэлсэдэг хэн... Мүн хурдан гүйгөөшэ морөөр түрүүн янанабди гэжэ тоолодог бэлэй гээд урдандаа удаан багша ябаһан Митаб Дугаров «Мааргатын малгайгүй харгана» гэжэ статья соогоо «Буряад үнэнэй» 1988 оной январин 6-най дугаарта бэшэһэн байдаг.

ДУРАСХААЛЫНЬ МҮНХЭ БАЙХАЛ!

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Яруунын аймагай 75 жэл соо үзэгдэһэн эгээн хүндэ, эгээн олодо бэрхшээлүүдтэй, эгээн сэдхэ гашуудалтай үйлэ хэрэг болоо хэн. Энэ хэсүү ехэ шалгалтай ярууныхид нэрэтэй солотойгоо дабан гараһан габыятай. Дайны эхилһэн үдэр - 1941 оной июнь 27-до зүүн тээшэ поездоор Улаан Үдэдэ буугаад, дайны эхилһэнхэй Ленинэй гудамжада ороо ябатаргаа мэдэгшэ бэлэйб. Заабонэ дайнда хабаадахаб гэжэ хэлэ зуран зосоом ороо хэн.

Яахадааб гэжээ, 1941 ондо намар улаан сэрэгтэй уяагч албада татагдаха наһамни байһан.

Яруунын райвоенкомада татагдаһан сэрэгшэд сооһоо мүнхэн зургаан хүн, тэдэнэй тоодо минии ехэ аха Цэдэб Чимит хурайтай хоёр тоонто нютагаа бусааг сэрэгшын баатар үхэлөөр Эсэгэ оронойнгоо бээ даанхай байһанай эрхэ сүлөөтэй, нэрэ хүндэ түлөө адалан унаа юм. Тэдэнэй хэтэ мүнхын алдар соло. Огто зуугаад ярууныхид-фронтонь гүүд шэн зоритойгоор баатар шалга харуулан дайлагдаһан түлөө Советскэ Союзай орден медальнуудаар шагнагдань сэлгэһэн Яруунага бусааг байдаг.

«Зоболонһоо айгаа хар золтой ушархагүйш, золгон танилтай болохогүйш, зобон гүй эрдэмтэй болохогүйш» гэжэ арадайнгаа хургаал заабарын баримталан ябажа, юристын журналистын дээдэ мэргэжэл болоод, Зүбэлэтэ засаг гүйлэмжа, тэдхэмжгүйгөөр жэлдэ Москвада хураха аргатай ойнаагүйб. Армиһаа табигдаһан дэһин, эсэгэм 75-тай болоһон айд хаһа хөөргээ орхөө ябаа. Гээд колхознигууд дайны һүүлээр хан гэхэ эд ажал үдэрөө абдаггүй байгаа бшуу. Эрдэмт хүнэй пенсия хоолодо арай ядаа хүрөө болохо. Гадна залуу хүн хубсаха зэргэтэ һамгатай болоһоршин, үр хүүдэ - басагад, хүбүүд гарал талһаа.

Зүбэлэтэ засагаа магтадаг Хүн түрэлтэй аюулта дайны фашизмые бута сохиһон, гэдэ дэлхэйн хахад зониие колониальна даралтаһаа сүлөөлжэ шиндэхы үүргэ дүүргэһэн сол хүнүүдэй ээргэдэ ябаһан омогорходогб.

Ганса Яруунага бэшэ, Хар гүрэнөө суурхууһан уран рааша Цыренжаб Сампила Советскэ Союзай Герой И.М.Түфимов, Социалист Ажалай Гер Цокто Номтогов, СССР-эй араг артистка Галина Шондагань болон бусад ажал хэрэгүүдээр алдаршалан, ехэ аша габы харууһан, засаг турын дээдэ шангуудта, нэрэ зэргэдэ хүртэй багшанар, врачнар, артистын механизаторнууд, малшад, заһашад, бусад түрүү хүнүүд Яруунадаһан олон даа.

Эрдэм бэлэн эрхим баян гэжэ үнинэй сэдхэл ухаань хадуужа абаһан минии нютагаархин зүбэлэтэ засагай хүнүүдтэ дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэдые, эрдэмтэдэ бэлдэдэ талаар горитой амжалтанууд туйлаа. Яруунаһаа урган гараа залуу үрын эрдэмтэ соёл Антонов Владимир Иосифович онсолон тэмдэглэмээр. Буряада Россиһаа гадна Германияда Япондо, Монголодо, США-да Казахстанда мэдээжэ болонхон.

Түүхын онсо өөрэ зү байдалда Зандан-Жуу бурхан Эгэтын дасанай эрдэм ехэтэ эрэлхэг зоригтой сержоно Бээжэн хотһоо олон тоо аюультай бэрхшээлүүдые дага гаража, модон километр хурд хэдэн мянган километр харгэ шахуу газараар залажа асар түүхэтэй юм.

Бурхан Багшын эгүүридэ мур хургаалай юртэмсэ дэлхэй амидардаг хамаг амитанай туһада дэлгэрэн мандахада, хүн бүхэнэй сэдхэхэдэ дээдэ ариуин һайхан хүсэл лань хүгжэн дэлгэрхэдэ, Бурханы Номдо, Бурханай хубарагуу шүтэхэ агуу этигэлэй эхэ бай амитанай сэдхэхэдэ бии боло бэхижэхэдэ, ярууныхидай мүнхэ хэжэ эхилһэн дэмбэрэлтэ һаа барижа бүтээхэдэнь али бии амжалта хүсэһобди.

Бурхан туһадаг, буян хүсэтэ Сайн жаргалан булганда хүсэтэ Содном-Доржо БАДАМБА ФИЛОСОФ эрдэмэй доктор дайнай ба ажалай ветеран Буряад Республикаһаа габыята дорно

ЧИНГИСХАН -

СОЗИДАТЕЛЬ ИЛИ ВАРВАР?

В этом году исполняется 840 лет со дня рождения Чингисхана. В Монголии проводятся праздничные торжества. Чингисхан явился для человечества гением, который пытался изменить мир к лучшему, но, как и всякий герой, опередивший свои мысли и делами время, был не понят и оклеветан.

гут купить и за все ими уплачивать... Скажу вам еще о другом, о чем следует упомянуть: когда бумажка от употребления изорвется или попортится, несут ее на монетный двор и обменивают, правда, с потерей трех на сто, на новую и свежую».

Везде идет активное градостроительство. Вся Золотая Орда была «сплошным» городом. Археологами выявлено более 100 городов и поселков. По всей империи был установлен такой порядок, что города возводились без крепостных стен. Абуль-гази (1605-1664 гг.) писал: «Во всех местах между Ираном и Тураном (Средняя Азия) царил такое спокойствие, что человек, отправившись с востока на запад, надев на голову золотую тарелку, не мог подвергнуться нападению со стороны кого бы то ни было». А ведь сегодня это сложнейший регион - Афганистан, Кавказ, Средняя Азия. Здесь всегда было неспокойно. Реалии сегодняшнего дня таковы - если здесь случайно у вас увидят 100 долларов, то никто не гарантирует, что их у вас не отнимут и хорошо, если не с жизнью. Поэтому не просто так Абуль-гази говорит о спокойствии, созданном монголами именно между Ираном и Тураном, учтем также, что Абульгази не монгол.

из Средней Азии и Европы - Б.Д.), те из них, которые не достигли успехов (в учении), должны учиться, пока не созреют к управленческой деятельности».

Приведем цитаты из книги Николая Трубецкого (1890-1938). Николай Трубецкий происходит из славного русского княжеского рода, который дал целую плеяду мыслителей, философов, богословов. Он получил классическое образование, ученый-языковед мирового уровня, основатель нового направления в науке. Мне довелось участвовать в Москве в 2000 году на международных чтениях памяти князя Н.С. Трубецкого с докладом «Кочевники в истории Евразии», где узнал много нового о роде Трубецких и их ярком патриотизме. Так что же выделяет Николая Трубецкого в личности Чингисхана: «Чингисхан был не только великим завоевателем, он был и великим организатором. Как всякий государственный организатор крупного масштаба, он в своей организационной деятельности руководствовался не только узкопрактическими соображениями текущего момента, но и известными принципами и идеями, соединенными в стройную систему... Согласно государственной идеологии Чингисхана, власть правителя должна опираться не на какое-либо господствующее сословие, не на какую-нибудь правящую нацию и не какую-нибудь определенную официальную религию, а на определенный психологический тип людей... Люди такого ценимого Чингисханом психологического типа ставят свою честь и достоинство выше своей безопасности и материального благополучия. Они боятся не человека, могущего отнять у них жизнь или материальные блага, а боятся лишь совершить поступок, который может обесчестить их или умалить их достоинство, притом умалить их достоинство не в глазах других людей (ибо людских насмешек и осуждений они не боятся, как вообще не боятся людей), а в своих собственных глазах. В сознании их всегда живет особый кодекс, устав допустимых и недопустимых для честного и уважающего себя человека поступков... Чингисхан был носителем большой и положительной идеи, и в деятельности его стремление к созданию и организации преобладало над стремлением к разрушению».

Смотрел на этой неделе телепередачу «Большая стирка», Гостем был Шандыбин - известный депутат Государственной Думы, патриот России. Разговор коснулся темы прочности семейных устоев, и Шандыбин высказал примерно такую мысль: если бы люди жили по законам (Ясе) Чингисхана, каждый знал бы свою роль и назначение и не было бы разрушенных семей и брошенных детей. Услышав это, я подумал: большие изменения произошли в сознании людей, если депутаты Государственной Думы читают Ясу Чингисхана и ссылаются на нее.

Баир ДАШИБАЛОВ.

Чингисхан - бурят или монгол?

Поговорим о происхождении Чингисхана. «Сокровенное сказание», выдающийся памятник монгольской литературы XIII века, написанный для изданного придворного круга, повесть начинается с перечисления предков. Прародительница чингисидов Аланка, «красивая, очень знатного рода», родилась у Хорилартай-Мергена в Хори-Туматской земле Баргуджин-Токум. В местности Баргуджин-Токумом находились земли вокруг Бай-нога, то есть места современного расселения бурят. Ранние хори-монголы жили вокруг Байкала. О перекочевке их рассказывает Хоридой. В «Золотой книге монгольской аристократии» - «Сокровенное сказание».

Можем ли мы говорить, что Чингисхан был бурятом? Все это выясняется в наличии факты, позволяющие ответить на этот вопрос утвердительно - да. Предком Чингисхана по материнской линии был Хорилартай-Мерген или, по родословным хори-монгольских бурят, Хоридой-Мерген. Следовательно, Чингисхан родился среди хори-монголов, которые издавна кочевали по берегам Онона. Член-корреспондент АН академик С. Киселев, опираясь на бурятские предания, указывал на место рождения Чингисхана в долине Делюн-Болдок на реке Онон, недалеко от Кункура в Предании, записанное С. Киселевым, распространено и в хори-монгольских бурят, живущих по обеим сторонам Онона. В Монголии же в Хэнтийском аймаке, где протекает Онон, живут в основном буряты хори-монгольского происхождения. Именно они возле Байкала определили монгольскую Делюн-Болдок.

Таким образом, мы имеем два варианта. Первый вариант - Чингисхан - буряты. Второй вариант - Чингисхан - монголы. Так где же он родился? В Монголии на реке Онон или в Бурятии на реке Онон? Это не принципиально. Эти два места не так далеко друг от друга. Границы, разделявшие два Делюн-Болдо-

ка, раньше не было. Не исключено, что с появлением границы возникло и два места рождения Чингисхана. Важно, что в Хэнтэе и в Аге издавна живут хорины и это их древние кочевья. Об этом говорит «Сокровенное сказание». Хори-монголы были основным монгольским началом, вокруг которого сложились буряты - на это указывают родовые предания хонгодоров, булагатов, эхиритов и цонголов, в составе которых отмечены и основные хори-монгольские роды. Поэтому Чингисхана можно с полным основанием назвать бурятом. Берега Онона, где проходило детство Чингисхана, являлись местом забав и игр не одного поколения бурят. И старинные бурятские песни - «Наян Наваа» и «Номохон борооро», которые до сих пор поют на берегах Онона, на этих же берегах пели еще бабушки и тетушки Чингисхана.

Чингисхан своими свершениями и потомками, основавшими многие правящие династии и аристократию Евразии (великий могол Бабур в Индии, Тамерлан в Средней Азии, Чаадаевы и Годуновы в России) стал выше всяких границ между народами и языками и принадлежит теперь всему человечеству.

Разрушающий замкнутость

ЧТО ЖЕ хорошего сделал Чингисхан для мира? Рассмотрим без предубеждения, опираясь на источники XIII-XIV вв., время, когда Чингисхан создал единое евразийское государство и земли от Корейского залива на востоке до берегов Дуная на западе и от Персидского моря на юге до Ледовитого океана на севере, были объединены в одно политическое пространство. Мир тогда не понял замыслов Чингисхана и не готов был воспринять его идеи. Тогда же появился миф о монголах, как варварах и дикарях, в котором основное внимание уделялось короткому периоду разрушительных войн, а созидательная деятельность монголов почти в течение трех

веков замалчивалась. Не все поддерживали этот миф, достаточно назвать таких российских ученых, как академик-востоковед В. Бартольд, написавший труд «Туркестан в эпоху монгольского нашествия», археолог С. Киселев, явившийся вдохновителем и организатором работы «Древнемонгольские города». Здесь необходимо назвать и А. Гумилева, продолжателя традиций российских евразийцев.

Да, монголы разрушали, они разрушали замкнутость, косность сознания, религиозную нетерпимость, этноцентризм мышления, а создавали новое, открытое евразийское пространство и планетарное мировоззрение. Собственно, не было и экономического упадка после монгольских походов. Археология демонстрирует непрерывность технологических традиций и сохранение уровня металлообработки по всей империи - как у средневековых хакасов Южной Сибири, так и в русских и иранских городах. Монголы принесли новые технологии, например, литье чугуна.

По всей монгольской сфере увеличился денежный оборот, что отмечено по резкому поднятию монетного чекана в Иране - это на крайнем западе монгольских земель, а на Дальнем Востоке, в юаньском Китае, начинается выпуск бумажных денег. Бумажные деньги настолько удивили Марко Поло - купца из Венеции, что он в своей книге даже назвал главу «Как великий хан вместо монет тратит бумажки». Вот что его поразило: «Изготавливается по его приказу такое множество этих денег, что все богатство в свете можно ими купить. Приготовят бумажки так, как я вам описал, и по приказу великого хана распространяют их по всем областям, царствам, землям, всюду, где он властвует, и никто не смеет, под страхом смерти, их не принимать. Все его подданные повсюду, скажу вам, охотно берут в уплату эти бумажки, потому что, куда они ни пойдут, за все платят бумажками - за товары, за жемчуг, за драгоценные камни, за золото и серебро: на бумажки все мо-

Захаамнай аймагай 75 жэлэй оёе угтуулан

БАГША ТУХАЙГАА ДУРСАЛГА

Доржо Цыренов хургуулингаа бүлдэ Хяагтада гурбан жэл, үшөө Эрхүүдэ гурбан жэл хураһан байха юм. Эдэ хуралсалнуудайнгаа удаа Захаамин тоонтынгоо хүн зоние үзэг бэшэгтэ хургаха талаар ажаллажа эхилээ. Тон түрүүн хургуулинуудые нютаг бүхэндэ нээхын тула хүн зоной дундаһаа эрдэм номтой хүниие шэлэжэ, багашуудда ном зааха аргуудта хургахынгаа хажуугаар ехэ наһатаниие үзэг бэшэгтэ хургаха хүдэлмэри нютагуудай захиргаануудтай эмхидхэлсэхэ талаар эдэбхитэйгээр хүдэлөө.

даабаринуудые үгөөд, алдуугаа усадыхын тула өөһөдөнь хүдэлгэдэг бэлэй. Алдуунуудые гаргаха болиторын тоонуудые бодуулад табидаг байгаа.

Хуралсалтай жэлэй дүүрэхэдэ, манай табадахи классархитай ород хэлээр, тоогоор хэр дүүргэһэн тухаймнай дүн гаргахадаа, хүн бүхэнэймнай эдэ предметүүдээр ямар мэдэсэтэй болоһые тобшолол хээ гээшэ хэн.

Би журналар эгээ хүүлшын шаби байһан хадаа нам тухай юун гэхэн ааб даа гэжэ парта уруугаа бухашоод хуугаа хэн бээб даа.

Шойдохов!..
Би өөр тухайгаа дуулаһандаа сошоод хүржэ бодошоо гээшэ хэн хаб. Энеэлдэн шаяашоо бэлэй.

Бадма, унтаж хуугаа гүш даа? - гэж хэн багша.

Би дуугай зогшоо аабзаб.
Бадма, тоогоор табадахия эрхимээр дүүргээш, ородоор баһаа найнаар дүүргээш.

Доржо Цыренов манай класста алгебра, геометри заадаг болоо. Тэдэ предметүүдые ехэтэ һонирхожо үзэгшэ бэлэйбди. Геометреэр эдэб булантуудые тэмдэглээд, булантуудын адли гү гэжэ тайларилхань бараг шэнги агша.

Тиигээд алгебраар тоо бодохонь хэсүү шэнги үзэгдэгшэ бэлэй. Үзэгүүдээр эдэб тоогой үйлэнуудые яжа бодохо тухай Доржо Цыренович багшадаа заалгаһаар байгараа бараг бодожо шадаха болоо гүб даа.

Доржо Цыренович багша манай классууда тоо бодохо, ород хэлэ заажа үргэлжэлүүлхэхээ гадна буряад хэлэ заадаг болоо хэн. Буряад хэлэй багша Жалсанов Будажаб таабайда бүхы классууда буряад хэлэ заахань хүндэ болоод байгаа. Доржо Цыренович буряад хэлэй хэсгэлүүдэй үедэ «Тэжэ бабанын түүхэ», «Үбгэн Жэбжээнэй Мэргэн», «Аламжа мэргэн» гэлэн үлгэрнүүдэй бидэниие танилсуулдаг байһан юм. Поэт Дамба Дашиннаевый шүдэгүүдые сээжэлдүүлээ, урһаар ушуулжа хургадаг хэн. Миний сээжэлдэһэн шүдэгөө уншахада, ходоодо «Эрхим» гэлэн сэглэтэ табяад:

Еһотой поэт мэтэ уншанаш, - гэдэг байгаа.
Тиигээд шабинар намайе «Поэт» гэжэ наадалдаг хэн.

Долоодохи класста хуража байхадамнай, Доржо Цыренович багшамнай зохоол бэшэг гэлсэгшэ хэн. Нэгтэй түрэлхи литератураар хэсгээ хэжэ байхадаа, хомхой хобдог хүн зоние шулаха гэжэ ханаа үнөөндэ орохоор бэшэ аашануудые хэргэлдэг хүн тухай өөрынгөө бэшэһэн зохоол бидэндэ уншаа бэлэй. Тиигэжэ зохоол бэшэдэгын эли болоо гүб даа. Бидэнтэй хуража байһан дүү хүбүүн Шарлуун хэлэдэг хэн:

Доржо аха хомхой хобдог хүн тухай бэшэһэн зохоолоо бидэндэ уншаа билүү. Оңдоошье зохоолнууд байха.

Юун тухай зохоол бэшэнэб?
Юун тухай бэшэдэгын хэлэхэгүйб. Гурбан зузаан дэбтэрээр дүүрэн бэшэһэн бүтэллүүдын хадгалаатай байдаг. Оңдоо юуш мэдэнгүйб, - гэдэг бэлэй Шарлуу дүүн.

Манай багша Доржо Цыренович хэрбээ хуурмаг хардалгаар тушаагдаагүй юм наа, бэшэһэн зохоолнуудаараа Захаамин тоонтоо суурхуужа магад хэн.

Доржо Цыренович багша байрада байһан үхибүүдтэй ой тайгаар аяншалга хээ дуратай хэн. Тиигэжэ ябахандаа, мододой, сэгсгүүдэй, ургаса ногооной нэрнүүдтэй танилсуулахаа гадна

эмдэ хэрэгтэй ногоонуудые суглуулха, үүдэн хатажа ямар үбшэ эдэгэхын тула хэрэгтэй тушаань хөөргөшэ хэн.

Сагайн долоон жэлэй хургуули дүүргэһэнэй үнэмшэлэг бидэндэ барюулжа байхадань:

Таанар саашадаа заатагүй хураха ёһотойт, - гэжэ Доржо Цыренович багшамнай хэлээ агша хэн.

Тэрэ жэл август нарын хорин багаар Сагайн долоон жэлэй хургуули дүүргэһэн бүлэг шабинарые: Аюшеев Хяагбье, Дамчеева Долгорье, Гармаев Цырендоржие, Базаров Ринчинние, Жалсанов Нимье, Норбоев Баярье, Цыренов Шарлууе, намайе эмхидхэжэ, бидэниие Хяагтада багшанарай училищада хурхамнай эльгэхын тула Доржо Цыренович багша ехэ оролдоо гаргаа бэлэй.

1938 оной январь соо бидэнтэй хамта Хяагтада хуража байһан Шарлуу дүүн:

Доржо Цыренович ахыемни тушаагад, Хяагтын сагаан түржэ соо асаржа хаанхай, - гэжэ бархиржа байха һамбаандаа дуугараа гээшэ хэн.

Оножо багшняя табюулаа, гэжэ хэмнайшьеб дуугараа хэн.

Ошоо! Ошоо! - гэлдээ бидэнтэй хубсажа ороходо, гурбадахи курсада хуража байһан Доржо Жабанович Дагбеев хорео хэрэ. Би ошогты. Таанадые хаажэ болоо. Тиигээшье наань, Шарлуу дүүн Норбоев Баяртай ошоо бэлэй. Шарлууе хаанаһаа ахатайн уулуулха хэм даа. Тэрэ багш түрмын зоние һахижа, хаража байһан милиционер өөрынгөө элжээндэ харуула байһань амархаа ошожо ябахандаа, Шарлуу хэлээ гээшэ хэн:

Доржо Цыренов ган камерада хааганхай Тэндэ аргагүй хүйтэн Ураулын уба болоод үлээһэн дундаа байһан Бэнье хабдар болоһонхой...

Доржо Цыренович Цыренов 1938 оной майн 6-да Хяагтын түржэ соо наһанһаа нүгшөө гэлэн саарһа басагадтань үгтэнхэй. 1958 оной июниин 30-най шиндхэбээр ямаршье зэмэгүн хүниие түржэ шорондо хаһан байгаа. Манай багша Доржо Цыренович Цыренов сагааруулагдайхай.

Доржо Цыреновичые тушаа хадаа, бүхы саарһые юун үлөөнгүй гаднаһан байгаа. Тэдэ соонь Сагаада, Хяагтада, Эрхүүдэ хураһан тухай үнэмшэлэгнүүдэд хосорхоһоо гадна бэшэжэ байһан зохоолнуудайнь, гар бэшэгүүдэй наһанһаниие мэдээжэ.

Доржо Цыреновичын наһанһан нүхэр Ханда (1904 ондо түрэлхэ) хоер багануудаа: 1930 ондо түрэлхэ Степанида басагаая, 1935 ондо түрэлхэ Маринаяа хурабаһаа тэрүүшээр ой тайгаар байрлажэ амиды мэндэ гараһан түүхэтэй.

Степанидаһаа түрэлхэн Света Намсарай, Гэрэла, Дарина зээнэрэйн; Маринаяа түрэлхэ Лариса, Зандраа, Валерия зээнэрэйн хүлын дүрөөдэ, гарын ганзагада хүрэнхэй жаргал эдлэжэ хуунхай. Үшөө табия гушанарын үндыжэ байһан.

Доржо Цыреновичын дүүрэн дүүрэйн: Базар, Шарлуу, Буян Дэмбээ фашист нохосууд хүнөөлсэхэ үедөө баатарай үхэһэн унаһан гээшэ.

Захаамин тоонтынгоо хүн зоние дунда эрдэм хуралсал ашгаар рүүлхын тула аймагайнгаа эмхидхэгдэжэ байха үедэ эшгэ суусагүйгөөр ажалаһан Доржо Цыренович багша тухай айхуураа дуурсаалье иигэжэ мүнхэдэ оролдобо.

Бадма ШОЙДОХОВ
уран зохөөдөгч

Сагайн хургуулида ерээд байхадань, нэгэ үбгэжөөл хажуудань бин болоод:

Тамнай шэиэ хургуули нээхээ ерэнэн багша гүт? - гэжэ асуугаа хэн гэжэ хөөрэдэг хэн.

Шэнэ хургуули бэшэ. Эхин хургуулитнай долоон жэлэй хургуули болохо.

Хэды класстай байха юм? - Долоон класстай байха.

Тиигээд долоон жэлэй хургуули гэжэ нэрэтэй байха.

Тэрэ хургуулида ехэ зон хураха юм аал? - Үхибүүд хураха.

Үхибүүд мал адуулжа хураһын орондо саарһан бэрээлэхэ болохонь аал?

Ном гэхингэ хажуугаар үхэр малаа адуулаа ааб даа.

Та түрүүндэ Сагаа ерээ хэн гүт?

Би хорёод жэлэй саада тээ Бичиханов Дамдин-Цырен Мандаганов Ямпил болон бусад багашуултай хураһамби.

Тиихэдээ Сагаые һайн мэдэхэ хүн ха юмта даа.

Нээрээшье, Доржо Цыреновичтэй бусад түрэлхидэй Сагайн гурбан класна училищада хураһан Бичиханов Дамдин-Цырен олон хари хэлэ мэдэдэг тула Иранда, Турцида, Болгариде Росси элшэн сайдай дэргэдэ алба хэһэн байха. Мандаганов Ямпил Захаамин аймагай эмхидхэгдэхэдэ, түрүүшын түрүүлэгшээр хүдэлхэн байгаа. Минжиддоржиев Бимба аймагай арадай судягай бэшээшээр эгээ энэ үедэ хүдэлжэ байһан түүхэтэй.

Доржо Цыренов хэсгэлүүдэй үедэ Сагайн доодо талын буряадуудай хэрээһэ зүүжэ хасагууд болоод, дээшээ хойто эрэн, Утаата, Далахайда хууһан отог зоние мэдээдэ байлжа, һайн газарые эдлэхэхээ гадна хаанта засагнаа хүнгэлэлтэтэй байһан тула налог татабаринь суглуулхынгаа хажуугаар сүргэй албанда татууддаг байһан юм гэжэ багша бидэндэ хөөрэдэг хэн. Бичихановтаниие хулааг гээд, зөөринь булагаад, гэр бүлөөрнө сүлэжэрхинь харамтай гэгшэ хэн багша.

Сагаада долоон жэлэй хургуули нээхэ талаар Доржо Цыренович багша ехэ оролдоого гаргаһан гүб даа. Аймагай түб байһан Цакир тосхонһоо Сарьдаг тээшээ оройдоол дүрбэн эхин хургуулиһаа ондоо хургуулинууд үгы байгаа. Тэдэ шотагуудай багашуул тэдэ эхин хургуулинуудаа дүүргээ болоод саашаа хурадаггүй дээрһээ Доржо Цыренович багша Сагаада долоон жэлэй хургуули нээхэ талаар ехэ ажал хээ.

Доржо Цыренович үндэр томо бсэтэй эрэ байгаа. Түрүүн хараһаар ямаршье эрын нүр дарахаар хүн гэжэ һанагдахаар хэн. Үнэн дээрэ, ёһотойл уян сэдхэлтэй багша хүнтэй шэнжэтэй эрэ бэлэй. Дарагар үргэн мүрэтэй, балсан шүрбэлһининь элгээр булалзажа байха ёһотойл эрын дээдэ эрэ гэжэ хүн бүхэн абаһаар сэглэтэ үгэдэг юм хэн.

Бидэ Далахайһаа Сагайн долоон жэлэй хургуулида хураһаа

дүрбэн багашуул эрээ бэлэйбди: Аюшеева Лайжит, Намсарайн Санжа, Перенглайн Гарма ба дүрбэдэһинь би байгаа.

Дарагар томо эрэ хүн бидэниие угтаа хэн.

Түрүүшын үдэрэй түрүүшын хэсгээ ород хэлээр болоо.

Хэсгээдэ оролгын хонхо жэнгиржэ, бидээр партануудтаа хуугаад, ямар лэ багша орохонь ааб гэжэ хүлэжэ хуутарнай Доржо Цыренович орожо ерээд:

Мэндэ сайн! - гэжэ дохибо.

Мэндэ мэндэ! - гэжэ бидэ харюусаа хэн хабди. - Тоо бодоого болохонь гү?

Ород хэлээр уншалгын хэсгээ болоо.

Багшамнай хэн бэ?

Ород хэлэнэй багша үшөө ерээгүй. Багшын бин болотор би хэсгээ үнгэрэгшэ.

Та тоо бодолоор хэсгээ үнгэрэгшөө болёо аалта? - гэжэ үндэрһөө үндэр томо хүбүүн хураба.

Жамсаран, бү һанаагаа зобо. Тоо бодолоор баһа би заахаб.

Бидэ багшые һонирхон хаража ороо хэмди.

Зай, танилсаабди Би Доржо Цыренов гээшэб. Хэсгээлэй үедэ ямар нэгэн юумэнэй ойлгодоогүй хаань, би ойлгоногүйб гэжэ хандаарайт. Ойлгобо гүт? - гэжэ багша бидэниие шарайшалаа гээшэ хэн.

Харюудань бидэ дуугай хуугаа хэмди.

Дуугай хуугаа хадатнай ойлгобо гэжэ тоолоел даа, - гээд багша хоер, гурбан алхам гэдэргээ болоодхөө хэн.

Багша миний хажуудам зогсоод гээд:

Зай, уншыш даа, - гэбэ.

Миний мэдэхэгүй үзэгүүдтэй бэшэг байба. Би баһа дуугай зогсоһон заандаа.

Бидэнтэй ерэнэн Перенглаев Гарма гараа үргөөд:

Бидэ ород хэлэ үзөөгүй зомди, - гэжэрхөө хэн.

Багша Гармын хэлээшье шагнаад, нилээн дуугай зогсоһонийнгоо удаа хураба:

Бараңдаа ородоор уншажа, бэшэжэ хураагүй юм аалта?

Хэншье дуугарбагүй.

Бидэ Утаата-Далахайһаа ерээшэд ородоор уншажа, бэшэжэ хураагүйбди, - гэбэ Гарма.

Багша үүүлшын партада хууһан томоһоо томо хүбүүнхэ хураба:

Хэн бэлэйш?

Тэрэ бодоомсоороо:

Жамсаран, - гэбэ.

Тэрэ самбартахиие уншал даа. Жамсаран шууяса уншаба.

Обогшин хэн бэлэй?

Хадаев.

Багша намһаа хураба:

Багшатнай хэн бэлэй?

Тарба таабай.

Тарба таабайтнай хэды наһатай юм?

Сагаан үһэтэй, сагаан хахалтай таабай.

Тезд таанарые ород уншалаа, бэшэлгэдэ юундэ хургаагүй юм?

Тарба таабай өөрөө мэдэхэгүй юм, - гэжэрхибэ Гарма.

Багша портфель сооһоо газетэ гаргаад:

Уншыш даа.

Тэрэнэ миний һайн мэдэхэ латаар бэшэтэй шүлэг байба.

Багашуул тухай шүлэг. Юун гэжэ нэрэтэй бэлэй, мүнөө һананагүйб. Тэрэнэ сээжээр уншаа бэлэйб.

Багша шагнаһанай удаа нилээн дуугай ябасаагагаад:

Һайнаар уншанаш. һайнаар сээжэлдэнхэйш, - гэж бэлэй.

Ород хэлэ зааганһе наа, буряад шүлэг сээжэлдэхим Доржо Цыренович багша ходо намда үгэдэг хэн. Би буряад шүлэг ехэтэ һонирхожо, түргэн сээжэлдээд, хамтын байрада байһан үхибүүдтэ сээжээр уншадаг хэм.

Багшын Далахайһаа ерэнэн шабинартай хөөрэлдэхөөр багшын забһарлалгые сонсоһон хонхын жэнгишээ дуудажа, багша бидэнтэй газара гарахые зүбшөөгөө хэн.

Доржо Цыреновичын ородоор уншажа ба бэшэжэ шадахагүй багашуулые яалтай гээшэб гэжэ бодоһоор багшанарай таһалгада ороходонь, долоон жэлэй хургуулин даргаар томилогдохон Хилтухин багша һонирхожо оробо гүб даа:

Һайн хургаалтай багашуултай танилсаба гүт?

Доржо Цыренович бодолгото боложо байд гээд хэлэбэ:

Далахайһаа ерэнэн үхибүүд ород бэшэгтэ хураагүй юм байна.

Тиимэ хадань гэдэргэнэ бусаахал даа, - гэж гүб даа, дарга.

Бусаажа болохогүй. Түрэлхидын, үшөө Тарба таабай хураһыне эльгээгээ ха юм, - гэжэ Доржо Цыренович.

Тарба таабай!.. Юун хүн бэ?

Багшань.

Ород хэлэ юундэ заагаагүй юм?

Ородоор мэдэхэгүй хүдөөгэй үбгэн. Үхибүүдын латаар һайн мэдэсэтэй.

Гайхалтай!

Багшын мэргэжэлтэй зоний олодоогүй дээрһээ Тарба таабайдал адли бэшэгтэй зоние багшын ажада уриһандаа бидэ зэмэтэйбди.

Тэдэ багашуулые ямар аргаар оролто хургаха гэнэбта?

Хэсгэлүүдэй һүүлдэ тэдэ багашуудтай аминдань хүдэлөөд үзэхүүл даа.

Тиигээ наа, Доржо Цыренович, танайхаар болог лэ даа.

Багша ородоор сээжэлдэхим арбан хоног бүхэндэ шэиэ шүлэг үгөөд:

Хэлэншин нугарха. Сээжэлдэхэнэ шангаар хэлэжэ хура гэдэг хэн.

Би сээжэлдэхим наа, энэ шүлэг соо юун тухай хэлэгдэхимэ ойлгодоогүй бэлэйб.

Бидэнтэй дүүргэһэн шалгалтын хүдэлмэринүүдэй дүн гаргахадаа, хэн, ямар темэ ямараар ойлгооб, юуень ойлгоогүйб, ямар алдуу хээб гэжэ хүн бүхэнэй хүдэлмэринүүдэй алдуунууд дээрэ тогтожо, тайлбари хээд, хэсгэлүүдэй һүүлдэ муугаар шалгалта хэһэн шабинарые үлөөжэ, тэдэ алдуунуудтань тааруулан

ПРОГРАММА ТЕЛЕПЕРЕДАЧ

Понедельник, 1

СПОРТ
 Телеканал "Доброе утро"
 Новости
 "Семейные узы". Сериал
 Премьера. Лоренцо Ламас в многосерийном боевике "Неудержимый"
 "Царь горы"
 КОАП
 Новости
 Сериал "Детективное агентство "Лунный свет"
 Смехопанорама Евгения Петросяна
 "Ералаш"
 "Народ против". Телеигра
 Новости
 Документальный сериал "Дикие штучки"
 Премьера сериала "Сейчас или никогда"
 "Ералаш"
 Большая стирка
 Вечерние новости (с субтитрами)
 "Семейные узы". Сериал
 Нонна Мордюкова и Владимир Тихонов в фильме "Русское поле"
 Время
 "Слабое звено". Игровое шоу
 Независимое расследование
 Документальный сериал "Закон джунглей"
 Ночное "Время"
 Церемония закрытия XXIV Мос-

ковского международного кинофестиваля
 02.20 Боевик "16-й отдел"
РТР
 07.49 УТРО НА РТР
 07.50, 08.50, 09.50, 10.50 ВЕСТИ-МОСКВА
 08.00, 09.00, 10.00 ВЕСТИ
 08.10 "Православный календарь"
 08.15 "Семейные новости"
 08.25 "Дежурная часть"
 08.30 "Афиша"
 08.40 "Дорожный патруль"
 09.10 "Экспертиза РТР"
 09.20 "Национальный доход"
 09.25 ВЕСТИ-СПОРТ
 09.30 "Семейные новости"
 09.40 "Федерация"
 10.10 "Дежурная часть"
 10.15 "Хронограф"
 10.30 "Дорожный патруль"
 10.40 "Экспертиза РТР"
 11.00 ВЕСТИ
 11.10 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
 12.05 Ток-шоу "Рядом с тобой"
 13.00 ВЕСТИ
 13.20 Детектив "Меня это не касается". 1976 г.
 15.10 "В стране невыученных уроков". Мультфильм
 Т/с "Сибил" (США)
 16.00 ВЕСТИ
 16.20 ВЕСТИ-СПОРТ
 16.25 "Что хочет женщина"
 17.10 "Дикий ангел". Т/с
 18.10 Т/с "Друзья-4" (США)
 18.35 "Экспертиза РТР"
 18.45 "Афиша"

19.00 ВЕСТИ
БГТРК
 19.20 Детское время. М/ф
 19.40 "Сердце мое - притихшая птица". Виктория Алагуева
 19.55 Гороскоп
 20.00 Байгал
 20.15 Прогноз погоды и Рек-тайм - время Вашей рекламы!
 20.20 "Буряад орон"
 20.55 Профессионалы
 21.10 Спокойной ночи, малыши!
 21.20 Подробно и обстоятельно
 21.30 Республиканские новости
 21.50 Прогноз погоды и рек-тайм - время Вашей рекламы!
 21.55 Зурхай
РТР
 22.00 ВЕСТИ
 22.35 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
 22.55 Т/с "Агентство НЛС"
 23.55 Детектив "Пуаро Агаты Кристи. Дама в вуали"
 01.00 ВЕСТИ-ПОДРОБНОСТИ
 01.20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
 01.30 Х/ф "Июльский дождь"
 03.15 "Дежурная часть"
ТИВИКОМ
 07.00 "Лоск". Погода. Гороскоп. "Домашний зоопарк". "Календарь работ от Кушнарева"
 Т/с "МЭШ"
 08.00 "Метро"
 08.30 "Метро"
 08.45 Fox Kids на REN TV. Т/с "Пауэр рейнджерс, или Могучие рейнджеры"
 09.10 Fox Kids на REN TV. М/с "Приключения Папируса"
 09.35 Fox Kids на REN TV. М/с "Еиншпунш"
 10.05 Fox Kids на REN TV. М/с "Инспектор Гаджет"
 10.30 "24"
 10.45 Боевик "Закусочная на колесах"
 13.00 "Лоск". Гороскоп. Погода.
 13.30 Д/с "Канал истории. Муамар Каддафи: сын пустыни"
 14.30 "24"
 14.45 Очевидец
 15.15 Т/с "Убойная сила"
 16.30 Fox Kids на REN TV. М/с "Инспектор Гаджет"
 17.00 Fox Kids на REN TV. М/с "Еин-

шпунш"
 17.30 Fox Kids на REN TV. М/с "Приключения Папируса"
 18.00 "Календарь работ от Кушнарева"
 18.30 "Муз. поздравления"
 18.50 Т/с "Яго, темная страсть"
 19.55 Д/с "Канал истории. Муамар Каддафи: сын пустыни"
 20.55 Т/с "Убойная сила"
 22.00 "Гриффины"
 22.30 Лоск. Погода. Гороскоп
 23.00 Драма "Звезда-80"
 01.15 "24"
 01.30 Футбольный курьер
 02.05 Ночной муз. канал
АРИГ УС
 08.00 Новости
 08.25 Жизнь без риска
 08.30 М/фильм "Лягушка Пипа"
 08.35 Формула успеха
 08.45 Интернет-программа "Большая паутина"
 09.15 Завтрак с Соловьевым
 09.55 Мелодрама "Весенний призыв"
 11.40 За стеклом. Теперь ты в армии
 12.35 Паутина
 12.45 Новости
 12.50 М/фильм "Корабль пустыни"
 13.00 Новости. Погода. Спорт
 13.15 М/фильм "Лесной капитан"
Перерыв до 17.00
 17.00 "Пестрая лента"
 17.50 Победоносный голос верующего
 18.20 Музыкальный подарок
 18.50 Удачи на даче
 19.05 Режина Дуартэ в сериале "Музыка ее души", 14 с.
 20.00 Новости
 20.25 Публичные люди
 20.55 Свободное время
 21.00 Восточный экспресс. Погода
 21.15 Жизнь без риска
 21.20 То, что надо!
 21.35 Т/сериал "Экстрадиция -3", 8 с.
 22.35 Формула успеха
 22.45 Восточный экспресс. Погода
 23.00 Итоги с Евгением Киселевым
 00.50 Х/ф "Дом свиданий"
ОТБ
 17.00 Т/с "Зена - королева воинов"
 18.00 Первое свидание

19.00 Т/с "Зачарованные"
 20.00 Комедия на СТС: "Чарльз в ответе"
 20.30 Т/с "Фантастическая девушка"
 21.00 Ток-шоу "Окна"
 22.00 Кино на СТС: "Высшие мотивы"
НТВ
 08.00 "Сегодня"
 08.10 Утро на НТВ
 08.30 "Сегодня"
 08.35 Утро на НТВ
 09.00 "Сегодня"
 09.10 Утро на НТВ
 09.30 "Сегодня"
 09.35 Утро на НТВ
 09.50 Сериал "Идеальная пара"
 11.00 "Сегодня"
 11.20 Погода на завтра
 11.25 "Намедни" с Леонидом Парфеновым
 12.40 Куклы
 13.00 "Сегодня"
 13.20 Детектив "Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона". "Собака Баскервилей", 1 серия
 14.50 Вкусные истории
 15.00 "Сегодня"
 15.05 Ток-шоу "Принцип "Домино"
 16.40 Криминал
 17.00 "Сегодня"
 17.25 Жан Рено в комедии "Пришельцы" (Франция)
 19.35 Криминал
 20.00 "Сегодня"
 20.25 Сериал "Улицы разбитых фонарей", 7 серия "Инстинкт мотылька"
 21.30 Сериал "След оборотня", 5 серия
 22.40 Криминал
 23.00 "Сегодня"
 23.35 "Скорая помощь-3". Сериал (США), 22 серия, заключительная
 00.35 Сериал "Улицы разбитых фонарей", 7 серия
 01.35 "О, счастливчик!" Азартная игра
 02.15 Триллер "Неестественный отбор"

• ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Вторник, 2

СПОРТ
 Телеканал "Доброе утро"
 Новости
 "Семейные узы". Сериал
 Премьера. Лоренцо Ламас в многосерийном боевике "Неудержимый"
 Дисней-клуб: "Любимчик"
 "Что да как"
 "Ералаш"
 Новости
 Сериал "Детективное агентство "Лунный свет"
 Независимое расследование
 "Народ против". Телеигра
 Новости
 Документальный сериал "Дикие штучки"
 Премьера сериала "Сейчас или никогда"
 "Ералаш"
 Большая стирка
 Вечерние новости (с субтитрами)
 "Семейные узы". Сериал
 Том Беренджер в боевике "Огонь на поражение"
 Время
 "Кто хочет стать миллионером?". Телеигра
 "Ключ от ядерной кнопки". Документальный фильм
 Премьера сериала "Убойная служба"
 Ночное "Время"
 Боевик "16-й отдел"
 "Фирменный рецепт". Сериал
РТР
 УТРО НА РТР
 08.50, 09.50, 10.50 ВЕСТИ-МОСКВА
 09.00, 10.00 ВЕСТИ
 "Православный календарь"
 "Семейные новости"
 "Дежурная часть"
 "Афиша"
 "Дорожный патруль"
 "Экспертиза РТР"
 "Национальный доход"
 ВЕСТИ-СПОРТ
 "Семейные новости"
 "Афиша"
 "Дежурная часть"

10.15 "Колоссальное хозяйство"
 10.30 "Дорожный патруль"
 10.40 "Экспертиза РТР"
 11.00 ВЕСТИ
 11.10 Док. фильм "Это - Голливуд"
 12.00 Т/с "Вечный зов"
 13.00 ВЕСТИ
 13.20 Александр Белявский в детективе "Свет в конце тоннеля". 1974 г.
 15.15 "Бедокуры". "Теремок". Мультфильмы
 15.30 "Америка в поисках энергии". Док. фильм
 16.00 ВЕСТИ
 16.20 ВЕСТИ-СПОРТ
 16.25 "Что хочет женщина". Ток-шоу с Кларой Новиковой и Еленой Яковлевой
 17.10 "Дикий ангел". Т/с
 18.10 Т/с "Друзья-4" (США)
 18.35 "Экспертиза РТР"
 18.45 "Афиша"
 19.00 ВЕСТИ
БГТРК
 19.20 Детское время. Мультфильм
 19.40 Буряад орон + хөөрэлдээбди
 19.55 Гороскоп
 20.00 Байгал
 20.15 Прогноз погоды и рек-тайм - время Вашей рекламы!
 20.20 Улгур. О Всероссийском фестивале "Вслед за солнцем". 1-я часть
 20.50 Дела деревенские
 21.05 Дорога. Водитель. Пешеход
 21.10 Спокойной ночи, малыши!
 21.20 Из золотого фонда БГТРК
 21.30 Республиканские новости
 21.50 Прогноз погоды и рек-тайм - время Вашей рекламы!
 21.55 Зурхай
РТР
 22.00 ВЕСТИ
 22.35 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
 22.55 Игорь Ботвин, Тарас Бибиц и Наталия Бурмистрова в авантюрно-криминальном сериале "Агентство НЛС"
 23.55 ВЕЧЕРНИЙ СЕАНС. Дэвид Суше в детективе "Пуаро Агаты Кристи. Ключ к разгадке" (Великобритания). 1991 г.
 01.00 ВЕСТИ-ПОДРОБНОСТИ
 01.20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
 01.30 Александр Михайлов и Юлия Силаева в детективе "Вопреки всему". 1993 г.

02.55 ПОСЛЕДНИЙ СЕАНС. Микки Рурк и Кристофер Уокен в фильме "Домосед" (США). 1988 г.
ТИВИКОМ
Профилактика до 15.30
 15.30 Погода. "Лоск". Гороскоп. Календарь работ от Кушнарева
 16.30 Fox Kids на REN TV. М/с "Инспектор Гаджет"
 17.00 Fox Kids на REN TV. М/с "Еиншпунш"
 17.30 Fox Kids на REN TV. М/с "Приключения Папируса"
 18.00 "Календарь работ от Кушнарева"
 18.30 "Муз. поздравления"
 18.50 Т/с "Яго, темная страсть" (Аргентина)
 19.55 Т/с "Секретные материалы". "Сейчас". Погода
 20.55 Т/с "Убойная сила"
 22.00 "Гриффины"
 22.30 Лоск. Погода. "Гороскоп"
 23.00 Джули Кристи в триллере "Семя дьявола"
 01.10 "24"
 01.20 Иллюзион. Мелодрама "Неукротимые"
АРИГ УС
 08.00 Грани. Спорт. Погода
 08.35 Восточный экспресс. Погода
 08.50 Формула успеха
 09.00 М/сериал "Алекс", 15 с.
 09.25 Сто чудес света: "Леопарды и гиены"
 10.30 Т/сериал "Жизнь заново", 98 с.
 11.25 Без протокола
 12.20 Назло
 12.25 Автомобильная программа "АБС"
 12.30 Новости
 12.35 Паутина
 12.45 Новости
 12.50 Тушите свет
 13.00 Новости. Погода. Спорт
 13.15 Х/ф "Профессия - следователь", 3 с.
Перерыв до 17.00
 17.00 Публичные люди
 17.30 Свободное время
 17.35 М/сериал "Болек и Лелик"
 17.45 Победоносный голос верующего

ОПТОВО-РОЗНИЧНЫЙ ЦЕНТР «БАЙКАЛ»

Цены действительны с 27 по 4 июня.

Бельевой трикотаж (детск., взросл.), г.Москва (низкие цены)	88 руб.
Колготки х/б, г. Москва, г. Смоленск	78 руб.
Колготки п/ш, 3 видов, г. Москва, г. Смоленск	от 14 руб.
Колготки эластик, женские, г. Москва, г. Смоленск	от 20 руб.
Колготки х/б детские (все размеры), г. Москва	от 8 руб. 90 коп.
Носки х/б, п/ш детские, махровые мужские, г. Санкт-Петербург	от 225 руб.
Сапоги суконные, г. Омск, детск., жен. и муж., с мехом	от 325 руб.
Обувь комнатная детская, мужская, женская (низкие цены)	от 698 руб.
Сапоги кирзовые, г. Москва	от 798 руб.
Сапоги и ботинки зимние мужские с искусственным и натуральным мехом, г. Новосибирск	от 498 руб.
Сапоги зим. женские, 15 моделей, г. Челябинск, г. Новосибирск	от 230 руб.
Туфли кожаные муж., дет., 20 мод., г. Новосибирск, г. Челябинск	от 118 руб.
Кроссовки детские, взрослые 10 мод., г. Новосибирск, г. Челябинск	от 48 руб.
Обувь резиновая (сапоги детские, женские, мужские, рыбацкие)	798 руб.
Трико х/б детские и взрослые	
Ботинки ОМОН (юфты)	

ул. Сахьянской, 6 «а», ост. «ПОШ», с обр. стороны Геолог. института, тел.: 33-43-86, ул. Галерная, 37, тел.: 26-30-87 (напротив магазина «Облава»), ул. Столбчатая, 1 (малозавод), тел.: 25-10-70. РАБОТАЕМ БЕЗ ВЫХОДНЫХ.

18.15 Музыкальный подарок	Евгения Петросяна. "Растительная жизнь" Павла Лобкова
18.45 Право знать	
19.00 Т/с "Музыка ее души". 15 с.	
20.00 Новости.	
20.20 "Без галстука" с И. Зайцевой	12.50 "Вкусные истории"
21.00 Восточный экспресс. Погода	13.00 "Сегодня"
21.15 Жизнь без риска	13.20 Криминал
21.20 Док. фильм "Ислам в Америке"	13.30 Детектив "Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона". "Собака Баскервилей", 2 серия
21.55 Формула успеха	15.00 "Сегодня"
22.05 Х/фильм "Лимонадный Джо"	15.05 Ток-шоу "Принцип "Домино"
23.45 Восточный экспресс. Погода	16.40 Криминал
00.00 Новости. Спорт	17.00 "Сегодня"
00.35 Смотрите, кто пришел	17.25 Сериал "След оборотня", 5 серия
00.55 Х/ф "Гонщики"	18.35 Боевик "Грязная работа" (США), 24 серия
ОТБ	19.40 Криминал
Профилактика на канале	20.00 "Сегодня"
НТВ	20.20 Сериал "Улицы разбитых фонарей", 8 серия "Обнесенные ветром"
08.00 "Сегодня"	21.30 Сериал "След оборотня", 6 серия
08.10 Утро на НТВ	22.40 Криминал
08.30 "Сегодня"	23.00 "Сегодня"
08.35 Утро на НТВ	23.30 Т/с "Скорая помощь-4"
09.00 "Сегодня"	00.35 Сериал "Улицы разбитых фонарей", 8 серия
09.10 Утро на НТВ	01.35 "О, счастливчик!"
09.30 "Сегодня"	02.15 Триллер "По ту сторону вуали"
09.35 Утро на НТВ	
09.50 Х/ф "Полицейские: Врачебная тайна"	
11.00 "Сегодня"	
11.20 Погода на завтра	
11.25 "Внимание, розыск!"	
12.10 В гостях у Елены Степаненко и	

Среда, 3

ОРТ

- 07.00 Телеканал "Доброе утро"
- 10.00 Новости
- 10.15 "Семейные узы". Сериал
- 11.10 Премьера. Лоренцо Ламас в многосериальном боевике "Неудержимый"
- 12.05 Программа "100%"
- 12.30 Следствие ведет Колобков
- 12.50 "Ералаш"
- 13.00 Новости
- 13.15 Сериал "Детективное агентство "Лунный свет"
- 14.15 "Ключ от ядерной кнопки". Документальный фильм

- 15.00 "Народ против". Телеигра
- 16.00 Новости
- 16.15 Документальный сериал "Дикое штурм"
- 16.45 Премьера сериала "Сейчас или никогда"
- 17.40 "Ералаш"
- 17.55 Большая стирка
- 19.00 Вечерние новости (с субтитрами)
- 19.15 "Семейные узы". Сериал
- 20.25 Пьер Ришар в комедии "Налево от лифта"
- 22.00 Время
- 22.35 "Слабое звено". Игровое шоу
- 23.25 "Форс-мажор" с Николаем Фоменко
- 00.00 Комедийный сериал "Китайский городской"
- 01.00 Ночное "Время"
- 01.30 Боевик "16-й отдел"
- 02.25 "Фирменный рецепт". Сериал

РТР

- 07.49 УТРО НА РТР
- 07.50, 08.50, 09.50, 10.50 ВЕСТИ-МОСКВА
- 08.00, 09.00, 10.00 ВЕСТИ
- 08.10 "Православный календарь"
- 08.15 "Семейные новости"
- 08.25 "Дежурная часть"
- 08.30 "Афиша"
- 08.40 "Дорожный патруль"
- 09.10 "Экспертиза РТР"
- 09.20 "Национальный доход"
- 09.25 ВЕСТИ-СПОРТ
- 09.30 "Семейные новости"
- 09.40 Афиша
- 10.10 "Дежурная часть"
- 10.15 "Москва-Минск"
- 10.30 "Дорожный патруль"
- 10.40 "Экспертиза РТР"
- 11.00 ВЕСТИ
- 11.10 Док. сериал "Это - Голливуд"
- 12.00 Т/с "Речной зов"
- 13.00 ВЕСТИ
- 13.20 Детектив "Ключи от рая"
- 15.15 "Невиданная, неслыханная". "Гномы и Горный король". М/ф
- 15.30 Т/с "Бетти" (США)
- 16.00 ВЕСТИ
- 16.20 ВЕСТИ-СПОРТ
- 16.25 "Что хочет женщина"
- 17.10 "Дикий ангел". Т/с
- 18.10 Т/с "Друзья-4" (США)
- 18.35 "Экспертиза РТР"
- 18.45 "Афиша"
- 19.00 ВЕСТИ
- 19.20 Детское время. "Бамбахай"
- 19.55 Гороскоп
- 20.00 Байгал
- 20.15 Прогноз погоды и рек-тайм - время Вашей рекламы!
- 20.20 Спортивная программа "Тамир"
- 20.40 Программа "Человек"
- 21.10 Спокойной ночи, малыши!
- 21.20 Подробно и обстоятельно
- 21.30 Республиканские новости
- 21.50 Мир прессы
- 21.55 Зурхай
- 22.00 ВЕСТИ
- 22.35 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
- 22.55 Т/с "Агентство НЛС"
- 23.55 Детектив "Пуаро Агаты Кристи. Что растет в моем саду?"
- 01.00 ВЕСТИ-ПОДРОБНОСТИ
- 01.20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
- 01.30 Х/ф "Танцы влюбленных"
- 03.30 Футбол. Чемпионат России. Торпедо-ЗИЛ (Москва) - Спартак (Москва)

БГТРК

- 19.20 Детское время. "Бамбахай"
- 19.55 Гороскоп
- 20.00 Байгал
- 20.15 Прогноз погоды и рек-тайм - время Вашей рекламы!
- 20.20 Спортивная программа "Тамир"
- 20.40 Программа "Человек"
- 21.10 Спокойной ночи, малыши!
- 21.20 Подробно и обстоятельно
- 21.30 Республиканские новости
- 21.50 Мир прессы
- 21.55 Зурхай

РТР

- 22.00 ВЕСТИ
- 22.35 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
- 22.55 Т/с "Агентство НЛС"
- 23.55 Детектив "Пуаро Агаты Кристи. Что растет в моем саду?"
- 01.00 ВЕСТИ-ПОДРОБНОСТИ
- 01.20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
- 01.30 Х/ф "Танцы влюбленных"
- 03.30 Футбол. Чемпионат России. Торпедо-ЗИЛ (Москва) - Спартак (Москва)

Тивиком

- 07.00 "Лоск". Гороскоп, Погода. "Календарь работ от Кушнарева"

- 08.00 "МЭШ"
- 08.30 Fox Kids на REN TV. Т/с "Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры"
- 09.00 Fox Kids на REN TV. М/с "Приключения Папируса"
- 09.30 Fox Kids на REN TV. М/с "Виншпунш"
- 10.00 Fox Kids на REN TV. М/с "Инспектор Гаджет"
- 10.30 Т/с "Убойная сила"
- 10.45 Триллер "Семья дьявола"
- 13.00 "Лоск". Гороскоп, Погода.
- 13.30 Д/с "Канал истории. Самураи"
- 14.30 "24"
- 14.45 "Очевидец"
- 15.15 Т/с "Убойная сила"
- 16.30 Fox Kids на REN TV. М/с "Инспектор Гаджет"
- 17.00 Fox Kids на REN TV. М/с "Виншпунш"
- 17.30 Fox Kids на REN TV. М/с "Приключения Папируса"
- 18.00 "Календарь работ от Кушнарева"
- 18.30 "Муз. поздравления"
- 18.50 Т/с "Яго, темная страсть"
- 19.55 Т/с "Пароль - "Речность"
- 20.55 Т/с "Убойная сила"
- 22.00 "Симпсоны"
- 22.30 "Сейчас! Погода. "Гороскоп"
- 23.00 Триллер "Опасность в доме"
- 01.15 "24"
- 01.30 Иллюзион. Мелодрама "Анна и король Сиама"

Ариг Ус

- 08.00 Грани. Спорт. Погода
- 08.35 Жизнь без риска
- 08.40 Восточный экспресс. Погода
- 08.55 Формула успеха
- 09.05 М/сериал "Алекс", 16 с.
- 09.30 Сто чудес света: "Бородавочник"
- 10.25 Т/с "Жизнь заново", 99 с.
- 11.25 Без протокола
- 12.25 Автомобильная программа "АБС"
- 12.30 Новости
- 12.35 Паулина
- 12.45 Новости
- 12.50 Тушите свет
- 13.00 Новости. Спорт. Погода
- 13.15 Х/ф "Профессия-следователь", 4 с. (1 ч.)
- Перерыв до 17.00
- 17.00 Публичные люди
- 17.30 Свободное время
- 17.35 М/сериал "Болек и Лелик"
- 17.45 Победоносный голос верующего
- 18.15 Музыкальный подарок
- 18.45 Т/сериал "Музыка ее души", 16 с.
- 19.45 Формула успеха
- 20.00 Новости. Погода
- 20.25 Док. фильм "Дворцовые тайны"
- 21.00 Восточный экспресс. Погода
- 21.15 Жизнь без риска

- 21.20 Тушите свет
- 21.35 Т/с "Экстрадиция -3", 9 с.
- 22.40 "Р наду гавань заходили кораб"
- 00.00 Новости. Спорт
- 00.35 Смотрите, кто пришел
- 00.50 Восточный экспресс. Погода
- 01.00 Х/ф "Пьяный мастер"

ОТВ

- 17.00 Т/с "Зена - королева воинов"
- 18.00 "Молодые"
- 19.00 Т/с "Зачарованные"
- 20.00 Комедия на СТС: "Чарльз в отпуске"
- 20.30 Т/с "Фантастическая девушка"
- 21.00 Ток-шоу "Окна"
- 22.00 Кино на СТС: "Природный дар"

НТВ

- 08.00 "Сегодня"
- 08.10 Утро на НТВ
- 08.30 "Сегодня"
- 08.35 Утро на НТВ
- 09.00 "Сегодня"
- 09.10 Утро на НТВ
- 09.30 "Сегодня"
- 09.35 Утро на НТВ
- 09.50 "Полицейские: Ночной визитер" трюажный фильм
- 11.00 "Сегодня"
- 11.20 Погода на завтра
- 11.25 "Криминальная Россия. Черная пятница"
- 11.55 "Квартирный вопрос. Гостиная в диком стиле"
- 12.35 Экологическая "Среда"
- 13.00 "Сегодня"
- 13.20 Криминал
- 13.30 Детектив "Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона". "Свидетель Агры", 1 серия
- 15.00 "Сегодня"
- 15.05 Ток-шоу "Принцип "Домино"
- 16.40 Криминал
- 17.00 "Сегодня"
- 17.30 Сериал "След оборотня", 6 серия
- 18.40 Боевик "Грязная работа" (США) 9 серия
- 19.40 Криминал
- 20.00 "Сегодня"
- 20.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей" серия "Ля-ля-фа"
- 21.30 Т/с "След оборотня", 7 с.
- 22.40 Криминал
- 23.00 "Сегодня"
- 23.35 Т/с "Скорая помощь-4"
- 00.35 Сериал "Улицы разбитых фонарей" 9 серия
- 01.40 "О, счастличик!"
- 02.15 Триллер "Немного любви"

Компания "Славянский пух"
 Новое поступление элитных постельных принадлежностей:
 одеяла, подушки из чистого пуха, полупуха
Белье постельное
 Кроме того, в большом ассортименте матрасники, одеяла, покрывала, подушки из фибера и холофайбера всех размеров, включая евростандарт, являющиеся к тому же антиаллергенами.
 Адрес: ул. Воровского, 50. Магазин "Базы Буркоопсоюза". Ул. Ключевская, 40. Магазин "Интерьер"
 Телефоны: 21-90-37, 33-34-26

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Четверг, 4

ОРТ

- 07.00 Телеканал "Доброе утро"
- 10.00 Новости
- 10.15 "Семейные узы". Сериал
- 11.10 Премьера. Лоренцо Ламас в многосериальном боевике "Неудержимый"
- 12.05 Дисней-клуб: "Переменка"
- 12.30 КОАП
- 12.50 "Ералаш"
- 13.00 Новости
- 13.15 Сериал "Детективное агентство "Лунный свет"
- 14.15 "Форс-мажор" с Николаем Фоменко
- 14.50 "Ералаш"
- 15.00 "Народ против". Телеигра
- 16.00 Новости
- 16.15 Документальный сериал "Дикое штурм"
- 16.40 Премьера сериала "Сейчас или никогда"
- 17.35 "Ералаш"
- 17.55 Большая стирка
- 19.00 Вечерние новости (с субтитрами)
- 19.20 "Семейные узы". Сериал
- 20.15 Смотри в оба в комедийном боевике "Опять засада!"
- 22.00 Время
- 22.35 Русская рулетка. Телеигра
- 23.25 Человек и закон
- 00.00 Новые "Секретные материалы" ("X-files"). (Заключительная серия)
- 01.00 Ночное "Время"
- 01.30 Боевик "16-й отдел"
- 02.30 "Фирменный рецепт". Сериал

- 09.30 "Семейные новости"
- 09.40 Афиша
- 10.10 Дежурная часть
- 10.15 "Открытая таможня"
- 10.30 Дорожный патруль
- 10.40 "Экспертиза РТР"
- 11.00 ВЕСТИ
- 11.10 Док. сериал "Это - Голливуд"
- 12.00 Т/с "Речной зов"
- 13.00 ВЕСТИ
- 13.20 Комедия "Аферисты"
- 14.55 "Архивные тайны". Документальный сериал
- 15.30 Т/с "Бетти" (США)
- 16.00 ВЕСТИ
- 16.20 ВЕСТИ-СПОРТ
- 16.25 "Что хочет женщина"
- 17.10 "Дикий ангел". Т/с
- 18.10 Т/с "Друзья-4" (США)
- 18.35 "Экспертиза РТР"
- 18.45 "Афиша"
- 19.00 ВЕСТИ

БГТРК

- 19.20 Детское время. "3, 4"
- 19.55 Гороскоп
- 20.00 Байгал
- 20.15 Прогноз погоды и Рек-тайм - время Вашей рекламы!
- 20.20 Монгол сайхан орон
- 20.50 Ветераны ветераны
- 21.10 Спокойной ночи, малыши!
- 21.20 Из золотого фонда БГТРК
- 21.30 Республиканские новости
- 21.50 Прогноз погоды и Рек-тайм - время Вашей рекламы!
- 21.55 Зурхай

РТР

- 22.00 ВЕСТИ
- 22.35 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
- 22.55 Т/с "Агентство НЛС"
- 23.55 Детектив "Пуаро Агаты Кристи. Экспресс на Плимут"
- 01.00 ВЕСТИ-ПОДРОБНОСТИ
- 01.20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
- 01.30 Х/ф "Все о моей матери" (Испания-Франция). 1999 г.
- 03.35 "Кинескоп" с Петром Шепотинником

Тивиком

- 07.00 Начало. "Лоск". Гороскоп, Погода. "Календарь работ от Кушнарева"
- 08.00 "МЭШ"
- 08.30 Fox Kids на REN TV. Т/с "Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры"

- 09.00 Fox Kids на REN TV. М/с "Приключения Папируса"
- 09.30 Fox Kids на REN TV. М/с "Виншпунш"
- 10.00 Fox Kids на REN TV. М/с "Инспектор Гаджет"
- 10.30 "24"
- 10.45 Фильм "Джонни - Аполлон"
- 13.00 "Лоск". Гороскоп, Погода.
- 13.30 Д/с "Канал истории. Изгоняющий дьявола"
- 14.30 "24"
- 14.45 Т/с "Удивительные люди"
- 15.15 Т/с "Убойная сила"
- 16.30 Fox Kids на REN TV. М/с "Инспектор Гаджет"
- 17.00 Fox Kids на REN TV. М/с "Виншпунш"
- 17.30 Fox Kids на REN TV. М/с "Приключения Папируса"
- 18.00 "Календарь работ от Кушнарева"
- 18.30 "Муз. поздравления"
- 18.50 Т/с "Яго, темная страсть"
- 19.55 "Лоск". Погода
- 20.20 "Радар-спорт"
- 20.55 Т/с "Убойная сила"
- 22.00 "Симпсоны"
- 22.30 "Лоск". Погода. Гороскоп
- 23.00 Детектив "Смерть за кулисами"
- 02.05 "24"
- 02.20 Иллюзион. Х/ф "Ночь нежна"

Ариг Ус

- 08.00 Грани. Спорт. Погода
- 08.35 Жизнь без риска
- 08.40 "Восточный экспресс". Погода
- 08.55 Формула успеха
- 09.05 М/с "Алекс", 17 с.
- 09.30 Сто чудес света: "Экстремадура"
- 10.30 Т/с "Жизнь заново", 100 с.
- 11.30 Без протокола
- 12.25 За стеклом. "Теперь ты в армии"
- 13.20 Х/фильм "Профессия - следователь", 4 с. (2 ч.)
- Перерыв до 17.00
- 17.00 Публичные люди
- 17.30 Свободное время
- 17.35 М/с "Болек и Лелик"
- 17.45 Победоносный голос верующего
- 18.15 Музыкальный подарок
- 18.50 Т/сериал "Мелодия ее души",

- 17 с "Будни"
- 20.25 Европа сегодня
- 21.00 Восточный экспресс. Погода
- 21.15 Жизнь без риска
- 21.20 Тушите свет
- 21.35 Формула успеха
- 21.45 Т/с "Экстрадиция", 10 с.
- 22.45 Х/ф "Очень важная персона"
- 00.00 Новости. Спорт
- 00.35 Смотрите, кто пришел
- 00.50 Восточный экспресс. Погода
- 01.00 Х/ф "Казино"

ОТВ

- 17.00 Т/с "Зена - королева воинов"
- 18.00 Т/с "Чудеса науки"
- 18.30 "Филимонов и К"
- 19.00 Т/с "Зачарованные"
- 20.00 Комедия на СТС: "Чарльз в ответе"
- 20.30 Т/с "Фантастическая девушка"
- 21.00 Ток-шоу "Окна"
- 22.00 Кино на СТС: "Темные лошади"

НТВ

- 08.00 "Сегодня"
- 08.10 Утро на НТВ
- 08.30 "Сегодня"
- 08.35 Утро на НТВ
- 09.00 "Сегодня"
- 09.10 Утро на НТВ
- 09.30 "Сегодня"
- 09.35 Утро на НТВ
- 09.50 Х/ф "Полицейские: Ловля на живца"
- 11.00 "Сегодня"
- 11.20 Погода на завтра
- 11.25 "Чистосердечное признание"
- 11.55 "Шоу Елены Степаненко". Юмор. программа
- 13.00 "Сегодня"

ОТЗЫКОВА
 МЕБЕЛЬ
 УЛАН-УДЭ 33-34-04 ПВРЗ, Стр. 1

- 13.20 Криминал
- 13.30 Детектив "Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона". "Сокровища Агры", 1 серия
- 15.00 "Сегодня"
- 15.05 "Продолжение следует"
- 16.00 Группы "Динамит" и "Ат Кitten" в музыкально-развлекательной программе "Мичарт"
- 16.40 Криминал
- 17.00 "Сегодня"
- 17.30 Сериал "След оборотня" серия
- 18.40 Боевик "Грязная работа"
- 19.40 Криминал
- 20.00 "Сегодня"
- 20.25 Сериал "Улицы разбитых фонарей", 10 серия "Лекарство"
- 21.30 Сериал "След оборотня" серия
- 22.40 Криминал
- 23.00 "Сегодня"
- 23.35 Совершенно секретно
- 00.30 Сериал "Улицы разбитых фонарей", 10 серия
- 01.35 Кино не для всех. А. "Гори, гори, моя звезда"

Пятница, 5

СПОРТ

Телеканал "Доброе
Новости
"Семейные узы".

РТР

УТРО БУРЯТИИ: Байгал
08.50, 09.50, 10.50 ВЕСТИ-
СВА

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Суббота, 6

СПОРТ

Елена Санаева и Ролан
в комедии "Жил-был
"Жилетт"
Новости
"Незнайка на Луне".

РТР

Х/ф "Тройная проверка"
Приключенческий

10.40 "Экспертиза РТР"
11.00 ВЕСТИ
11.10 Док. сериал "Это -
Голливуд"

12.00 Т/с "Вечный зов"
13.00 ВЕСТИ
13.20 Комедия "Облако-рай"
14.45 "Новая "Старая
квартира"

22.00 ВЕСТИ
22.35 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ.
ВЕСТИ-МОСКВА

ТИВИКОМ

07.00 Начало. "Лоск". Погода.
Гороскоп. "Радар-спорт".
"Календарь работ от Кушнарева"

"Приключения Папируса"
09.30 Fox Kids на REN TV. М/с
"Виншпунш"

10.00 Fox Kids на REN TV. М/с
"Инспектор Гаджет"
10.30 "24"
10.45 Фильм "Знак Зорро"
13.00 "Лоск". Гороскоп.

АРИГ УС

08.00. Грани. Погода. Спорт
08.35 Жизнь без риска
08.40. Восточный экспресс. Погода

12.15 Новости
12.20 Назло
12.25 Автопрограмма "АБС"
12.30 Новости
12.35 Паутина
12.45 Новости

ОТВ

17.00 Публичные люди
17.30 Свободное время
17.35 М/с "Болек и Лелек"

ОТВ

17.00 Т/с "Зена - королева
воинов"
18.00 Т/с "Чудеса науки"

девушка"
21.00 Ток-шоу "Окна"
22.00 Кино на СТС: "Человек
эпохи возрождения"

НТВ

07.40 Утро Бурятии: Байгал
08.00 "Сегодня"
08.10 Утро на НТВ
08.30 "Сегодня"

ОТКРЫТОЕ АКЦИОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО УЛАН-УДЭНСКИЙ
СУДОСТРОИТЕЛЬНЫЙ ЗАВОД
Номенклатура сельхозмашин, агрегатов, запасных частей к ним
ПРЕДЛАГАЕТ:

"Джин Джин из страны Пандаленд"
11.00 М/с "Гриффини"
12.00 "Щедрое лото"
12.45 "Мир спорта глазами
"Жилетт"

АРИГ УС

09.00 "Один день" с
К.Набутовым
09.35 Формула успеха
09.45 Х/ф "Ваш сын и брат"

17.25 Жизнь в слове
17.55 За стеклом. "Теперь ты
в армии"
18.50 Музыкальный подарок
19.25 Т/с "Узник замка Иф", 2
с.

ОТВ

09.00 Т/с "Зачарованные"
10.00 Музыка на СТС
10.30 М/с "Ква-ква гвардия"
11.00 "Джуниор". Детский
блок

НТВ

07.30 Анонс дня
07.35 Детское утро на НТВ.
"Голубое дерево" (Аргентина),
12,13 серии

09.00 "Сегодня"
09.15 Детское утро на НТВ.
"Сын полка"
10.30 Ох, уж эти дети!
11.00 "Сегодня"

Воскресенье, 7

ОРТ

07.45 Х/ф "Ехали в трамвае Ильф и Петров"
09.00 Новости
09.10 Служу России!
09.40 Дисней-клуб: "Тимон и Пумба"
10.05 Сериал "Собачье дело"
11.00 Новости
11.10 Непутевые заметки с Дм. Крыловым
11.30 Пока все дома
12.05 КВН-2002
14.15 Клуб путешественников
15.00 Юмористическая программа "Сами с усами"
15.30 Дисней-клуб: "Микки Маус и его друзья"
16.00 Новости (с субтитрами)
16.10 Затерянный мир в фильме "Микрокосмос"
17.45 Х/ф "Невероятные приключения итальянцев в России"
19.40 Арнольд Шварценеггер в боевике "Конец света"
22.00 Времена
23.05 Фильм "Беспокойный свидетель"
00.55 "На футболе" с Виктором Гусевым
01.20 "Последний кадр". Концерт групп "Сплин" и "Би-2"

РТР

08.20 Фильм-сказка "Спящая красавица"
09.55 Приключенческий сериал "Повелитель зверей"
10.50 "Русское лото"
11.40 "Всероссийская лотерея "ТВ Бинго шоу"

12.20 Т/с "Королева красоты, или Очень грудное детство"
12.45 "Сам себе режиссер"
13.40 "Городок". Дайджест. Развлекательная программа
14.10 Детектив "Сицилианская защита". 1980 г.
16.00 ВЕСТИ
16.20 "Парламентский час"
17.05 "Диалоги о животных"
17.55 Комедия "Золушка в сапогах". 2001 г.
18.55 Комедия "На Дерибасовской хорошая погода, или На Брайтон-бич опять идут дожди"
20.50 Аншлаг
22.00 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
22.55 Х/ф "Несколько хороших парней" (США). 1992 г.
01.40 Чемпионат мира по автогонкам в классе "Формула-1". Гран-при Великобритании
03.20 "Спорт за неделю"
04.20 ПО ПРОСЬБАМ ЗРИТЕЛЕЙ. Кайл Маклахлен и Шериллин Фенн в сериале Дэвида Линча "Твин Пикс" (США)

ТВИКОМ

07.50 Погода. "Лоск". "Календарь работ от Кушнарева"
08.15 "Канал истории. Росвелл: разгадка тайны"
09.15 "В гостях у Тофика"
09.30 Fox Kids на REN TV. М\с "Секретные материалы псов-шпионов"
10.00 Fox Kids на REN TV. М\с "Тик-герой"
10.30 Fox Kids на REN TV. Т\с "Джин Джин из страны Пандаленд"
11.00 М/с "Симпсоны"
12.00 "Щедрый миг"
12.45 "1/52"
13.00 "Мутанты Икс"

14.00 "Военная тайна"
14.30 "Лоск". Погода
14.45 Памяти В.Соломина. Трагикомедия "Искренне Ваш..."
16.30 "24" Истории
16.45 Муз. поздравления
17.20 Т/с "Агентство"
18.00 Fox Kids на REN TV. М\с "Черепашки-ниндзя"
18.55 Семейное кино "Путешествие к центру Земли"
20.00 "Мы и наш город"
20.20 "Лоск". Погода. "Календарь работ от Кушнарева"
20.30 Софи Лорен и Марчелло Мastroiani в мелодраме "Брак по-итальянски"
22.50 Джейн Фонда, Майкл Дуглас в триллере "Китайский синдром".
01.30 "24"
01.45 "Секретные материалы"
02.45 Т/с "Удивительные истории"
03.15 Ночной муз. канал

АРИГ УС

09.00 "Дачники"
09.55 Х/фильм "Ночной патруль"
11.45 Формула успеха
11.55 За стеклом. Теперь ты в армии
13.00 Х/ф "Моя любовь"
14.25 "Советы профессора Чайникова"
14.50 Док.фильм "Битлз. Антология"
16.00 Детская развлекательная передача "Страна чудес"
17.30 Благая весть
18.00 Музыкальный подарок
18.30 Т/с "Узник замка Иф", 1 с.
19.30 Не болей

19.45 Бизнес-экспресс
20.00 Х/ф "Бурный понедельник"
21.45 Формула успеха
21.55 Х/ф "Женщин обижать не рекомендуется"
23.35 "Помехи в эфире" с В.Шендеровичем
00.00 Интерактивное шоу "Земля-воздух"

ОТВ

09.00 "Один в кубе"
09.30 "Отражение"
10.00 Музыка на СТС
10.30 Т/с "Утки в городе"
11.00 "Джуниор". Детский блок
12.30 Т/с "Зак и секретные материалы"
13.00 Т/с "Охотники за древностями"
14.00 Т/с "Горячая зона"
15.00 Давайте жить отлично
15.30 Знай наших
16.00 Сделай мне смешно
16.30 Молодожены
17.30 Шоу-бизнес с Анфисой Чеховой
18.00 Т/с "Московские окна"
19.00 Музыка на СТС
19.30 Осторожно, модерн-2
20.00 Кино на СТС: "Конфискаторы"
22.00 Кино на СТС: "Мгновение ока"

НТВ

07.30 Анонс дня
07.35 Детское утро на НТВ. "Голубое дерево" (Аргентина) 14, 15 серии
09.00 "Сегодня"
09.15 Детское утро на НТВ.

Приключенческий фильм "Джунгли"
10.25 "На старт!" Воскресное развлекательное шоу.
11.00 "Сегодня"
11.15 Погода на неделю
11.15 "Охота на Золушку". Детектив, 4 серия
12.20 Александр Белявский программе Павла Лобкова "Растительная жизнь"
13.00 "Сегодня"
13.20 Наше кино. Олег Видов и Людмила Савельева в приключенческом фильме "Всадник без головы"
15.20 Вкусные истории
15.35 "Все сразу!"
16.10 Своя игра
17.00 "Сегодня"
17.20 Как стать звездой. То шоу "Принцип Домино"
18.30 Дневник нимфетки. "Очная ставка"
19.00 "Шоу Елены Степаненко". Юмористическая программа
20.00 "Сегодня"
20.20 Сериал "Идеальная пара"
21.30 Премьера НТВ. Саша Митчелл в боевике "Кикбоксер. Возвращение"
23.20 Владимир Ворошилов "Что, Где, Когда?". Лучшие игры
00.30 Триллер "Черный дождь"
01.25 Группа "Динамит" и "Atomic kitten" в музыкально-развлекательной программе "Пепси-чарт"

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

"Радио Бурятии - радио для всех!" Тел.: 21-41-84.

Бурятское радио

(с 1 по 7 июля 2002 г.)

1, понедельник

6.10 - Радиожурнал "Земля Родная"
6.37 - СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
6.45 - 7.00 - АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ
7.10 - ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.20 - Программа "АНФАС"
7.40 - 8.00 Радиостудия "БИРАКАН"
13.00 - 13.10 - Дневной выпуск новостей "КОРОТКОЙ СТРОКОЙ"
19.10 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бур. яз.)
19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на рус. яз.)
19.45- 20.00 ПЕРЕДАЧА ИЗ ФОНДОВ РАДИО

2, вторник

6.10 - 7.00 - Программа "УТРО БУРЯТИИ"
7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - Программа "ВЫБОР"
7.45-8.00 Программа "ОРЬЕЛ" - "ВЕРШИНА"
19.10 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бур. яз.)
19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на рус. яз.)
19.45- 20.00 РАДИОБИБЛИОТЕКА

3, среда

6.10 - 7.00 - Программа "УТРО БУРЯТИИ"
7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - Программа "ВЫБОР"
7.45 - 8.00 - "ТООНТО НЮТАГ"
13.00 - 13.10 - Дневной выпуск новостей "КОРОТКОЙ СТРОКОЙ"
19.10 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бур. яз.)
19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на рус. яз.)
19.45- 20.00 - АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ

4, четверг

6.10 - 7.00 - Программа "УТРО БУРЯТИИ"

7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - РАЗГОВОР НА АКТУАЛЬНУЮ ТЕМУ
13.00 - 13.10 - Дневной выпуск новостей "КОРОТКОЙ СТРОКОЙ"
19.10 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на бур. яз.)
19.27 - ОБЪЯВЛЕНИЯ
19.30 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (на рус. яз.)
19.45- 20.00 Передача для детей из цикла "В ГОСТЯХ У СКАЗКИ"

5, пятница

6.10 - 7.00 - Программа "УТРО БУРЯТИИ"
7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.30 - Программа "ВСТРЕЧИ"
7.45-8.00 "ГУЛАМТА"
13.00 - 13.10 - Дневной выпуск новостей "КОРОТКОЙ СТРОКОЙ"
13.10- 14.00 "ЧАС ВАШЕГО ПИСЬМА". Музыкальная программа по заявкам радиослушателей
19.10 - 20.00 Информационная программа "ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА"

6, суббота

7.10 - 8.00 - Информационная программа "ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА"
9.10-10.00 Программа "НАЙДАЛАЙ ОШОН" - "ИСКРА НАДЕЖДЫ"
13.10 - 14.00 - МУЗЫКАЛЬНАЯ ВОЛНА РАДИО БУРЯТИИ.
19.10 - 20.00 Радиожурнал "СТЕПНЫЕ МЕЛОДИИ".

7, воскресенье

7.10 - СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА
7.20- 8.00 Программа "СЛЫШУ ПЕСНИ, СКАЗКИ, ЛЕГЕНДЫ"
9.10- 10.00 Программа для детей
11.10- 12.00- Литературно-художественная программа "АЛТАРГАНА"
13.00- 14.00 - Программа для молодежи - "ВОСКРЕСНЫЙ ПОЛДЕНЬ"

ВАКАНСИИ ТРЕБУЮТСЯ

Повар-буфетчица. Тел.: 22-82-50, 22-94-88.
Оделочники на евроремонт. Тел. 45-77-55 (вечером).
Бригада лесозаготовителей. Тел. 42-18-19. (Св-во 60).
Токарь-шифовальщик колесчатых валов, блоков, цилиндров. Тел. 22-95-75.
Крановщик, водитель С. Е. Тел. 22-44-22
Кассиры, бармены с опытом работы. Тел. 33-71-74.
Требуются продавец компьютерной техники, охранник и администратор в компьютерный клуб. Тел. 22-28-51.
Магазину самообслуживания требуются продавцы, кассиры со стажем (продукты). Тел. 25-64-00, 25-69-79.
Пивоваренная компания "Балтика" набирает на работу молодых людей с высшим образованием. Тел. 33-53-75.
Работа в Южной Корее. Тел. 41-11-21, 44-67-28 (Лиц. 15201 РФ 116 Миграционная служба Приморского края)
Работа в Европе, Средиземноморье. Тел. 25-67-32. (Св-во Ж-10801).
УСЛУГИ
СУПЕРПОХУДЕНИЕ. Тел. 22-44-07. (Лиц. № 510).
Автошкола ВОА производит набор на курсы кат. "В". Тел. 42-35-22.
Строительная организация приглашает на долевое участие в строительстве 12-тиквартирного элитного дома по ул. Павлова.
АВТО ПРОДАЮ
А/м «Нива» 2000 г. выпуска, в отличном состоянии. Пробег 17 тыс. км, цвет морской волны. Тел.: 21-09-95, 37-98-62.
А/м "Тойота-Камри", 1994 г/в, цвет белый. Тел. посредника: 26-27-80, 26-07-94.
А/м "Кио-Преджио", 1996 г/в или меньше на а/м "Хундай-Грейс". Тел. 41-07-97 (после 20.00).
А/м "Тойота Марк-2", 1989 г/в. Подробности по тел. 25-62-56.
А/м "Нива" (38000 руб.). Тел. 21-50-45.
"ВАЗ-21053", 1998 г/в. тел. посредника 25-82-68 (вечером).

"ВАЗ-2102" Тел. 45-16-93.
КАВЗ, 1993 г/в. Тел. 44-92-01, пейд. 045, аб. 20257.
"РАФ". Недорого. Тел. 26-85-40.
"РАФ", 1992 г/в. Тел. 45-97-27.
"Урал-4320". Тел. 22-87-95 (вечером).
Монета японский. Тел. 42-47-54.
Автокран на базе "ЗИЛ-130" на запчасти. Тел. 22-44-22.
КУПЛЮ
Любой ходовой мотоцикл. Тел. 26-00-17.
Летковой автомобиль не ранее 1993 г/в. Недорого. Тел. 26-14-17, 21-41-33.
РАЗНОЕ
Продаю прицеп "Скиф 2М", гараж в 41 квартале. Тел. 45-77-69 (вечером).
Сдаю в аренду маршрут. Тел. 26-36-23.
СУПЕРМАРКЕТ
РАЗНОЕ
Алтайская мука, 1 сорт. Оптом. Тел. 26-02-44.
Отдел "Ткани" по ул. Гагарина, 35 предлагает бытовые платяно-костюмные ткани из натуральных и смесовых волокон от 42 до 665 руб.
Вагонка, половая рейка, плинтус, опанелка, декоративная рейка и др. изготовление дверей, остекление балконов, ремонт квартир. Тел. 22-48-50
Цемент - 70 рублей. Тел. 22-90-66.
ПРОДАЮ
Срочно холодильник "Бирюса", телевизор "Голд Стар", тумба под телевизор, б/у. Тел. 42-22-04.
Модуль разборный, S 751 кв м; а/м "BMW-730", 1988 г/в, а/м "Ниссан-Вансей", 1993 г/в.; халаты, пеньюары, пижамы детские,

Жителей Бурятии приглашает новая здравница, расположенная в живописном месте Национального парка Монголии в долине гора Богдо-Хан, с 1 июня по 1 октября 2002 года реабилитаци и лечению используются старинные методы лечения, усовершенствованные многовековым опытом традиционной медицины Монголии, с применением молока кобы и белой козы.
Желающим поправить свое здоровье в здравнице необходимо иметь заграничный паспорт, стоимость обслуживания, включая транспорт, открытие визы - 6800 рублей на 12 дней.
Обращаться в консульство МНР. Тел.: 21-25-85, 22-04-99.

Ура!!! ПИКНИК ТОВАРЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ
Яркий сказочный мир детских товаров и игрушек в новом магазине
БОЛЬШОЙ ВЫБОР ДЛЯ МАЛЕНЬКИХ ЛЮДЕЙ
не адрес: ул. Тарасковой, 11. Тел.: 33-41-11

Захаамнай аймагай 75 жэлэй ойдо

(Үргэлжэлэл. Эхинийн майн 30-най, шонин 6-най дугаарнуудта).

Зун бүри ообо тахилган болохо, маанарта бүхэлн ехэ найндэр. Зоншье олон сугларха, хүүгэд ерэхэ, оройдоошье хараа, таяагүй бусад хүүгэдэй урда «гэртээ» байнашуул бидэ «эр» тахьяа бэлэйбди. Сагаан Таабайгаа тахьяад, буужа, тээ урдаханань байдаг Тугал болдог оо ошохо тахиха, һүүлээрнь ехэ найр дэлгэдэг бэлэй. Маанарые барилдуулха, урилдуулха, шан үгэхэ, тэрэн хэдшье юм һэн агшаб, мүнэн шан барюулдаг бэлэй.

Шанахан зөөхэй, сагаан эдэн (тараг, хүрэнгэ, һү, хурууд) элбэг байха, ообо ехэ мяхан ханагдаха - одоол нэгэ жаргадаг бэлэйбди. Найрлэ халаа найр - ехэ шүүднэй тоогонойхисе тойрохо, һогтуу галзуушье хүн харагдахагүй, дүхэригдэжэ һуугаад хөөрдхэ, элжээлжэ байжа дуулахдаха.

Бидэ байн зүрхэлжэ, ообо дээрэнь гараад наадагтаа һэмди. Юушье хандахагүй, модо, мүнэр хухалхагүй гэжэ ойлгодог байгаабди. Юуишье юм, хүншье байн хорихогүй, хожомынь эндэ, гондэ дуулахаданни.

- Ообо, уула дээрэ буу гаргана! Модо, шулуу буу уруулагта! - гондэ хорижо банха.

Юу хэжэ болохооб, юу хэжэ болохооб гэжэ ойлгуулбал, дан нингэ хорижоншье байһанан хэри бин юмтү?

Нэгтэ Бадма Банзаракцаевичтай Хонтобойгоо дурсажа байхатаа, энэн гухан хөөрдхөө һэмди.

Сагаан Таабайман дэрэ үсын Хонтобойн хүүгэдэй «садик» байһаншынги ханагдадаг.

Ямаршье гэм эмгүй, оройдонь гараад тэ наадажа байһан маанарай шууаһаа баясажашье һуудаг байһан бангаа бээ. Хонтобойнонь эхилһэн ажабад аамнан бишыхан зүргэ хэн ошохо тумла үргэн, дардам харгы боложо ошонон, наһанайман замые арюудхажа үгэһэн, арюудхажашье байдаг байһан байха.

Захаамнай аймагай 70 жэлэй ойдо зориулжа Буряадай телевидениһээ «Тажный край за Капитанкой» гэжэ дамжуул аяа бэлдэхээ видеоператор Владимир Жаров, манай жолоошон Гончик-Доржо Хатсаханов бидэ гурбан ошоо бэлэйбди. Аймагай суурхарбанай хойго үдэр эртэжэ, Закаменск хотоһоо гараад үгэжэ, замдаа шотаг бүхэндэ ороһоор Датахан хүрөөд дэдэ замаараа Сагаан-Мориндоо зоринбодди. Замдаа Хонтобойноо ууда бараагхажа гараха зорилготой Сагаан дасан орожо, мни мори арманайдуулжа, ороһоо сангай заажа абааб.

Дэдэ харгынмай УАЗик машинада бараг юмдаа, ямаршье үедэ ябагдаад лэ байһанан, һадгүй ябажа Хонтобой хүрөөд, эрыюулгын оломоор гаража баруулаад, Ехэ Болдогони оо урда хушуун багар дээр хэнэ хүртэр ошоод, тогтободди. Тэрэни тушаалаа ойро зуурахаана ехэ эрид, хөөрдхөөр гаража ябатаргаа Гончик-Доржонин гэнтэ үгы болошобди. Володя (тэрэмни алыншинтэ хүн юм) бидэ хоёр дээрнй гараба хабди, нилгэд болоһон хойно хүхэрлэй сэрэ.

- Угы, энэ яшабани? Энэ хүртэр ержэ яба бэлэйни, - гэхэдэмни, Гончик-Доржо.

- Оройдонь арайхан хүрөөгүй ябатаргаа гэнтэ гуга нн халтираад, тогтон гөрөнгүй машинадаа хүртэр болжоржо орошооб, - гэжэ маанараа хухе бээ.

Өөрөө хүндэ бэлэй хүн юм һэн. Түбһэн юумэр һонирхохо, хаана юун байна - хуул анхарһан байха. За арайни аймагта үргэлжэ сүмэ ошонон хүндэ нүхэтэй хабсагай олоһон, Улаан-Үдэдэ хилтэги һууһан 10 дабахар гэршье нэгэ түрүүн обсервон, байһални эрьдэ комиссэй буруу харуулдаг газар олоһон, шүдлэнь бэлжэ, шотагаа магтаһан нэгэ шүдлэнь ехэ хонидхон дуун болоһон, нимэл гайхалтай нүхэртэй байһамди.

Халга тамгаар эрдэ, залуугаар мордошоо болон.

Пан бадаргаад, ороһоо, хин мориёо арюудхаад, нэгэ хууһан шэрэгидэ үлгэбб, оройдонь нэгэ едн бай ашгаууд хушануудые обсервоб. Урдань эндэ хуша үгы һэн ха, баруун хушаншоо шубууд лэ асарһан байжа болоо. Мулын шимэг, харахаданье юхид байба һэн. Нүхэдоороо тэндэ хоорлдэжэ һуухдаа бодожо гаргаһанни - аяар 39 жэл энэ ообо дээрэ гараагүй байһан байгаа.

Нэгэ үе нэ ообоого манайхин тахихаяа болһон байгаа гэнтэ һэн ха, шотагтаа яһала байлдаһан ха юм, гарагдахал байгаа, тингэшье, байн, өөрөө зайжа арилаа бэлэйб даа...

Тэдэ олон жэл боложо ообо дээрэ гарахдаа гошье байгаа, эр болгожо табилан гүртэхидо һанажа, энэ болгожо табилан шотагтаа нхэржэ, нүхэдөө дурсажа уяраашье абаа һэм...

Тэрэ гондэр Хонтобойн найхан тала эрдэни өмни ха тахаяа болоо, баһа нэгэ ушар дайрагджа, телевидениһээ нүхэдөөр 1999 ондо ябахдаа, тэрэй зорилгоороо гараа һэмди. Манай оператор, монгол нүхэр - Амаржаргал Жагчинвын, журналист Дарима Жамсоена, ассистент-найруулагша Галина Дамисена гэдэ, нагтай һуужа, гоёшоожо,

хоорлдэжэ буугаа һэмди. Тэрэ гондэр сэдхэлни тэнгилэн ябадаг болоо һэн даа.

Колхозой ажал зогсохо, барагдаха бэшэ халаа ябажал байгаа юм бээ. Хонтобойн малшад байд гээд лэ һэлгэдэжэ байдаг һэн.

Банзаракца абгайнхимнай хайшаашье ошонон юм, нэгэ зун орондонь хонин дээрэ минни эгэлэ Долгор-Жаб Аюшеева зуһаба. Тэрэл байралань - Болдогой урда. Манай байрада хэдшье байгаа һэм, ханагданагүй, гансал намтай наадаха хэншье үгы.

Эдэ хоёр хэр удааншье туданан юм, бү мэдэе, нэгэл оншондоо Бадма абгай баабайн дотор гоһодо гэнэдэжэ тарайба...

Баабай бэстэй, шамбай, саанаа дотор гоһодо бэрхэ байһан юм гээд хэлсэгшэ.

- Энээн тойрон нютагаар Улябын хубүүд үшөө хэндэшье дабагдаагүй юм. Үшөө олон лэ жэл соо хэншье дабахагүй. Доржо-Ханда, Сэрэн бэрхэ барилдаашад байна. Эдээнэйш хубүүдын, Бадма-Жабай хубүүд, энэ Александр, бэрхэл хубүүд ургажа ябана.

Николай ШАБАЕВ

Заахан Ошорой «пастух» тушаалтай би, хююулан, ингэн, тингэн зунаа үнгэргөөл бээбди. Хожомоо һургуулидаа бэрхэ, гоёор зураха, хурса ухаатай хубүүн боложо үндыгөө бэлэй. Шэтэ хотодо дүтэхэнэ албанда байгаа.

Хойноһоонь би Шэтын советско-партийна һургуулида һурахаар ошобоб. Адрестай халаа бэдэржэ олоһомни, албана ехэ бэрхэ хэжэ, старшина зэргэгэй болонхой, штабта һуудаг хүн байба. Часгһаань алишье сагта гаража ошохо эрхэтэй, байд гээд лэ намдаа гүйгөөд ерэхэ, заримдаа хоноодшье ошохо, городоор зайхадни. Гоёор зураһангаа хажуугаар үшөө нэгэ һиллэхэ, чеканка хэхэ эрдэм өөрөө шудалһан, гоё зурагуудые зураад, тэрэнгэ һиллэһэн бүтээлүүдын хайрсагаар дүүрэн байха.

Нэгтэ тэрэ хайрсагаараа дүүрэн чеканкуудые намдаа нэржэ эрбэ.

Үнэхөөр гоёшоһон манай һургуулинид гэрэхэн хайрсагыень ябууд хоһолоод орхоо бэлэн. Тэдн мүнөөшье Шэтын, Эрхүүгэй областнуудаар, Яхалта, Буряада - аилнуудаар байһан байха.

Тингэршье албана дүүргэд ябах саанын болобо.

Сэрэй хубсаһанда погнуудһаа эхилээд, ямар үүдлэлүүд байдаг юм, баранишень өөрөө ехэ гооор хлэн, яла-салта старшина орожо эрбэ.

Хоёр жэлэй албанһаа старшина боложо хариха ушар хоёр бэшэ аал даа?

- Заи, албаншье дүүрээ, ябахал даа. Тэрэ үдэртөө үглөөдэрнь ниллэхэ билет абаабди. Гэртэ ошоод үмдэхэ хубсаһаа гүйсэд, үндэ абажа, намда хадагалһан байгаа. Энэ гэржэ сугдуулаад, хююулан үглөө үдэрнь аэропорт ошобобди. Аэропорт соо байтараа, «Газда гараад эрһүүб», - гээд, гарашаба: Сүүмхыень баринан би мүн лэ газда гараад, аэропортын гэнхүүр дээрэ тамхилжа зогсооб. Харан гэнһим Ошоройм хойноһоо сэрэйгэй патруль дахаад ябаша.

«Сэрэйгэй устав эбдэжэ, өөрөө хэлэн гооштонуудайн гүдөө нэгэл юмэн болохон ха. Ошохо юм гү, яаха болооб. Гэнтэ намайе хөншье тоохобо даа», - гэжэ болоһоор байгари, патрулиникид гаража, хажуугаарни аэровокзал кийгаад, сааналбад Ошорой эрхэдэ.

- Тэднш юундэ хойноһоонини ошооб? Юун болооб? - гэнһэмни.

- Хэмни, хаанаһаабди, документэ гарга гээ, - гээб.

- Тингээд?

- Тинхэднэ тинмэ частһааб. Частингаа командиргай командировко ошожо ябанаб. Документүүдн командирта, аэропорт соо байна, гэб. Тинхэднни ондоо юушье хэлэнгүй гаража ябашоо, - гээб.

Тингээр самолето һуулган боложо, гарынь баряад, оруулбаб. Ошооро тинхэдлэ һүүлшынхисе хараа бэлэйб... Шубуун сонхо мүргэхэдөө, еро заадаг юм гээд хэлсэгшэ.

Таксигаар аэропорт ошожо ябахадманай, нэгэ турлааг сэб сэхэ доошоо нилдээд, машинны урда сонхо мүргэжэ дэһнээ шэдүүлээд, таксин хойно, асфальт дээрэ унашоо бэлэй...

Заи, Хонтобойдоо бусая даа.

Нэгэ зун хойто бэдлэмнай, гүбэй дээрэ, Бадма абгайнхидай орондо Хорло Шойдонова зуһаа агша һэн. Намһаа дүүмэр Матя бидэ хоёр наадагад болободди. Данышье һаа уһанда орохо дуратай хоёр байһан юм гүбди, тэрэхэн шабартай оломодоо Нууд соогоол үдэрөө барадад бэлэйбди. Тэрэ үсын Хорло зые балай һайн ханагагүйб, гүбшье хожомынь, Сагаан-Мориндоо ажаллажа байхадан, Хорло зынхи Дабандла мал дээрэ байдаг һэн. Тэрэ үедэ Хорло зыи бидэ хоёр ехэ һайн нүхэсөө бэлэйбди. Үргэлжэ гүйгөөд ошоһоо һэм, һайн тааража хөөрдлэхэбди, тамхинша гэнһэмнай. Намда ехэд һай һанаһан, юухэншье һаа, нэгэл бэлэг барюулаад гаргах. Машанай бэлэг мэдэжэ бэд даа.

Нэгтэ «ИЖ» түхэлэй хажуудаа тэргэтэй мотоцикл абаха болоод мунгэ гүйдэрбэ. Дабан гүйлгэжэ эрһэмни: «Хэзээ бусаахашинь?», - гэжэ асууншьегүй, Хорло зыи бүхэл мотоцикл мунгэ барюулаад табаа бэлэй. Тэндлэ ошобол, мунгэ олохо хаб гэжэ мэдээ һэм.

Тамхияа хаяа, наһатайшье боллоо һаа үри хүүгэдээ, зээгэрээ харалсаад, үшөөл сарюухан, энх мэндэ һуудаг юм даа.

Мотя ажалаа хээд лэ, эжыгээ харалсаад гэртээ, дүүрнын - Галя, Бэлшэртэ гэр бүдөөрөө (Баяртан) фермер, Намсалма - нотогайнгаа дунда һургуулида ород хэлэ, литературын багша.

(Үргэлжэлэни хожом гараха).

ХОНТОБОЙДО

(Дурсалга)

Манайхнаа болдогой урда хониншод хүртэр 3-4 зуулаад тэмэр байа бээ, үдэр бүри тинишэ гүйлэг болоо һэм. Тиндэ оройдоол 3 гухай наһанай Ошор байха, харуулшанинь малаа ходоо даабаритай, нингэшье наадажал үдэрөө үнэргөө бэлэйбди даа. Баабайн үшөө нэгэ эгшынэ Дүлма гэдэ бүхы наһаараа Сахирта һуугаа. Тэрэни түрэгидөө үлгэн басалашинь энэ Долгор-Жаб эгшнэ бэлэй. Намайе баһаһамни хойшо, номнохо газартаһ номножонье бангаад, дэмжлэн, гухалһан хүн юм. Үргэлжэ юумые һайн гэгшынэ хэлжэ, ухаа заажа байдаг бэлэй. Хожомоо, ажалда ороод хүдэлжэ байхаданни, зүблэл заабаринь үгэхэ, зон соо үргэлжэ магтажа, нааханшье амжалтатай ябабани, омогорхожо ябаа. Мүнөө Сагаан-Мориндоо хэды толгой хони, малаа хараад, Будда-Жаб хуряахантай ан-бухан ажаһууна. Хубүүн-Александр, нотогтаа захиргаанай толгойлогшо, Свэгма - Улаан-Үдэдэ. Зун болохоод тэдэнгэ, мүн үхибүүдыень «командажка» үбнэ худһаа абуулаад һуудаг. Эдэ хоерой эгшнэ Люба Саһагада үгтэжэ эрэ болоһон, баһал энэ эжыгээ орхидоггүй, өһндоошье, үхибүүдыншье гүйлгэдэжэ эрэдлэ ошожо байдаг юм.

Хонтобойдоо, Ошоройнгоо һахууд болоод байха үедөө, тэрэнгэй шадлалгүй хаахан хада, тасааладшье абахан.

Хонинһой дал зайгаад, хойгуурни, маанарһаа үндэр хорон халаахай үдхэнөөр ургадаг бэлэй.

Нэгтэ Ошороо хубсаһыень хуу гайлуулаад.

- Энэ халаахай руу гүйдлөөрөө ороод, саанань гараһан хүн ёһогийл эрэ хүн болодог юм, - гэжэ тэрэни руу гүйлгэхөөр түхэргэ байтараа харан гэнһим, Долгор-Жаб эгшнэ ходел унаад ябадаг сагаан морсороо баруун тээшэ эржэ ябаба. «Заи, эгшнн иһээр буруу юумэ болохонь», - гэжэ ойгтоод мүнөөхисе зогсоохо һанагтай харан гээд, урдибгүйб. Ягааа үдэрөө бэрхэ боложо, минни ганса үгөөр гүйһэн юм, гүйдлөөрөөл тэрэ халаахай руугаа ороһолой...

Заи, нингэшье, минни хэхэ юумэ эндэ ондоо үгы, бүгдн дээрээд...

Зүүн гэннэ дарашоол бээ б даа.

Тэрэнгэ үдэр бүри залхуутай болошоходонь тэрэдлэд, Хонтобойн хойто бээ Бадма абгайнца ябашада бэлэйб. Нуудаа шабартай оломоороо оймоод лэ, саанан үндэр гүбэй гарабад, баһал нэгэ бишыхан гэрхэн, Бадма абгайнхи (Соктоес Бадма) баһал хонин дээрэ һэн гү гээд һанаһаб. Өөрөө шамбай, сула бэстэй хүн һэн, барилдааша ябаһан юм. Түрүүн Бортодоо һуужа байхатаа Мэлэ, Баян-Гол, Бортынгоо бүхэнүүдые баранишень дабаад, Сагаан-Морин эрдэг юм ха. Зунай һайндэр боложо байгаа. Барилдаанда «биб» гэншүүл баран лэ һуугаад бээ даа.

Согтын Бадма Шабаае Шэмэд хоёр һууһан зоноо динлэгээр динлээд, эгээ һүүлдэ хююулан үлдэг юм ха. Зоншье гэгшэ шууяһаба, эндэ гээдэ боосоон болоно.

- Манай Шэмэд унагааха! - Манай Бадма динлэхэ!

Эдэ хубүүдые хэншье һая нааша динлэхэгүй, - гэжэ баабай хожомынь намда хоорэхэ, Уляба аймагаараа ехэл омогорхожо ябадаг һэн.

Нэрэньшье, мүнөө дээрэ, Сэрэн ахайн Саяан Чингис хоёр лэ нюртагаа «шоройдоогүй» ябанад аймаг соошье абадан байха.

Бадма абгайнцаа гүйгөөд ерэхэдэм, үбгэн намда ехэл мэхэй һэн. Зада «допрослоод», һайн өдөрүүдэд гаргах.

Хубүүнынь, баһа нэгэ Ошор, намһаа аха-һургуулинн наһанай бэлэй. Намдаа дээрлхэн һагад, ехэ хүн болоод абаха, гүбшье баһал гансаараа хадаа уйдадаг байгаа юм бэшэ гү, түрүүшээр ехэд олзуурхаха, наадахабди. Ехэнхидэ Хуһан-Толгойн үбэрөөр, хонид соогур наададаг бэлэйбди. Тэрэ үндэрһөө харахаданни, гоет һэн даа: доогуурини Нууд, эрыюулгын оломоо доошоо, үргэлжэ шугы руу ороод, урдаха, үбэрэй хормой шугы хоёрой хоорондуур шаһамал харгы зурыжа зүүтэхэ... Улааганын элбэг энэл шугыда һэн.

Гэртэ ошоходоо, эрыюулгын оломоор уһа гарахаа айхаб, шабартай олом хойгуур, холо, Ошор, һайн тарабал, уһа гаргаад үгэдэг бэлэй. Бидэ хоёрой һайн таралга хоморшоог һэн. Хэрэлдшээдэг байгаабди. Наһаар илгаатай хоёрто элдэбин шалтаг гарадаг лэ байгаа бээ даа.

Нэгтэ газараа һуугаад, халта шодээ анид гээд, юушье юм, гүбэржэ оробо. Эндэ гээд буряад лэ үгэнүүд дуулидаха хэбэртэй.

- Энэшни юун гэгшэб? - гэхэдэмни, тэрэм һургуулида ябадаг хүн хадаа:

- Шүлэг уншанаб, - гээб.

- Худалаар бү хэлэ, нимэ шүлэг байдаггүй юм, - гээб.

- Ши юу мэдһэн хүмши? - гэхэднэ,

- Шүлэг гэгшэһини ондоо байдаг. Баабаймни намда заажа үгэһэн юм, - гээд, бээ абтанагүйб.

- Хэлын теэд, ямар шүлэг заагһан хүмши, - гэхэднэ, байбайнгаа намда сээжэлдүүлһэн шүлэгүүдэй нэгынь хэлэбэ:

Сэмжаан тамжад девадан, жени жудан
бралвар журжиг,
Сэмжаан тамжад дугналдан, жудан
бралвар журжиг,
Сэмжаан тамжад дугнал, мэдвин девадан
ми бралвар журжиг,
Сэмжаан тамжад ирнин чогдан нидан
бралвиндан, немлаа нэвар журжиг.

- Энэһи юун шүлэг гэгшэб. Иимэ шүлэг байдаггүй юм, - гэжэ дээрлэхэбэ.

Яахашни, үгэн бэшыемнай шиндэхэ ондоо хүнэй үгы хада, табилдаа һэн гүбди, үгы гү, тараа бэлэйбди.

Ошоршье намайгаа динлэдэг һэн даа. Хожомынь һайн нүхэд болонхой, Мэлын һургуули суг дүүргээ бэлэйбди, мүнөөшье ушархатаа, ехэл һайн хөөрдлэгшэбди. Ошор бэшэ Володя болонхой, бүхы наһаараа жоолошон ябаа. Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг...

ТВОРЧЕСТВО ПОЭТА – СВЯЗУЮЩАЯ НИТЬ МЕЖДУ МИРАМИ

Представляя человека, принято перечислить все его награды, чины и занимаемые посты. Так получается веселее. Однако есть люди, чьи имена самодостаточны, они не требуют каких-либо уточнений, дополнений и словесных украшательств. Именно таков Давид Никитич Кугультинов, ибо этим уже все сказано. В Калмыкии, в России, и уверен, что и во всем просвещенном мире, имя и творчество Поэта известны всякому культурному человеку. Его стихи, написанные на родном калмыцком языке, неоднократно переводились на языки многих других народов, и вовсе не потому, что был он когда-то начальником в Союзе писателей, а просто стихи хорошие. Это лично мое мнение, я ни в коей мере не претендую на литературоведческий анализ ставших давно хрестоматийными строк, но многие из них для меня были, есть и будут опорой в минуты, когда требуется максимальная концентрация всех душевных сил.

Могу ль усомниться,
однажды изведав,
В том чувстве,
что с вечностью я -
неделим?
Быть может оно -
от степных моих дедов?
А может испытано мною
одним?
Меж миром и мною
исчезли границы.
Я - воздух. Я - ветер.
Я с далями слит.
И кто различит -
это мысль или лица
Над вольным шуршащим
покоем парит.
Как просто сказано! Но
какая беспредельная глубина
открывается в этой не-
замысловатой формуле: надо
сердце свое сжечь, чтоб
сделалось светлее во
Вселенной. Прекрасный,
чистый, глубокий и вечный
пафос - чтоб быть богаче,
больше жертвуй сам, чтобы
быть счастливее - поделись
счастьем с другими. Это

Общественность Республики Калмыкия широко отметила 80-летие народного поэта Калмыкии Давида КУГУЛЬТИНОВА. Делегации нашей республики - журналистам и писателям Лопсону Тапхаеву, Галине Базаржаповой посчастливилось участвовать в юбилейных торжествах по этому случаю. Вниманию читателей предлагаем размышления Президента Республики Калмыкия Кирсана ИЛЮМЖИНОВА о юбилеаре и роли поэзии в нашей жизни.

формула жизни - "я в системе мира" и "мир во мне". И не пужно здесь никаких расчетов, обыденное, меркантильное, сиюминутное - все вторично. Какой практический смысл в пении соловья, в колыбельной, что мать поет младенцу, в звоне капели, что наполняет радостью сердце? Мы приходим в этот мир затем, чтобы могли спокойно уйти наши отцы, чтобы могли счастливыми родиться наши дети. Великие, чистые, исполненные невероятной глубины строки Давида Кугультинова - как связующая нить между мирами.

Не думаю, что сильно ошибусь, если скажу, что не так давно все культурное человечество пережило одну из ужаснейших своих трагедий. Помните, как талибы, несмотря ни на какие уговоры и увещевания мировой общественности, все-таки взорвали статую Будды, Будды, много веков подряд печально взиравшего на тщетные людские попытки обрести покой и счастье на этой земле. Не ошибусь и я, если скажу, что все культурное человечество разом содрогнулось, когда осколки божества, пусть и чужого для кого-то, низверглись с высоты к подножью скалы, которую почитала, как святыню, чуть ли не треть населения планеты.

Поколения людей - это не только новые открытия, новые произведения искусства, новые мысли. Это - судьбы, наполненные радостью и страданием, миром и войной, жизнью и смертью. Не чувствовать этого, не охранять прошлое - невозможно. Хотя бы раз в жизни каждый задать себе вопрос - как и что я должен сделать, чтобы

"Вселенная была светла".

Общая духовность, общая судьба, общая память, объединяющая всех жителей нашей республики, - это не что-то неопределенно-отвлеченное, живущее вне нас, в холодной пустоте, само по себе. Нет, это реальные люди, которые жили раньше, которые живут и сейчас. Они - лучшие, те, кого в "Джангаре" называют "исполинами державы". На их плечах Атланта свод небесный, держатся национальная культура, искусство, традиции. Именно они терпеливо открывают всем, кто готов их услышать, и смысл жизни человека, и цель его прихода в этот мир, учат любви и уважению к прошлому.

Они - главные Хранители уникальной культуры народа и истории, ее сути, ее смысла. Они слышат и видят сердцем тысячелетнюю историю кочевых цивилизаций Центральной Азии: предков - ойратов, прогрессивные завоевания эпохи Чингисхана, переселение из Азии в Европу,

образование Калмыцкого ханства, вхождение Калмыкии в состав Российской империи...

Они "помнят" в сердце своем героев "Джангара", многих искусных воинов, политиков и творцов прошлого. Они - "национальное достояние" Калмыкии". Бесценные сокровища своего Отечества! Высшие силы наградили их призванием быть Хранителями, нам остается только признать их силу, их мудрость, их миссию. Признать и следовать за ними...

Стоит, видимо, подумать над тем, чтобы понятию "Национальное достояние калмыцкого народа" придать особый статус, который можно закрепить официально. Зачем это нужно? Самим Хранителям вряд ли это необходимо, пусть и в малейшей степени, смысл их жизни в ином. Но в первую очередь - это пужно нам, внимающим и идущим следом за духовными поводырями.

**Не без добра наш мир
большой:
Найдутся чуткие души,
Они услышат непременно
Твой зов, хотя б издалека!
Земля жива, и жизнь крепка
Их добротой**

благословенной.
Давид Никитич Кугультинов - Народный Поэт, Глава Совета старейшин степного края... Выше, как говорят, уже не взлетишь, большего успеха и признания при жизни просто не бывает. Кто-то о Давиде Никитиче образно сказал, что он нужен калмыкам для того, чтобы никто в степи в пропасть не свалился. Точно и совершенно правильно сказано.

Да, я знаю, этому ушеленному человеку вполне хватало трижды заслуженного почета и славы. В сердце своем я уже давно присвоил Давиду

Никитичу звание "Национального достояния", но мы должны это сделать официально - мы должны при жизни отдать дань таланту и мудрости Учителя, отблагодарить его за дело всей жизни, за яркую любовь к Калмыкии и калмыцкому народу.

Вот вы послушайте, что пишет он о себе, это ли не наказ всем нам и всем, идущим нам на смену, - завет на все века...

**Когда как вестник
торжества и славы
Ко мне пришел бы
старец белоглавый,
Калмыцкой старой
сказки чародей,
И подарил мне счастье
всех людей,
Я б это счастье разделил
на части,
Всем людям поровну
я б роздал счастье,
Но если б он собрал
в один комок
все, что печально
на земном просторе,
Чтоб в сердце у себя
вместить я мог
Все наше человеческое
горе,
Я б горе вместе с сердцем
сжег дотла,
Чтоб сделалась Вселенная
светла.**

Время пролетает незаметно. Память остается навсегда. Американцы поняли это раньше нас. В Америке давно есть люди, которыми нация гордится прижизненно, отводя им почетные места в национальном Пантеоне Славы. Гордится открыто, не боясь упреков в "культ личности". Хотя, если посмотреть с другой стороны, - почему бы и не культ? Культ гордости и восхищения современниками своими - людьми прекрасными, достойными, преданными своей земле, своей истории, своему народу, своей стране. Людьми, освещающими Вселенную.

**Президент Республики Калмыкия,
президент ФИДЕ
К. ИЛЮМЖИНОВ.**

ҮГЭНҮҮДНИ, ШҮЛЭГҮҮДНИ

Сагтаа, ехэ холоһоо
Саанһаа, тэндэһээ
адхаржа,
Сайжа, тание хүлэһэн
Саарһа баяраар дүүргэжэ,
Шуяад гэрэлтэһэн үгэнүүд
Шуумгай намда ерыт,
Шүлэгэй гэгээрһэн
мүрнүүдтэ
Шүтэжэ үтэрлөөд орыт!
Хэзэһиһээ нааша танингаа
Хэрүүл шууяа үгыгөөр
һайн дураараа ерэхитнай
һанаандаа барижа
үрээлээб.
Инагуудта танингаа
тооложо,
Этигэжэ, жэддэ шахуу
Жаргалан абтай хүдэлсэдэ
Жэгүүртэ дэбисэ
хүлээлэйб!
Шүлэгэй арюун дурим
Шэрүүн шадал үзүүддэг.
Үгэнүүд шүүрээд, хүсөөр
Үймүүжэ һууряа олодог.
Тааралдлын бага
һаһаһаа

Таагаад шахуу мэдээб.
Тингэһиһе хадаа танингаа
Тэбшэһе һайһаар тодолооб.
Үйдаһанда омог үгэхэ,
Үддэһэндэ тэжээл үгэхэ,
Даарһанда дулаа үгэхэ,
Дарлагдаһанда сүлөө үгэхэ,
Үхэл үгы мүнхэ,
Үльгэрэй нүлөөдэ орохо,
Үнэнэй һэдбэри хүтэлхэ
Үүринүүдни, үгэнүүдни,
Жаргал тание дууджа
байна!
Жэгтэй хуби бэлэглэдэг
Жэгүүрэй холоһоо дэбисээд,
Жэрысэ һайһанаар олоороо
Жэһингэмэ аялга
хүнхинүүдээд,
Жэлбэ тэбшэжэ
намдуулаад,
Инагуудни, баярайм үгэнүүд,
Ерэжэ, сэдхэлым ханааһыт,
Сагаан хубитай үүдээр
Саанһаа, тэндэһээ
адхаржа,
Саарһанай сөбөр хуудаһы
Сагтаа инагажа дүүргыт!

ХАЛЬМАГ-ТАНГЧ

Таалаһан дотор сэдхэлһэн
Тангариг гаргажа хэлэһэб.
Эрмэгтэй шахуу болбол,
Эршэмтэй шахуу болбол,
Элһэтэй шахуу болбол,
Үбшэнтэй шахуу болбол,
Гантай шахуу болбол,
Галабтай шахуу болбол,
Гасалантай шахуу болбол,
Гашуудалтай шахуу болбол,
Үддэдэг шахуу болбол,
Гомдууддаг шахуу болбол,
Газар дээрэ ори
Гансахан шамайгаа яахаб?
Зүдхэжэ шам руу хүсэддэг
Зүрхэсэ яажа хангахаб?
Уужам ябахдаа һанажа,
Уйлаһан нулимсам гашуун.
Ойрындоо хэһэг бэлэглэһэн
Үргэмжэтэй баяраймин
һолоһо,
Илгэжа сэгжэдэ баринан
Ядаһан Хальмаг-Тангчимни!

Тангч - арад зон, област.
Хальмаг Республика гэжэ ойлгосо.

Көглтин Дава, Хальмагай арадай шүлэгшэн

ХАЛЬМАГ ҮБГЭД
Хальмаг үбгэдэй шарайе
Хаража удаан шэжээлээб.
Урын сагай хөөрөө
Урһалаадань уншахаар
һэдээб.
Гансал тэднэй шарайн
Булан аниргүй, мушхамал.
Гатаһан, үзһэн хамаһын
Газарһаа гараһандал тодол.
Гасалан үзөөб гэжэ
Гашуудан, заяаһаа харахаш.
Баатар болооб гэжэ
Бааһадан, бээс магтахаш.
Муу, һайһине ади
Мийлэһэн тодолог үбгэд
Хальмаг уладай абьяасы
Хадагалжа батаар баринад.

ДЭЛХЭЙН ШЭМЭГ
Хүн болгонинэ
сэдхэлэйһиһ гүндэ
Хэбрэг, бага, гашуун,
амтайхан.
Сагай ерэхэдэ, эсэһэй
эсэстэ
Сүдөөржэ, газарһаа
гараад мандаха

Далда дуран хаража
хадагалһаа
Хожом тэрэһи
жэлнүүдэй һэлгэһэн
Эрхэ бэшэ лабтай ерэхэ
гэжэ
Өөрөө тэрэ хүн
пайдажа хүлэһэн
Худал хуурмаһы, хара
хүсые
Холоһоо мэдэжэ
хойһонь үлдэһэ
һайн һайһание,
зориг, этигэһы
һанаанай сөбөры
дуран дуудана
Хүн болгон сэдхэлэйһингээ
гүндэ
Хүнэй нэры өөдөн
үргэһэн
Дурые хэһэн хадагалһан
түлөөдөө
Дэлхэйн амидаралай шэмэг
болонь
Хальмаг хэлэһээ
Лобсон ТАПХАЕВ
бураадшалба

ДУУН БОЛОҮОН ШҮЛЭГҮҮД

ВЛАДИСЛАВ ТУГУТОВИЧ ТҮГДЭМЭЙ. 1945 оной апрелин 12-то Монголын аймагта дайны түгээсэх жэлд гууша, шүлэгшэ сэдьхэлтэй хүбүүн дэглөө хэн. Арадай ажахын элдэб халбаруда хүдэлөө. Гэбшье Владислав гээшье хэзээдэсэе сээжэ сэдьхэлдээ бөөмэйлэн ябаа.

Дуун боложо эдгэлхэ шүлэгүүд ондоохон лэ байдаг. Мүнөө Владислав Тугутович дуун болохо 90 шүлэг бэшэнхэй, энээнэй 30-нишнь дуун болоог, арадай долгёор эдгэлжэ байдаг. Иимэ эдэбхитэй, шүлэгшэндэ дуун болоһон болмуудайнгаа ном гоё найханаар хэблүүлэн гаргуулхыень хүсээл даа.

«Уян сэбэр алтаргана» гэхэн шүлэгөө автор июниин 29-30-да болохо бүгэдэ Буряадай арадай дуунуудай «Алтаргана» гэхэн фестивальда зориулба.

Владислав Тугдэмэйн дуун болоһон зарим шүлэгүүд: «Хэжэнгэмнай», «Мүндэлхэн бээ гамная», «Баунтмнай нангинхан», «Дэлгэр сэлээн Джалингэ», «Тохорюугтамнай», «Хүнэй наһан», «Дуунуудни», «Ушхайтамни, угтаарай», «Уелхэ наһан», «Хэлбэлзээ Хуригаднай».

ВЛАДИСЛАВ ТҮГДЭМЭЙ

ХҮХЫН ДУУН

Абар шамай хүлэгээд
Ангай дайдам ногоороо,
Хүхын зулай үрсэгээд
Хүхын илдам доңгодоо.

Дуулим хүни хүхын дуун
Дуурым хэргээн эдэлээрэй,
Дуудан үни хүхын дуун
Дуугым болоод сэхэлээрэй.

Амаг зулгы наһаннай
Абаар бардам зугаалаа,
Аһал шамбай дурамнай
Алаад сагтам урялаа.

Дуулим хүни хүхын дуун
Дуурым хэргээн эдэлээрэй,
Дуудан үни хүхын дуун
Дуугым болоод сэхэлээрэй.

Хүтэл намаа хүбшэдөө
Хүхын хүгжэм замхаагүй,
Хүсэл дорюун үелдөө
Хүнэй сэдьхэл галхаагүй.

Дуулим хүни хүхын дуун
Дуурым хэргээн эдэлээрэй,
Дуудан үни хүхын дуун
Дуугым болоод сэхэлээрэй.

ЯРУУНЫН АЙМАГАЙ 75 ЭЛЭЙ ОЙДО ЗОРЮУЛНАБ

Яаблан дабаан, Худан
Сагаанһаа
Ялбаад Хэндэ, Тулдуун,
Эгэгээр

Яабан гогор хүгжэн хэргээб
Даа
Ямба, хэшэгтэ Яруунамнай.

Алтан Үндэр, Баян Хаамнай
Арюун дайдымнай сахинхай,
Аза, хүлдэ Дархитамнай
Агуу замымнай далланхай.

Аажам Гүүндээ, аглаг
Ульдэргөө
Ангаар баян Заза, Тэлэмбээ
Аадар тарьян, жэмэс
бүрхөөгөө,
Алуу малаймнай шэмээр үргөө.

Алтан Үндэр, Баян Хаамнай
Арюун дайдымнай сахинхай,
Аза, хүлдэ Дархитамнай
Агуу замымнай далланхай.

Суута гурбан Ехэ Яруунаа
Солоор магтаад уран улднай
Зандан Жуугаа мүнхэ
тахяарай,
Заяа золтой, найдам нуугаарай.

Алтан Үндэр, Баян Хаамнай
Арюун дайдымнай сахинхай,
Аза, хүлдэ Дархитамнай
Агуу замымнай далланхай.

Хада гүбэй, хангай дайдые
Хаһалан сагтаа дабшаалди,
Хари холын замай заидые
Ханилан сугтаа туршаалди.

Монгол, Буряад нютагтаа
Морин эрдэни хүлэгнай
Мүнхэ солоор урданһаа
Мүргэл жэнхэни үрэлтэй

Хүдэр туруу, хүнды сээжые
Хүсэлэн табтай тэнжээлши,
Понор шэхээ, сээгы нюдые
Подолон гамтай сэнгээлши.

Монгол буряад нютагтаа
Морин эрдэни хүлэгнай
Мүнхэ солоор урданһаа
Мүргэл жэнхэни үрэлтэй.

Атар хүрэг, адуун түмыс
Ахалан залгаа үдхөөрэй,
Агта нэрээ, агуу тумыс
Асаран мандаа үргөөрэй.

Монгол, буряад нютагтаа
Морин эрдэни хүлэгнай
Мүнхэ солоор урданһаа
Мүргэл жэнхэни үрэлтэй.

ТЭХЭРИЖЭ ЭНХЭР НЭЙБ

Мүнхэ тайбан тоонтоёо
Мүнөөш холон хананаб даа,
Мүшэн найжа тэнгэрээ
Мүргөөд, бодол тахидагби.

Түрэлхэн эхэ нютагаа
Тэхэрижэ энхэрнэйб,
Түлэгхэн эхи нүхэдөө
Тэбэрижэ хүндэлнэйб.

Зүлээ найхан дайдаяа
Зүндөөш тодол үзэнэб даа,
Зүрхэн тайжа найдалаа
Зүдхөөд, олол дүмэдэгби.

Түрэлхэн эхэ нютагаа
Тэхэрижэ энхэрнэйб,
Түлэгхэн эхи нүхэдөө
Тэбэрижэ хүндэлнэйб.

Үлгы хээрэ айлаханаа
Үглөөш бүхэн харинаб даа,
Үргэл дээжэ сайханаа
Үгэлөөд, шүтэн сасадагби.

Түрэлхэн эхэ нютагаа
Тэхэрижэ энхэрнэйб,
Түлэгхэн эхи нүхэдөө
Тэбэрижэ хүндэлнэйб.

ХУН ШУБУУД

Хэжэ мүнгөөр сайбалзаад
Хэтэ нангин хун шубууд

Угым үршөөн һануулһаар
Урин дэлин ганганалдаа.

Дун сагаан шубуудай
Дуран үнэн сэхэ гээ,
Зол заяан, сахюусым
Зориг, хүлдэ энэ гээ.

Угы гансаа хайралһаар
Үншэн зарим хун шубууд
Харини зүгһөө хадуураад,
Хабар дахин бусанал даа.

Дуун сагаан шубуудай
Дуран үнэн сэхэ гээ,
Зол заяан, сахюусым
Зориг, хүлдэ энэ гээ.

Урма зангым найжалаад
Уян зохид хун шубууд
Утын замай урягаар
Уянгалан дахуулаарай.

Дун сагаан шубуудай
Дуран үнэн сэхэ гээ,
Зол заяан, сахюусым
Зориг, хүлдэ энэ гээ.

УЯН СЭБЭР АЛТАРГАНА

Шааяма бороо соо гунхаагүй
Шадал хабаараа нахилзаа,
Ааяма халуун соо ангаагүй
Атар талаараа сахилзаа.

Уужам дайдын элшэтэй
Уян сэбэр алтаргана
Ууган холын шэнжэтэй
Урин хэтэл ханагдана.

Хүүемэ һалхин соо хүлгөөгүй
Хүдэр шэлбээрээ сасаглаа,
Ууяма жабар соо хүлдөөгүй
Угтан хэбээрээ харагдаа.

Уужам дайдын элшэтэй
Уян сэбэр алтаргана.

Ууган холын шэнжэтэй
Урин хэтэл ханагдана.

Буяма хаһа соо замхаагүй
Бушхан зунаараа сээсгэлээ,
Дуулама ханаан соо галхаагүй
Дурсан шамайгаа сэнгэлээб.

Уужам дайдын элшэтэй
Уян сэбэр алтаргана
Ууган холын шэнжэтэй
Урин хэтэл ханагдана.

БОДОЛНУУД

Үргэн дэбисхэр дайдамнай
Үндэртэй, набтартай гээшэл
ха.

Үнгын дэлисэ уладнай
Үлэйтэй, хээдэл ха.

Түргэн эрьсэ харгымнай
Түншэтэй, түбэгтэй зайдал ха,
Түбин үнгэгтэ байдалнай
Түшэгтэй, хүзэгтэй найдал ха.

Урин дулаан нютагнай
Угтаа, үдэшхэ гуримтайл ха,
Уян зулгы нүхэлдэй
Уйдаха, хүхихэ ушартайл ха.

Үйрэн ургаһан үхибүүднай
Үзэхэ, үрдихэ эхитэйл ха,
Үбгэн, залуу үемнай
Үбдэхэ, үндыхэ бэстэйл ха.

Галдал улаан нарамнай
Гасалха, ургуулха жэнтэйл ха,
Габар найдам гансамнай
Гамнаха, дурлаха хэмтэйл ха.

Мүшэ эрьһэн дэлхэймнай
Мүльһэтэхэ, сээсгэлээ
галабал ха,
Мүрлэн элиһэн наһаннай
Мүндэлхэ, мүнхэрхэ зуладал
ха.

Уншагшад аймнай туршалгануудһаа

АФГАНИСТАНДА НҮГШЭН ХҮБҮҮДЭЙ ДУРАСХААЛДА

Афган дайнай гүлэн соо
Ашагта нэрээ мүнхэлөөшгд
Арадай сэдьхэлдэ мартагдашагүй!
Айдар залуу наһаяа утын нойроор
ээлбэт

Агхархан шунанайтнай горхог
Ашата габьяагаар сэгнэгдэбэ.

Айдар наһаяа гамнангүй
Албана үнэн гүүргэбэт
Эхын зүрхэнэй уйдхар
Энэ наһандань дуунашагүйл.

ИНАГНИ

Сэлгээхэн найхан Хэжэнгэдэмни
Сагдуулхан могод нахилзана,
Сасуутан нүхэд сооһоом
Сэдьхэлэйм инагни илгарна.
Уужам найхан Хэжэнгэдэмни
Улаһан могод нахилзана,
Үетэн олон нүхэд сооһоом
Урихан инагни илгарна.
Бууралхан найхан Хэжэнгэдэм
Боролжо могод нахилзана,
Буланхан олон нүхэд сооһоом
Баталсан инагни илгарна.

ҮЛЗЫТЭ

Уужам найхан Үлзытэмни
Багаа сээсгээр нагханхай,
Ажалша малша зоноороо
Агаршанан нютаг юм.

Аажам найхан Үлзытэмни

Ая гангаар анхиланхай,
Залуу хүрэг эрдэмтэй
Зондоо хүндэтэй нютаг юм.

Дуулим найхан Үлзытэмни
Багма сээсгээр бүрхөөгдэнхэй,
Үбгэд, хүгшэдэй үрэлтэй
Үхибүүн наһанайм нютаг юм.

АША ХҮБҮҮН АМГАЛАНДАА

найхан зүүдээр үзэгдэжэ,
Дээдэ түрэлһөө морилжо,
Дэмбэрэлтэ найхан гэлхэгдээ
Дүүрэн жаргал асараалши.
Энхэрэн байха эхтэйлши,
Захадан ябаха эсэгтэйлши,
Холын харгыда гарахадашо
Хайрлан байха абатайлши.
Хойноһоош зальбаран хууха
эжытэйлши.

Дүрбэн тэгшэ ябажа,
Дүүрэн жаргал эдлээрэй!
Хурсахан хоёр шодонэйш ошон
Гүнзэгы ухаанай тэмдэг лэ,
Жаргалтай гоёор наагдагаш,
Жагайм наһан ханагдана,
Зохидхон налгай үгнүүдгһээш
Зосоом ехээр уярна,
Хөөрхэн жаахан хүбүүгээ
Хүлээжэ ядан хууналби
Харан байжа өөгшөөнэб.
Тэбэрин ехээр тааланаб,
Тэнсэлгүйгөөр хайралнаб.
Таалан байжа уярнаб.
Аша хүбүүн амтантайхан,
Амгалан гэжэ нэртэйлхэн,
Аба эжын үршөөлтэй
Өөрын хуби заяатай!

ШОГ РАССКАЗ

«ТААРУУ ШЭЛ АБЫШ ГЭГШЭ БЭШЭ ААЛБИ...»

Будын Самбуутан гэжэ айлайхи байгаа ха. Самбуугай һамган нюдэ муутай аад, нюдэнэй шэл салын юумын гарахагүй ядуу сагта абажа хүшэхүүрөөгүй хэн.

Самбуугай һамган Цырегма нүхэрэйнгөө талаар ошон хойно, хүршындөө нэгэ оролго шалла пия гэлдэжэ, һамгадай хөөрэлдөөн юу барагдаха нэм. Тэрэн хоорондонь түрэлхэн хүбүүн Ойдоб горадоо ябууд ороод, нэгэ саархан дээрэ «Цырегма абгай, би сай уугаад, яаралтай гарабаб» - гэжэ бэшээд, доронь ехшээгээр Ойдоб гэжэ нэрээ табяад ябашаба. Цырегмаа шэлгүй хэн хойноо жэжээр бэшээн юумынь ойлгонгүйгөөр «Аа, баархан Самбуумни нэгые хэлэжэ, түлээндэ гараал даа» гээд, гэр бараан сохиёо нэгэ жаа хам хум гэнэн болоод, «хэды хүн ошоо гээшэб, эдихэ юумээ бэдэлхын урда, нөөхи хатуу харагүйгөөр бүтэхэгүй гээд, алаабхи унаган жороо табилуулан гүйжэ, литр хары абаад ерээб. Тэрэнээ холодильник соогоо табижархиба.

Хабарай хамаг юумын нэбэрээ гэжэ байһан үе хэн ха. Зай, юу хэлэлтэйб, холдообхо сооһоо гахайн хуухалхан тархи оруулжа, шанахаяа табижархиба, нэгэ хэды хартаабхатай. Хорёогойнгоо үүдэ сэлжэрхөөд, Цырегма үбэлэйнгөө нөөснөө хэдэн даһалһан үгэрсэ, салат хамаг юумэ бэлдээд, гахайнгаа тархи дэн үлүү бусалгангүй абаба. «Яагаа удаан болон гээшэб, нөөхи хөрөөнь, барнаагын эмдэрээ юм аабы» гээд, эжэлүүдгүй Цырегма нөөхил хүршынхи руугаа ошобо. Энэ айл хэдэн жэл хуугаад, орой хүүгэдгүй байгаа. Тиймээхэ хүршэ Цыбигжабай үхибүүдтэ ехэ дуратай хэн. Хоёрдохоор, ажалгүй

һамгад дэлхэйн эдеэн болохогүй юумэ хөөрэлдэн, үдэрөө эльгээдэг байгаа. Цыбигжабайнгаа һамган Долгортоёо хоо жэбээ хөөрэлдэжэ дүүргээд, ошон гэхэйн, гахайн төөлэйшье барагсан гүбижэрхинхэй, хүхэ манан болотор тамхи татанхай Самбуу Цыбигжаб хоёр нилээн болошонхой, түлээншье байхагүй хуужа хуубад.

Самбуугай Цырегма гэмэржэ эхилбэ: «Юугээ Ойдоб гэжэ бэшээши, харин гандшоод, намай мэхэлээши!» Самбуу һамгаандаа хэлэнэ: «Ходо шамда дэлхэйн памада жэмээд, дүхи мүйи абанхаар, тааруу шэл абыш гэгшэ бэшэ аалби, би шамда мүнгэ асардаггүй бэшэ, асардагби». Зүрхэтэй болошонхой Самбуу уйгарлана. Тэрэши нагсыншини Цырендэшин Ойдоб горадоо Чисанаяа ошожо ябанаана ороод гараа ха юм, би баруун тээ уулзаа нэм гээб. Ойгожо ядаа һаа, хүршынгөө Долгорые асараад, уншуулаха яагаа хүмши гэжэ балай мүнхөөгөө үгтэнэгүй даа. Самбуу Цыбигжаб та хоёр зорёон хэлсээд архидаа гүт? - гэбэ һамганинь. «Угы, Цыбигжабые һамганинь аптекэ ханяаданай эмдэ эльгээгээ, тийгээд центртэ уулзаад, наашаа ерээ ябатаран манайда ороод гараа, үшөө Сагаалган дүүрэггүй ха юм гээб. Самбуу үри хүүгэд үгы хэн дээрһээ ха яа балгажархидаг байгаа. Ламада айдахадань, Маңдалшива уншуулаха гэхэдэнь, балайш тоогоод орхидоггүй байһан гэхэ.

Цырегмаа түрүүшгээр зандржа эхилжэ байтараа, ехэ сагаалмар зантай хэн хойноо, Самбуу нүхэрөө һаахаруулаад, саашань нэмээлгэнгүй тараагаа хэн ха. Хамаг юумэн эхэнэрхээ дулдыдана гээшэ ааб даа.

Клара ДАНЗАНОВА.

«БАРХАН ҮНДЭР УУЛАМНАЙ БАРАН ЗОНОЙ ТҮШЭГ ЮМ»

БАРХАН

Уг нь Б.Баторовай, Хүгжэмнь Б.Батордоржиевай

Хүнтэйн сээжэдэ һуудалтай Малшадай урданай буусанууд. Үүлэ зэргэлээд байдалтай Үргэлжэ Барханай байсанууд.

Дабталга:

Бархан үндэр ууламнай Баргажан зондом найдалтан. Бага ажалтай ажалшаднай Бардамхан баян зугаатай. Бархан уулымнай үбэртэ Бугын урамдаан эдэлэнэ. Хабсагай тулама ташаланда Хонгоохон дуунуудтай нилэлэнэ.

Дабталга:

Сорьёмо аршаанта Бархандам Агаарын зөөлхэн, хэриуухэн. Алтарма таряатай Хүнтэйдэм Таряшад ариуухан царайтан

Россин Федерациин соелой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, совет, партийна, ажахын хүдэлмэригдэ үни удаан хүдэлхэн «Буряад үнэн» сонинной штатнабэшэ эдэбхитэй хүдөө бэшэгшэ, сонинише дэлгэрүүлэн тараалгада туһалдаг Владимир Цыдылович БАТОРОВ 70 наһаяа гүйсэбэ. Ойн баяраа угтажа байһан аха нүхэрнай ажабайдал тухай, өөрынгөө дутын хүнүүд тухай шүлэглэн хөөрэнэ. Владимир Цыдыловиче энэ ойгоорнь амаршалха зуураа зохёолнуудынь олоной һонорто гурадханабди.

ЭСЭГЭДЭЭ

Бултанай дунда дундууханаар Буряад сооо баримталан, Эсэгингээ нэрэ үргэлжээдүүлэн, Эрэ түрэндөө баяртайб. Ажалайм эхин харгы Эсэгэм намдаа заагаа. Энэрхы дулаахан үгнүүдээр Эсэгээ дурдаха хүсэлэнгэйб. Үбэлэй жабар эсхэн, Үлгидэжэ мориной шарга Үлгидэжэ, Хулаг шотагуудһаа Үдшэдэг һэн нургуулидам. Эсэгым һахал сэнхэгтээд, һарын толондо харагдагша һэн. Талаар харгы годироод, Шаргын ханхинаан дуудагша һэн. Зоной түлөө оролдоһоор Золтой сагыя хараагүй Каганович колхозой түрүүдэгшэ, Хамтын ажал эмхидхээшэ. Нюдо һаргама хашар Тогтоогонш Оолсодоо, Үбсүү хүрэмэ ногоо Ургуулаан Хүшгээртээ. Могой һарын арбан табанда Мүнхээн нүгтөө абамни. Мүноо абангаа буянгаар Мэндэ ябанабди буландаа.

Бүхэроссин соёлой хүдэлмэрилэгшэ, сьездын делегатуу, Москва, 1959

НАНАЙНГАА НҮХЭР ДАРИМА ЖИМБИЕВНАДА

(60 наһанай һайндэртэ)

Баргажан мүрэнэй мүнгэн долги нэмэринһэн, Улгана голы сэлгээ урасхал амталһан, Добуун гүбөө отог буусануудаар һубаридаһан Догдоо тоонтош толотоод, унъяртаад һайхан даа. Үнгын сээсэгүүдэй бохор хатарһанда үргэлжэ Хүтэрэдэн хульбэрһэн эдир наһанһини эндэ, Хүхы шубуухайн үглөөнэй суурянай эдэлээндэ Талын гүн соо үдэһэн намтарһини эндэ. Уһан, байса Ягдаг Бүлэгэй оршолон Урдаһаанһини угтана, хойноһооһини адуулана шамайе, Ябадалыешини хүнгэн, бөөшини элүүр болгоно. Яараад шамдаа алхам бүридэш туһална. Хабар, најартаа ая гангаар анхилма Лусатай, эздэгэй галзуудай гуламта Ягдагтаа Нюсэгэн хүмөөрөө хони, ямаадые адууласаалһини Бүтүү Буряанхуурта баабгайн зүргөөр үгсөөлши. Эгшэнэрэи эгшээ энгэртээ хүтлөөлһини дүүнэрээ, Вая, Эя, Дулма Байрай эхэ Бэлэн бэшэ намайеһые алыгандаа тогтоолсоош, Байдалһан балаһыне бухиндама ябадаагүй даа. Болохо үимые, ерээдүй байдалые тухайдаг Баһалыне болгоомжотой, бодолтой даамгайш. Зарим буһамагашини аргыһен олоод хазарһанаш, Залан зохидоор үргэн харгыда гарганаш. Халуун ажалһи төрмын эрьсээдэ ажаллаабди,

Хооһоор минитээр сагыя эрыоулжэ ябаагүйбди, Алдар солые дурдажа туршаагүйбди, Арад зондоо ами бөөэ зорюулаабди, Ууртай, эсэгингэи ажалһаа бусахадаа нэгэтэ бэшэ Уураа гэгтэ үүдээ нэрһээр тараанахашц Углөөнэй нарание орондоо унгажа угтаагүйб, Үргэлжэ намайгаа аалихан бодхоодог һэнһини, Ошохо жэлнүүд одооһые эрьелтэгүй, гэмшэлтэй даа, һаншагтамнай гэгтэ сагаан хориуу тогтоно. Үетэн нүхэдөө атаархан хойноһоон даханабди, Үри хүүгэдтээ эрдэмэй жолоо барюулаабди, Хэсүү сагай урдамнай олоор үзэгдөөһые һаань, Эндүүрһээр, заһарһаар залхуурангүй ажаллаабди, Энхэрэл эхэтэй эхилһээр айа болоһондоо Эльгэ зүрхэмнай эжэлүүдгүй адыар сохсо, Наһан ходорно, тамир хороно хайрангүй Хубаалсажа һураһан дурамнай үшөөл манһаар, Углөөнэй сайлан холын үсые һануума, Аша, зээнэрээ энэрхы дурдан баясанабди, Эхэ далай Дарима Жимбиевна нүхэрни шествово, Эддин дэлхэйдэ жаран наһа хүсэбэш, Эгээл түрүүлэн шамаяа дурдан амаршалһаб, Эхэл шотагтаа багшын бэрхэ гэнэб, Эдир залууһаа үелһэн хоёрбди, Эжэлүүдгүй байдалһанай инаг дураар билтараа, Эсэгэ, эхингээ ашыень харюулжа шаданабди, Ингэжэ мүрэнүүднэ эрьһээ халиһаншуу болоо!

БАТАМҮНХЭ ОЧИРОВТА

Байгал далай, Баргажан гол ниотагтайш Байгалиин шэмэг Бархан уула түшэгтэйш. Эжы абын үгһэн эхэ буянгтайш Эхи табяаша эддин Хонхино тоонтотойш. Олын хэрэг эрхимээр эрыоулжэ шадааш, Одото Буряадаа шэжэр утаһаар холбоош. Эрхүү, Лондон, Сеул, Сидней дуудаха Эрхим оньһо табюулан золтойш. Телефон, телевизор, интернет орёо техникэ Түхээрэн тодхуулааш түрэл Буряад орондоо. Сагай эрилтээр сэнхир экран хаража, Сахилгаан дохёо дэлхэй дүүрэн эльгээнэбди. Булган хиндхүүр Боолон Түмэр тахилгатайш, Баян тэнюун һайхан Сагаан сэдхэлтэйш. Буряад арадай түрүү хүнүүдэй нэгэн Бурханай эрдэнээр алдар солоо мүнхэлөөш!

УЛГАНА

Улгана мүрэнһөө Ниотагш эхи абадаг Улгана мүрэнһөө Уг гарбалһин нэрмүүдэг. Эһингэ хулинсагайм Эһингэ сооһоо мүнхэлһэн Уянгата дуунайм Утан дээжые шэнгээһэн Улгана мүрэмни Уланһаан шотагай баялиг. Улгана мүрэмни Уе наһанай хэнгэг. Урда сагай Уһан тээрмэдэһые диилдээгүйн. Ууртай огсом Баяд пөедтоһые зэмэлүүлээгүйн. Ган гасуурита Галта түймэртэһые гандаагүйн. Алар мүнхэр Наххи шуургандаһые булигдаагүйн. Ангийн тэмсэлэй Аюулайхан хаһа һэн. Упгтэй арадай Эрхөө бэдэрһэн тэмсэл һэн. I. Алар холын Хорин хоёрдохи оной Янгинама жабартай Январь һара һэн. Ангарын дабаагаар Ашаанад һубаридалай. Албанай хэрэгээр Айһаад манда ерээгүй. Зоние тонохооо Зоринһон золуууд бэлэй. Алуурһаад, тоногһоод Бандидууд банһанаа тодорoo лэ. Арад зоннай тэдэнэртэй Аюулата тэмсэдэ оролод. Ажаһуудалаа арһалан Агуу нэрлэе һаналай. Улгана мүрэмнай Үүдээ нэгээд угтаагүй. Уладаа хамгаалаа гэгсэлһиг, Уянгата домогынь энгэһиг. II. Тээрэмэй байсаһаа Тэнхэ шадал абажа, Шулуун шуургаар Шэдээ юм тэднине. Боолон Түмэр Буурал баабангаа Буураһагүй алдарыс Батаар баряан. Бархан үндэр иһтөө Барагданагүй солыс Сагаан сэдхэлээр үршөөгөөд, Сагай юрөөдэ мүнхэлөөш. III. Алһин хизаарта Ажалай баатарнууд олон. Ажакһынууднай Арьбадхаа лэ, баяжа. Улганһин Аманда Уларил шэрүүн байбашыс, Уһан булагай шэдэлдэг Урматайхан газар даа. Урда саһаа мүнөөһыс Уран нэрэн, суугай. Улад зоной ажалай Угай үндэһэн эндэһээ. Шэнһэнэй хулаар хунагдаһан Байра эндэ мэдээжэ. Бууса ажалаа эрхилжэ, Будын Базар эхилһэн Газар уһалуурини ажал Эндэ тэрэ эхилэнхэй. Гайхал эхэтэ жаргал Эдлэхэ гэжэ хурғалай. Магистраль платина бодохо Баяндай, Ягдаг, Улгын гэн. Бэлһээр сабиһалан нуганууд Баян ургаса үгхэхэл Улганһын уһан тийгэжэ Урдан хүрэлэй дайдалаа Омог һайһаалда хүртэжэ, Олоной баяр түрүүлээ. Үбсүү сохимо ногоондо Ухэр малнай жаргаа юм. Үдһин аалин һэлһэндэ Уһэнһэдэй урма бадаруулаа. Улганһын эхиндэһыс Хүшгөөрэй хаалта дээрһыс Углөө үдһэнһөө Баабайтаяа сугтаа ажаллахадаа. Баабайнгаа бүтэһэн Ажал үүртэһыс ойлгоо һэм. Үнгэрһэн сагта Артель тодхоолсоо, мэдээ һэм. Үбэлэй хүйтэн Одоо хамаагүй һэн баабайда. Үргэлжэ һахалһын Мүһлһэтээд эрһиг һэн гэгтээ. Хабарай хасуу Яаралтагүй бэлэй баабайда. Пороһонһон хубсаһынь Хатаатһа һэм нэгэтэ бэшэ. Арбан зургаатай Гүмэр залуу наһандаа Абынгаа гаргаһан Нарихан зүргэ эхилээб. Гуһаад онуудаар Эхи табһан ажалынь Уг заган, урма зоригтой Үргэлжүүлжэ ябанаһаа баяртайб. Олон юумые Ойлгоогүй ябаһан жэлнүүд Олоной түлөө ажаллаһан Унтаагүй олон һүнинүүд һанаамни үшөө Хүсэддөөгүй глһэмни һаншагтамни гэгтэ Хориу уһанһоо. һайхан бодолтой, Сагаан сэдхэлтэй ябахадамни. һаалта болохоор Юрэдөөһыс юумэн тохөөддөөгүй. Баабай, эжын Бүтэһэн хэрэг хээээд эһыс Эрьсэд ерэдэг Эжэлүүдгүй үри хүүгэдтээ. Эхэ, эсэгын Эдэлһэн хуби заяан Эбхэрээд буудаг лэ Эжэлүүдгүй аша гуһанартаа.

Һаяхана манай корреспондент Ечигма ЦЫБЕНОВА ажалай хэрэгээр Эрхүүгэй областиин УСТЬ-ОРДЫН тойрогоор ябажа ерээ. Тосхоной һургуулинуудаар айлшалжа, багшанартай, шабинартай хөөрэлдэжэ, ажал, хэрэгээрнэ һонирхон, эгэ тэмдэглэлнүүдые бэшээ.

АМАРАЛТЫН ХАНА – АЖАЛАЙ ҮДЭРНҮҮД

Усть-Ордын түб тосхондо оршодог интернат-һургуулиин үхибүүд округтой эдэрб районнуудһаа һурадаг юм. Олон үхибүүдтэй гэр бүлин, үншэн, муушаг байдалтай аилай үхибүүдые эндэ һургана. һуралсаалай түхэрэи жэл гэртэ ошонгүй байһан үхибүүд «Зунайһаа амаралтада гэртэ юу хэжэ байнат?» - гэжэ асуухадам, томоотой яһаар «Зундаа ажал дүүрэн ха юм даа» гэжэ хэлэнэд һэн. Тиймэһээ тэднээр ерээдүйн зарим түсэбүүдэ хөөрөб.

Катя Инхиреева, Эхирид-Булагадай район, Хүлэнхэн нотаг, 8-дахи классай һурагша:

Би интернат-һургуулида 5-дахи классһаа һураһаб. Усть-Ордада дүтэ хадаа би долоон хоногой удаа заатагүй гэртэ ошодогби. Хүлэнхэндэ хүтэи эжытээ байдагбди. Зундаа ехэ огород хээд, тэрнээ бүхэи нажартаа уһаадагби. Жэмэстэ, һархягта ошодогби.

Надя Унжакова, Алайрай районной Алайр һууриной 8-дахи классай һурагша:

Гэр бүлэдөө 4 үхибүүдбди. Бид Ныдэ һууринда ажаһууһанаа, Алайр нүүжэ ошообди. Алайрта олон хонид бии, адууһан олон. Үхибүүд зундаа адууһа адууһа ажалтай байдаг. Мүнөө гэртэ ошоно, нэрһэ түүхэб. Недондо жэл нэрһэн манһада дүүрэн ургаа.

Энэ жэл һургуулиһа гурбагүн дүүргэб. Эндэ һурахада һонирхолтон «Найдал» ансамбляда 5 басагад дууладагбди. Эдуард

Борисович Башановой хүтэлбэри доро буряад дуунуудые гүйсэхэдэгбди. Эрхүү хотодо лауреадууд болоо һэмди.

Наташа Долгонова, Баяндайн районной Хадай нотаг, 8-дахи классай һурагша:

Манай бүлэдэ 5 үхибүүд. Бид баһа огородто газарай эдэр һуулагдагбди. Һаадаг 4 үнэтэйбди, тэднээ үдэшэ үглөө бүхэн һаадагби. Нохой, минисгэй, гахайнуудаа эдэслүүлэхэ хэрэгтэй. «Мурилка» гэжэ горхондо шунгахаа ошодогбди.

Интернат-һургуулида һурахада аажам гоё. Үблэдөө дулаан. Нина Ивановна, Мария Григорьевна тогоошодной амтатайгаар эдэр шаһадаг, садатарнай эдэслүүдэг юм.

Гена Максимов, Усть-Орда тосхон, 9-дахи классай һурагша:

Манайхи хартаабха ехээр һуулагдагбди. тиймэһээ хартаабхын пюредэ дуратай хаб (эпелэ) Худыһаа гол ахайгатаа ошоно, заганаһаа саг минии эгээ жаргалтай хаһа. Үглөөһүр түргэхөөр лэ гахай, нохойгоо эдэслүүлэд лэ, ябаа... Мотоциклаар ябаханда гоо, теэд тэрнээ заһаха хэрэгтэй.

Ийнээд лэ хүдөө нотагаймнай үхибүүд томошууһаа өөрзүй, зундаа ямар ажал хэхээ мэдэжэ, гэр бүлэдөө туһа хүргэхэ гэжэ оролдоно.

Болоол даа... Ажалай амта мэдэһэн үхибүүд хаанһае хосорхогүй. Саг сагтаа, тиймэһээ эдэ үхибүүд ехэшүүл боложо ажалһа хүнүүд болохо гэжэ мэдэрхээр.

Е. ЦЫБЕНОВА хөөрэлдэбэ.

СВЕТА АСХАЕВА – ученица года

Невольничий рынок. Идет продажа рабов. Одну из "рабынь" "хозяйка" расхваливает больше всех: и умница, и красавица, и поэт, и танцует... И когда появляется покупатель (в лице директора школы), выбор, конечно, останавливается на ней – такой "товар" подходит по всем статьям... Таковой была самопрезентация одной из участниц конкурса "Ученик года" Эхирид-Булагатского района Светланы Асхаевой.

Она родилась в Усть-Ордынском, затем семья переехала в Качуг, откуда вернулась в наш поселок в 98-м. По знаку зодиака Света – Телец. Появилась на свет в год Тигра. Целеустремленная, отзывчивая и очень работоспособная девочка.

Родители Светы – Августина Александровна и Геннадий Матвеевич. Мама – специалист райфо, папа – учитель истории в школе №1. Как говорит Света, они жалеют дочь, видя, как тяжело ей, говорят "отдохни", но зная, что такая бурная жизнь ей по душе, стараются во всем поддерживать ее и помогают.

А еще у Светы много друзей и подруг. Всегда ее поддерживают и ее родной 10 "А" и учителя. Есть у нее любимые предметы: математика и английский язык. Мечтает Светлана поступить на факультет математики и экономики в Иркутский госуниверситет. А еще она учится в музыкальной школе (точнее, заканчивает ее в этом году по классу фортепиано), поет в ансамбле "Берегиня", занималась в танцевальном кружке. Рабочий день Светы распisan по минутам: с утра в школе, потом домой обедать, "музыкалка", после – готовится к урокам. Компьютером не увлекается, зато любит читать книги – "женские романы" и простые повести о жизни. Когда была помладше, делала мягкие игрушки и дарила их, а сейчас ей нравятся мастерить различные мелочи из конфетных фантиков.

Сам конкурс и подготовка к нему были очень волнительными. Сначала писали рефераты. Тема Светы называлась "Теоремы Менелая и Чевы" (!). Также написала сочинение на тему: "Если бы зазвучали голоса предков". Это предварительный этап. Кроме того, считались призовые места на олимпиадах и творческих конкурсах. В самом конкурсе самым трудным был тур "Умники и умницы", так как он стал решающим. Света выбрала желтую дорожку и ответила на два вопроса. Затем разгадывала кроссворды. В конкурсе "Хобби" исполнила песню Фрэнка Синатры "Путники в ночи" на английском языке и станцевала танец под песню в исполнении Натальи Орейро.

За победу в конкурсе Свете вручили диплом, грамоту, книгу, картину и денежный приз в размере 1000 рублей.

Я несколько не жалею, что у меня такая насыщенная и загруженная жизнь, хотя, конечно, это тяжело. Но другого я себе не представляю, - говорит девочка.

У Светы есть и свой жизненный девиз: "Добиваться своей цели и быть оптимистом".

Желаем ей силы духа и терпения в достижении своих целей.

Росина ЕФРЕМОВА.

ЦОГЗОЛЫН Варя: «ЭРДЭМ ШУДАЛХА ХҮСЭЛТЭЙБ»

Зунайһаа амаралтын үедэ Цогзолын Варийн Росси гүрэн айлшалхада, эндэ байһан үдэрнүүдын зүүдэн мэтээр үнгэршэдэг бэлэй. Усть-Ордаһаа баруулжа оршодог Хажал һууринда ажаһуудаг нагаса аба, эжыдээ үсөөххэ лэ үдэрөөр ерэдэг байгаа. Һаял ярьанда дадажа байтараа Монголоо бусаха са дүтэдэг һэн.

Варийн аба Батнян, эжы Марийн Викторовна хоёр залуу, оюутай һаһандаа Эрхүү хотодо уулзажа, хуби заяагаа нийлүүлһэн юм. Тийгэж Варийн гэртэжин дээдэ һургуулиһа дүүргээд, Увс нуурай хажуудахи Улаан Гом нотаг ажалахаа ошоһон.

Тэндэ Варя 14 жэл ажаһуугаа һургуулидаа эрхим һурадаг аэробикодо дуратай. Алинахуу хань басагангатаа англи хэлэ шудалжа, сүлэ сагаа үнгэргэдэг һэн. Энэ англи хэлэ һүүдэн хэрэгтэй болохо гэжэ Варя һаһандаашье оруулаагүй бээ. Тез танигдаагүй хэлэ заа зааханаар үзэхэд һонин байгаа.

Арбан дүрбэн жэлэй һүүлээр, нагаса аба эжыдээ һурахаа ерэхэдээ, Варя ородоор «а, б-шьё» мэдэхэгүй, буряад хэлэ тэрэ зэргэ тухайлдаг, англи хэлэй олон үгнүүдые мэдэдэг ерээ бшуу. Ород хэлэгүй монгол басагые тосхоной һургуулида һургахань хэсэр байха гэхэднэ, Цогзолын Варие Усть-Ордагай интернат-һургуулида эжыһа бэшүүлһэн юм.

Тэрэ үедэ ород хэлэ мэдэхэгүй байһандаа би гомдоогүй һэм. Ямаршье һургуулида һураха ехэ хүсэлтэй байгаа, - гэжэ Варя хөөрэнэ. Долоодохи класста һуража захалхада Варя англи, ород, буряад хэлнүүдэ тэгшэ адляар шудалжа эхилээ. Даруу номгон зантай Варя классайхидтараа түргэн хэлээ ойлголсожо, тэднэһинэ түрүүшээр эгээл ехэ туһа хүргэһэн байһа.

Түрүүшын хахад жэл Варийн хэшээлнүүдтээ нэгшье абяа гарадаггүй һэн. Тийгэбшье дэбтэр соогоо бэшэһэн харюунуудыен уншахада, сөбөр наринаар бэшээтэй, һүбэлгэн ухаансар гэжэ эли һэн, - гэжэ буряад хэлэй багша Бальжир Гончикжаповна Мангагусва хөөрөнэ. Монгол басаган хадаа заатагүй дууһа байгаа бээ. Ятаг инструмент дээр һуража, монгол дуунуудаа уян гоёо дуулажа, харагшадай һайшаалаа хүртөө. Гадна уран гоёор Варя зурада байна. Хоёр жэл соо буряад хэлэ эгээ түрүүн шудалжа, ород хэлэ ойлгожэ эхилээ. Зарим хүүгэдэй түрэн буряад хэлээ мэдэхэгүйдэн Варя гайхада байгаа.

Мүнөө Варя Цогзолын 11-дэхи классаа дүүргэжэ, Улаан-Үдын дээдэ һургуулида орохо хүсэлтэй. Ульгара гоёор ородоор зугаадаг Варя «монгол хэлээ мартажа байһаб» гээд, энегээ һэн. Теэд ерээдүй сагта багша болохо хүсэлтэй. Монголоо ошохо түсэбтэ Вариада англи, ород, буряад хэлнүүд һаалта болохогүй. Тиймэһээ Варийн һаһаһанаа бэслүүлжэ, эрдэмэй орьёо өөдэ гарахыен хүсээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Цогзолын Варя абатаяа, хүгшэн эжытээ, АҮҮ хүбүүдээрээ.

Гэр бүлын альбомһоо

УРДАТНАЙ – ОЛОН ХАРГЫ

Аяар 137 хүбүүд, басагадые бээ даһан ажабайдалай харгыда Усть-Ордын хоердох һургуули энэ жэл үдэшэнэ, һүүлшын хонхын һаһандэри үедэ зүжэгэмэл наадан үнгэргэднэ, һургуулиин директор А.Н. Никодаева, носологой мэр А. В. Бальбуров, басагад багшанар, түрэхид зүрхнэн халуун үгнүүдые хэлэһэн байна.

Энэ һургуулиин 11-дэхи «б» классай хүтэлбэрилинэ байһан залуу мэргэжэтэй Евгений Большеев түрүүшынгээ выпуск гартыхан. Энэ класса эрхим хүбүүд, басагад олон юм. Виталий Шодноев мэдэжэ шахматист, физик, математикаар бэрхэ. Энэжэ предметүүдтэ дуратай А. Забанов классай эрчим сюртмен. Лена Николаенко артист болохо хүсэлтэй. Лена Хичибеева юрист мэргэжэл гэрхэнхэй. Роза Елбоева эмшин болохо һаһаатан. Энэ классай олонхи хүбүүд Эрхүү хото ошоно, милициин һургуулида аза талаангаа турнаха баша.

Багшаһань хүмүүжүүлэн эдэ үхибүүдэй хажууда байһан багшанар Лилия Валерьевна Буянтуева, Людмила Владимировна Апханова, Евгений Олегович Большеев тэгшэд үхибүүдэйнгээ амжаалануудаар омогорхон бээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Усть-Ордын 2-дох һургуулиин 11-дэхи «б» классай һурагшад А. В. Апханова багшатаяа.

ДУУНАЙ АЯЛГААР

«Тамын аяланууд» гэрэн ансамблиин хатарша Владимир Гилязов Усть-Орда ерөнээр арбаад жэл боложо байна. Хурамхан нотагта тоонотой артист мүнөө үедэ үхибүүдэй ансамбль эмхидхэнхэй. Олоной һайшаалада хүртэдэг, бэлгитэн хүбүүд, басагадай «Жемчужинки» ансамбль область дотор эдэрб хэмжээ ябуулануудта хабаадаһан уран һайханай намтартай.

Энэ ансамблиин онсо илааа гэхэдэ, эндэ тулаһур байдалтай бүлэнүүдэй үхибүүд ябадаг юм. Түбэригүн хатарай студия 2-дох һургуулиин дирекци ехэ туһаламжа хүргэдэг. Концертын хубсаһа хуһар оёжо үгэдэг байна.

Номдоо муугаар һурадаг һашье, манай ансамбляда ержэ, дуу хатарта һуража, зоригтой,

дорюун үхибүүд болоно ха юм. Тиймэһээ алиһше талаараа тэгшэ ябаха гэжэ оролдоно, тэрэндэнэ бидэ туһанабди, - гэжэ Владимир Дабавич Гилязов хэлээ һэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «ЖЕМЧУЖИНКИ» ансамбль.

БООХОНОЙ ФИЛИАЛҺАА ЭХИТЭЙ

Округой соёлой ажалһадай түрүүшын съездын һүүлээр заһалта ёһоор концерт наадан дэлгээгдээ. Тэндэ БГУ-гай Боохоной филиалай оюутад Соёла Санжиева Номина Жигмитдоржиева хоёр «Түрэнхэн үдэр» гэжэ дуу гүйсэхэдөө, халуун алыга ташалгада хүртөө. Зал соохи хүнүүд эдэ хоёрые таниха болонхой байһанаа мэдүүлээ.

Мүнөө жэл тус филиалай хоердох курс дүүргэһээ 117 үхибүүд Улаан-Үдэ ержэ һуралсаалаа үргэлжэлүүлэхэ. Хоёр жэлэй саада тээ эндэ конкурсоор орожо шадаагүй Буряад оройной 17 басагад Боохон ошоно һураха баатрай болоһон байгаа.

Хорёоһоо холо гараагүй бидэ түрүүшээр гэрээ һанаабди. Хамтын байрада булта байхадаа, бие бэстээс дүтэ танилсажа, дадажа, хоёр жэлнэй ехэ түргөөр үнгэршэб. һуралсаһаа гадуур спортын мурсыһонүүдтэ хабаадажа, эдэрб конкуртуудтэ өһөздөө хатар дуунуудые зохёожо байгаа

хабаадалсаабди, - гэжэ Номина Жигмитдоржиева хөөрэнэ.

Эдэбхитэй оюутад нотагай зонтой ехэ ханилсажа, өһөдыгөөһье харуулаа, хүнтэйһье танилсаа гээнэ.

Амаралтын үедэ Оһын, Боохоной аймагаар басагадтаа айлшалдаг байгаабди. Хүндэмүүшэ, ехэ һайн зантай хүнүүд эндэ ажаһуудаг, - гэжэ Сэлэнгын аймагай Носхон нотагай Соёла Санжиева хөөрөнэ.

Боохоной филиалай буряад таһагай оюутад эдэбхитэйгээр олонитын хэмжээ ябуулануудта хабаададаг тухайн округой соёлой комитетдэй ажалһад, округой журналистнууд тэмдэглээ һэн. Манай басагадай тиймэ зоной дунда хүндэмүүшэ, урагһаа һаһаатай байһаниһь һайшаалтай байгаа. Область дотор үнгэргэгдэдэг «Музыкальная капель» гэжэ конкурсно дууһа басагад мүн лэ лауреадууд боложо гараһан байна.

ХVII ЖАРНАЙ УЯАН ХАРА МОРИН ЖЭЛ

ЗУНАЙ ДУНДА УЛААН МОРИН НАРА

Table with 8 columns (Days 21-27) and 4 rows (Buryat lit, Euro lit, Day names, and other details).

буудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, бурхан сахюуса, тэнгэри, лусууд гахижа, Аюушын хахил хүртэхэ, дасан (дуган), мургэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнайла, эм, аршаан найруулха, замда гараха, нүүхэ, юумэ худалдаха, худалдажа абаха (5 шара мэнгын залал хээд), наһа утадхалгүй ном уншуулха, наһанай хүсэ арьбажуулха, ном оршуулха, лүн абаха, бурханай ном үзэхэ, уншаха, гэрэй хуури табиха, муу юумэ зайлуулха, хура бороо дуудаха, засагта мэдүүлгэ бариха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, найрлаха, хатар наада эрхилхэ, наһа барагыше хүдөөлхэ, тараг бэрххэ, айраг халааха мэтын үйлэнүүдтэ байн. Зүгөөр уранай ажал эрхилхэ, модо нуулгаха, өөр дээрэ

уялга даажа абаха, үри зээлиез бусааха, эд зөөри хүндэ үгэхэ, тогоо нэрэхэ, мал үүсэлхэ, хүндэ муу наһаха, хүнине шоо үзэхэ, ехэ уһа гаталха, хубаг татаха, онгосо, хала дархалха, хатуу газар номгодохо, хубсаһа эсхэхэ, оёхо, шулуу шорой хүдэлгэхэ, хюмһа абаха мэтын үйлэнүүд сээртэй. Бэри тухай дасанһа асууха гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, эд бараан эдэн, ундан олдохо. Гарагай 5-да хуушанай 24 (нолини 4). Харагшан тахя, 4 ногоон мэнгын, хада уулада нуудалтай үдэр. Лусууд буудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, шуна ханаха, төөнхэхэ, эм найруулха,

лүн абаха, мори, сар хургаха, гэрэй хуури табиха, шэнэ газарта бусаа тухээрхэ, гэр бариха, буян үйлэдэхэ, номнол хэхэ, тэрэниие шагнаха, модо нуулгаха, хатуу тарни уншаха, номнол хэхэ, тэрэниие шагнаха, сангарил хураха, маани сахиха, даллага абаха, нүүхэ, замда гараха, хэлэ ама намдааха, арга эб олохо мэтын үйлэнүүдтэ байн. Харин улай гаргаха, дасан (дуган), мургэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнайла, шэрдэг бүрихэ, гуйраншадта юумэ үгэхэ, үзэл үзэхэ, тушаал эзэлхэ, үхнбүү хүлдэ оруулха, бага хүүгэдые гэрһээ коло злыгэхэ, бэлбээн эхэнэрэй гэртэ орохо, үһээ угааха мэтын үйлэнүүдые тэбшэлтэй. Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, үбшэн

хүрэхэ. Гарагай 6-да хуушанай 25 (нолини 5). Хандмаанарай үдэр. Хүхэ нохой, 3 хүхэ мэнгын, модондо нуудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, зальбарха, бурхан, сахюуса, лусууд тахижа, субарга, бурхан бүтээхэ, эм найруулха, улан балин (чавдор), лусуудай балин (лудор) гаргаха, үргэлэй балин шатааха, эм найруулха, эм задаха, модо нуулгаха, гэрэй хуури табиха, хубсаһа эсхэхэ, оёхо, гэр байра андалдаха, уранда хураха, номнол хэхэ, даллага абаха, замда гараха (нохой үдэрэй залал хүүлээд), наһа барагыше хүдөөлхэ, юумэ худалдаха, худалдажа абаха мэтын үйлэнүүдтэ байн. Харин сангарил хураха, маани сахиха, үһээ угааха, нүүхэ, модо отолхо, модо хюрөөдхэхэ, сабшаха, газар малтаха, шулуу шорой хүдэлгэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр. Бэри тухай дасанһа асууха гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, ноодонэй хараа муудаха. Гарагай 7-до хуушанай 26 (нолини 6). Хүхэгшэн гахай, 2 хара мэнгын, хиндэ нуудалтай үдэр. Тантрын тарнинуудые уншаха, дасан (дуган), субарга арамнайла, уранай ажал эрхилхэ, аршаанар бээ арюудхаха, буян хэхэ, гэрэй хуури табиха, шажанай хайндэр хэхэ, баярта ушараа тэмдэглэн найрлаха, абаһанаа бусааха, мори, сар хургаха, ада шүдхэр зайлуулха, хараал сараха мэтын үйлэнүүдтэ байн. Гэхэ зуура нүүхэ, тэнгэри тахижа, хүнэй шуна ханаха, төөнхэхэ, бурхан арамнайла, хүни ябаха, бурханда мургэхэ, модо үндэһэтэй унагааха, бөөгэй хэрэг эрхилхэ, хадаг табиха, наһа барагыше хүдөөлхэ, замда гараха мэтын үйлэнүүд хоруултай. Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, зог ушарха. Гарагай 1-дэ хуушанай 27 (нолини 7). Мори наһада хулгана үдэр хабсархада, тон муу, харша, тэрсүүд үдэр гэгдэдэг. Тиммэхэ имэ үдэр ямар нэгэ байн үйлэ үйлэдэнгүй, юрынгөө ажал хэхэ үнжэхэ гэнэ. Имэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, абалтагүй.

БОДОНУУДАЙ ТАНИЛСАЯ

Шатараар хэшээл России Федерацийн физическэ культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ Л.А. ГАРМАЕВА ябуулна.

Энээнине шатараар наадагша бүхэн ябажа болоно. Энэ ябадал хэхын түлөө ноён тэргэ хоёр түрүүн нууриһаа хүдэлөөгүй байха ёһотой. Рокировка алишыэ тэһшээ хэжэ болохо, зураг дээрэ харагдана. Харань бэрсын тала руу ябаа һаа, ута рокировка гэжэ нэртэй болоно, али О-О-О гэжэ тэмдэгтэй. Сагаанинын ноёной тала руу ябадал хэбэл, энэнь богони рокировка гэжэ нэртэй - иигэжэ тэмдэглэдэг-О-О. Рокировка хэхэдээ, ноён нэгэ тэбхэр хүрэдэг, тэргэ богони рокировка хэхэдээ - хоёр тэбхэр, ута рокировка-гурбан тэбхэр хүрэдэг.

Сагаанинын - Тра1, харань - Не8, Тра7, Та4, Ме1. Тэмээн морин хоёрой али нэгын сохёо һаа, юун болохоб? Сагаан тэргээр мори сохёо һаа, хара тэргэ саашаа арилжа, носо хамгаалха, үгышыэ һаа, ноён арилха. Тр: а4 гэжэ сохёо һаа, хара тэргэ тэрэниие абаха. Даабари: хара сагаан бодонуудые андалдажа табяад, тэмдэгын бэшэгты. Тэмээн: диагр.19. Сагаан тэмээн: Тf5; харань Нb1, Bd3, Трb5, Th3, Мh7. Эндэ тэмээн, тэргэ, морин гурбан хамгаалалтатай.

Бэрсэ хамгаалалтагүй, тэрэһнээ гадна энэ ноёндоо холбоотой. Даабари: хайшан гээд тэмээн сохихоб - бэшэгты. АРБАН ЗУРГААДАХИ ХЭШЭЭЛ Морин ондоо бодонуудта орходоо, гурбалжаа шүдтэй шэнги хүрэжэ ябадаг, бууһан газарта, хүнэй бодо тулаа һаань, абадаг. Диагр.20. Энэ морин 8 бодо сохихо болоно. Диаграмма жэшээлээд харатгы: хара Мd5-с7,

с3, е7, f6, f4, е3, b6, b4. Сагаан морин Ма1 ямар ябадал хэхэб. бэшэгты! Хара морин h4 хэдэ ябадалтайб, бэшэгты. Хаана байһан морин һайн байдалтайб. бэшэгты! Даабари: хоёр диаграмма өөһэдөө табяад харатгы, бэшэгты. Сагаан, харань яагаад бэшэгдэхэб? Бэшэгты! Энэ хоёр диаграмма дээрэ

Рокировка - «дайнай» сэрэгэй газарһаа хүбүүдэй саада талада хоргодоно. Энэ ябадалые түргөөр хэхээс оролдохо ёһотой! Рокировка ноёной амияа хамгаалха газар болоно. АРБАН ДҮРБЭДЭХИ ХЭШЭЭЛ Хайшан гээд бодонууд сохидог бэ? Ябадалай тэмдэг. Бодо нүгөө хүнэй бодо сохиходо, сохиһон бодынгоо байрада өөрынгөө бодо табидга, хүнэй бодо самбар дээрэһэнь абажа, хажуу талада табидга.

Диагр.17, сагаанинын бэрсэ: - B3; харань На8, Bс6, Трb5, Та3, Мf1, хf7. Энэ бэрсэ ямар бодонуудые сохихоб? Бэрсэ бэрсээ сохихо гү, али тэмээ гү? Таагаад абажа болоно гү? Энээнине иигэжэ тэмдэглэхэ: B3: с6+; B:h5; B:a3; B:f1; B:f7. Даабари: энэ диаграмма бэшэгты: сагаанинын Нb7, Bb4; харань Трd4, Тс2, Ме2, хh2. Бэрсэ хайшан гээд ямар бодо сохихоб? АРБАН ТАБАДАХИ ХЭШЭЭЛ Тэргэ. Диаграмма18.

Диагр.16, сагаан: На4, Трd4, Тd5, Мf4, хf5; хара: Не4. Энэ хара ноён ямар бодонуудые сохихоб, бэшэгты!

мориной ябадал харагдана. Энээнине иигэжэ бэшэгты: Мf2-с4, богонбөр бэшэхэдээ, М:с4. Сагаан морин яагаад ябахаб, бэшэгты. Сагаан тэмээн хайшан гээд хүбүү абажа болохоб?

Диаграмма 15, сагаан: Не4; харань: Нg3, Те5, Мd5, хd4. Энэ зураг дээрэ ноён ямар бодонуудые абажа болохоб? Сагаан ноён мори, али тэмээн гү абажа болохо: Не4:d5; Не4:e5; хүбүү абажа болохогүй. Хүбүүн хамгаалтатай, ноён ноёндоо хүрэнгүй байха туласа ябадаггүй, хоорондон тэбхэр байха ёһотой.

Диаграмм 13 дээрэ f6 хара үн байна. Тэрэ g5 байһан абажа болоно. Тэрэһнээ гү, h7 хара хүбүүнэй урагшаа ябадал хээ һаа, gh гээд, хара үн абажа болоно. Энэ үн мол харгын дээгүүр гараа нэртэй. Энэ хара хүбүүнэй үн харгыда ороно. Мэдээ gh (g4-h6) гээд бэшэдэг. Сагтань абаагүй һаа, ябадал үн болоно. АРБАН ГУРБАДАХИ ХЭШЭЭЛ Тэрбээ ноён байраһаа үлөөгүй байбал, тэргэтэй үн нэгэ доро онсо ябадал гү. Энэ рокировка гэжэ

Закончилось первенство республики среди школьников по пяти возрастным группам: до 8,10,12,14 и до 16 лет. Самая большая группа была до 12 лет, где участвовали 32 мальчика и 15 девочек. Удивительно то, что в этой группе участвовали представители Иволги, Курумкана, Селенги, Закаменска и Кижинги. Второе по численности была группа до 14 лет. Это говорит о большом резерве юных шахматистов. В результате упорной борьбы чемпионами по группам стали: до 8 лет - Дугаров Булат; до 10 лет - Мултугуев Андрей и Дондокова Домина; до 12 лет - Бальхаев Яша и Петухова Наташа; до 14 лет - Бадмацыренов Олег и Доржиева Вика; до 16 лет - Бадмацыренов Олег. Победители будут участвовать на региональных соревнованиях.

Диаграмма 13 дээрэ f6 хара үн байна. Тэрэ g5 байһан абажа болоно. Тэрэһнээ гү, h7 хара хүбүүнэй урагшаа ябадал хээ һаа, gh гээд, хара үн абажа болоно. Энэ үн мол харгын дээгүүр гараа нэртэй. Энэ хара хүбүүнэй үн харгыда ороно. Мэдээ gh (g4-h6) гээд бэшэдэг. Сагтань абаагүй һаа, ябадал үн болоно. АРБАН ГУРБАДАХИ ХЭШЭЭЛ Тэрбээ ноён байраһаа үлөөгүй байбал, тэргэтэй үн нэгэ доро онсо ябадал гү. Энэ рокировка гэжэ

Диаграмма 15, сагаан: Не4; харань: Нg3, Те5, Мd5, хd4. Энэ зураг дээрэ ноён ямар бодонуудые абажа болохоб? Сагаан ноён мори, али тэмээн гү абажа болохо: Не4:d5; Не4:e5; хүбүү абажа болохогүй. Хүбүүн хамгаалтатай, ноён ноёндоо хүрэнгүй байха туласа ябадаггүй, хоорондон тэбхэр байха ёһотой.

Закончилось первенство республики среди школьников по пяти возрастным группам: до 8,10,12,14 и до 16 лет. Самая большая группа была до 12 лет, где участвовали 32 мальчика и 15 девочек. Удивительно то, что в этой группе участвовали представители Иволги, Курумкана, Селенги, Закаменска и Кижинги. Второе по численности была группа до 14 лет. Это говорит о большом резерве юных шахматистов. В результате упорной борьбы чемпионами по группам стали: до 8 лет - Дугаров Булат; до 10 лет - Мултугуев Андрей и Дондокова Домина; до 12 лет - Бальхаев Яша и Петухова Наташа; до 14 лет - Бадмацыренов Олег и Доржиева Вика; до 16 лет - Бадмацыренов Олег. Победители будут участвовать на региональных соревнованиях.

Закончилось первенство республики среди школьников по пяти возрастным группам: до 8,10,12,14 и до 16 лет. Самая большая группа была до 12 лет, где участвовали 32 мальчика и 15 девочек. Удивительно то, что в этой группе участвовали представители Иволги, Курумкана, Селенги, Закаменска и Кижинги. Второе по численности была группа до 14 лет. Это говорит о большом резерве юных шахматистов. В результате упорной борьбы чемпионами по группам стали: до 8 лет - Дугаров Булат; до 10 лет - Мултугуев Андрей и Дондокова Домина; до 12 лет - Бальхаев Яша и Петухова Наташа; до 14 лет - Бадмацыренов Олег и Доржиева Вика; до 16 лет - Бадмацыренов Олег. Победители будут участвовать на региональных соревнованиях.

ойрогоор... рэгээрн... Варя: М ХА ОЙБ... Цогзолы... шалхада, энд... үдэн мэтээр... Ордаһа... хуури... үдээ үсөөх... хаял ярянд... оо бусаха с... Марив... уу, оюут... улажа, хуб... м. Тиигэж... хургуули... уудаха Ула... онон. ажаһууга... хурадаг... имахуу хав... удалжа, сү... англи хэл... гэжэ Вар... й бээ. Тэ... анаар үзэхэ... үлээр, наг... эхэдээ, Вар... кэгүй, бур... лдаг, анги... мэдэдэг эр... л басагые т... гахань хэср... Варине Уст... лида эжыш... мэдэхэгү... эм. Ямарш... э хүсэлтэ... хөөрэнэ... а захалхад... хэлэнүүд... илээ. Дару... ссайхидта... тэдэниин... а хүргэһэ... Варимнай... шые аба... шые дэбтэр... нууудыени... р бэшээтэй... и нэн, - гэ... а Бальжит... ва хөөрөнэ... тагүй дууш... мент гээр... а уян добо... найшаала... абадал хээ... Заря зурада... үн абажа бо... Энэ ад хэлэ эгэ... нэртэй. Энэ хара хүбүүнэй үн харгыда ороно. Мэдээ gh (g4-h6) гээд бэшэдэг. Сагтань абаагүй һаа, ябадал үн болоно. АРБАН ГУРБАДАХИ ХЭШЭЭЛ Тэрбээ ноён байраһаа үлөөгүй байбал, тэргэтэй үн нэгэ доро онсо ябадал гү. Энэ рокировка гэжэ ко түсэбтэ... ад хэлэнүү... һээ Варид... эмэй орш... ын Вар... тээ, АУУ... альбомноо...

Соёлой һонин

ШЭНЭ ПРОГРАММАЯ БЭЛДЭХЭНЬ

Ангар мурэн шадар ажаһуудаг буряадууд аялга дуунуудһаа бүридхэгдээн концертнэ программа олон тоото харагшадтаа дурадхажа, дуу, хатарай «Байгал» театр ээлжээтэ сезоноо июниин 28-да түгэсэхэнь. Театрай артистнууд олон аймагуудай хүн зоной арадай аман үгын алтан адарһаа урданай аялга дуунуудые нэргээхэ ажал мүнөө жэлдэ ябуулаа.

Энэнь театрай байгуулагданаар 60 жэлэй ойдо дашарамдуулагдана. Тийхэдэ театрайнгаа ойн баяртай дашарамдуулан, Россин габыята артист Аюша Данзанов, Буряадай габыята артист Жаргал Бадмацыренов гэгшэд концерт үгээн байна. Хожомоо энэ ажал хүдэлмэрин дүнгөөр театрай артистнууд арадай урданай дуунуудһаа бүридхэгдээн шэнэ программа харагшадтаа дурадхаха түсэбтэй.

ХҮДӨӨГЭЙ СОЁЛШОДЫЕ АНХАРХА

Соёл, искусствые хүгжөөхэ программа абтажа, дүрбэдэхи жэлээ манай республикада бэелүүлэгдэжэ байна. Энэ программа 2003 он болотор нэбтэрүүлэгдэхэ байна. Тэрэнэй удаа соёлые нэргээн хүгжөөхэ бүри дэлгэрэнгы хараа түсэб табигдаха юм. Энээн дотор хүдөөгэй соёлой байдал хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдаха байна.

Мүнөө республиканска бюджетэ хүдөөгэй онсо аюулай болоһон объектнуудые нэлээн шэнэлэгдэ мүнгэн хараалагдана. Тиймэнэ хүдөөгэй соёлые хүгжөөхэ түсхай программа манай республикада абтаха хараа түсэбтэй. Энэ программа хадаа «Россин хүдөөгэй соёл» гэгээн программын хэмжээндэ баталан абтаха юм.

ЭДИР БЭЛИГТЭН АЙЛШАЛБА

Хойто зүгэй арадуудай хүүгэдэй фестиваль июниин 16-һаа июлиин 7 болотор манай республикада үнгэргэгдэжэ байна. Энэ фестивальда 7-һоо 16 хүрэтэр наһатай үхибүүд хабаадаха түсэбтэй. Алтайн, Красноярска хизаарнуудые, Саха-Яхад, Тыва болон бусад республикануудые бэлитэй хүүгэд түлөөлэхэ юм.

«Мүнөө үедэ Мурманск, Красноярск, Хабаровск хотонуудта фестивалиин түрүүшын хоёр шата үнгэргэгдэжэ байна. Мүнөө манай эндэ 15 регионһоо үхибүүд хабаадана, нэрлэбэл, Саха-Яхадтай, Алтайн, Коми - Пермьца, Камчаткын, бусад хизаарай бэлитэй хүүгэд талаан шадбарияа харуулаа.

Энэ фестивальной июлиин 7 болотор болохо. һонин һонин уулзалганууд, «Мастер-классай хэшээлнүүд» үнгэргэгдэхэ. Арадуудай хани барисаанда, үхибүүдэй бэлит хүгжөөлгэдэ энэ фестиваль түлөөлэхэ байха» гэжэ РЦНТ-гэй гол мэргэжэлтэ Жаргалма Анзановна Архинчеева тодорхойлоо һэн.

«Дети Севера» гэгээн фестиваль хадаа 15 регионий үхибүүдые, Карелинээ эхилээд, Номгон далай хүрэтэр ажаһуудаг хүүгэдые нэгдүүлнэ. Элдэб арадуудай үхибүүд Байгал далай дээрэ нэгэ сезон амаржа байна. «Энэ хэрэгтэ гүрэн түрэнһөө мүнгэн арадай уран бэлит хүгжөөлгэдэ һомологдоо» гэжэ республикын соёлой министр Евдокия Будожаловна Раднаева тэмдэглэбэ.

Э. ДАМБАЕВА.

Жаягсан гэгээн Бидьяадара Замбуули Хэжэнгэдээ мүнцэлхэн аад, Засагай байдалай тогтууригуйһөө Заларжал һөөргөө морилшоболта. Зам хайхан харгыгаараа Заларжал манаа адислыта.

Отошо гэгээн Бидьяадара Уужамхан Хэжэнгэдээ мүнцэлхэн аад, Ороной байдалай тогтууригуйһөө Ошожол һөөргөө морилшоболта. Уужам хайхан харгыгаараа Орожо манаа адислыта.

Хамба гэгээн Бидьяадара Хабтагай Хэжэнгэдээ мүнцэлхэн аад, Хамагай байдалай тогтууригуйһөө Харижал орондоо морилшоболта. Харгы хайхан замаараа Хамагхан манаа адислыта.

Богдол гэгээн Бидьяадара Борьёохон Хэжэнгэдээ мүнцэлхэн аад, Бултанай байдалай тогтууригуйһөө Бусажал ороноо морилшоболта. Будалан хайхан харгыгаараа Бусажал манаа адислыта.

Хэжэнгын Сулхари нютагай 95 наһатай ЭРДЭНИЙН Цэбэк Арданаевна хүтшэнһөө уран зохёолшо Доржопалан ДЫМБРЫЛОВ бэшэжэ абаба.

ХҮНДЭТЭ УЛААН-ҮДЫНХИД!

Буряадай ниислэл хотын ажаһуугшад, нютагаархид! Улаан-Үдэ хотын мэргэ тушаалда хоёрдохи болзорто һунгажа намда этигэл найдалтай байһандатнай Таанарта баярые хүргэнэб. Таанадтай хамта түрэл хотоёо дулаан, гэрэлтэй, байг зугаатай болгохын тула өөһэднэгөө хото үзэсхэлэн гоё, мүнөө үеын түхэлтэй болгохоо оролдохобди.

Тэрэшэлэн наһатай зоной сэдбхэл дүүрэн, хайн хайхан наһанайнгаа амаралтада ажаһуухын тула; ажалша зоной ажаллаха, бэлигээ хүгжөөхэ, эрдэмэй талаар шэнэ туйлалтануудта зоригжуулаха арга боломжонуудтай байхын тула; залуушуулай үглөөдэртөө этигэл найдалтай байхын туйл үхибүүдэтэй манай хото бага Эхэ оронинь боложо, нютага орхихо дурагүй болгохын тула.

Таанартай хамта урданай ехэ ажал бии. Улаан-Үдэ хотын танай мэр Г.АЙДАЕВА

Июниин 27 - Россин Залуушуулай үдэ

УЛААН-ҮДЭ ХОТЫН МЭР ГЕННАДИЙ АРХИПОВИЧ АЙДАЕВАЙ АМАРШАЛГА

Хүндэтэ улаан-үдынхид! Залуушуулай үдэрөөр - инаг дуранай ба сэбэр хайханай, зох байгуулгын ба этигэл найдалай хайндэрөөр Таанадые үн зүрхэнһөө халуунаар амаршалнаб!

Манай хамтын байшангай - бултанайманай дура булядаг Улаан-Үдэ хотын ажабайдалда, ажал хэрэгүүдтэ залуушуул ехэ үү дүүргэдэг гээшэ. Улаан-Үдэ хотын депутадуудай городской Со болон захиргаан шэнэ үетэндэ айхабтар ехэ, түрүүшын ээлжээр анхаралаа хандуудаг юм. Манай хото Россин Федераци муниципальна байгуулалтануудай дунда түрүүлэн Залуушуулай жэл үнгэргэһэн, «2002-2010 онуудта залуу мэргэжэлтэдые т байраар хангалгын» муниципальна тусхай зорилготой програм зохёонон байгаа. «Улаан-Үдэ хотын залуушуул - XXI зуун жэл (2002-2005 онууд)» гэгээн тусхай зорилготой программа байт ондо бэелүүлэгдэжэ эхилэнхэй. Хүсэ шадалдаа этигэхэ, үүсхэ эдэбхи гаргаха, бэлиг шадбарияа бодотоор бэелүүлэхэ талаар хоты хүтэлбэрилэгшэд залуушуулаа үнэн зүрхэнһөө туйлалхые оролдоно.

Таанадай, хүбүүд болон басагадай, ашаар лэ манай дурата Улаан-Үдэ хотомнай хэтэдээ залуу, ходоодоо үзэсхэлэн хайхан байна бшуу. Таанадай үзэл бодол, эрдэм ухаан, үсэд нэртэр байлга, эдэбхи үүсхэл манай Эхэ ороной экономика, эрдэм ухаан соёлые, оюун бодолые хүгжөөхэ талаар шэглүүлэгдэхэ байһандаа этигэн найданаб.

Эдүүр энхэ, зол жаргалтай ябахыетнай, зохёохы амжалта бол шэнэ илалтануудые туйлалхыетнай таанадта хүсэнэб!

Бүхы ажабайдалдаа, бүхы наһан соогоо үнэн сэхэ хани нүхэдтэ байгты, халуун дуранай охиндо абтажа ябагты!

Улаан-Үдэ хотын мэр Г.АЙДАЕВА

«АЛТАН ГУУРҮАН» ГЭНЭН СЛЕТ НЭЭГДЭХЭНЬ

Гараха нарын 13-15-най үдэрнүүдтэ Сурхайта нуурай эрьдэ «Алтан гуурһан» гэгээн хүүгэдэй II республиканска слет үнгэргэгдэхэ юм. Эндэ аймаг бүхэнһөө хоёр хүн хабаадаха эрхэтэй. Радио, телевидени, газетэ гэгээн олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй хабаадалгатай түхэрэн шэрээнүүд дүй дүршэл абалгын хэшээлнүүд эмхидхэгдэхэ Тийхэдэ «Отцы и дети журналистике» гэгээн ток-шоу мүн зохёохы ажалай, ухаан бодолой, хүгжэм дуунай конкур - харалганууд түсэблэгдэнхэ гээд тэмдэглэе. 11 номинаци үхибүүдэй ажал сэгнэгдэхэ тусхай шагналнууд үгтэ болохо.

Ц. НАДЦАЛОВ

Дайнай ветеран БАЛДАНОВ Владимир Дашиевичай наһа бараһан ушараар Аргутаев Батор Ардыновичай гэр бүлэдэ «Саяан» эблэл гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Новости от «Бурятинформ»

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ФЕСТИВАЛЬ ШАМАНОВ ПРОЙДЕТ НА ОЛЬХОНЕ

Международный фестиваль шаманов пройдет в конце июня на Байкале. Служители древней формы религии из стран Азии, Африки и Европы соберутся на острове Ольхон. Об этом корр. ИТАР-ТАСС сообщили в Центре развития этнических культур "Священный Байкал", выступающего одним из организаторов так называемого Вселенского кампания. В программе фестиваля ритуалы общения с духами, целительства, обретения новых знаний, различные обряды, включая свадебный, песнопения, танцы.

БЮДЖЕТНИКОВ НЕ УБУДЕТ

Число бесплатных бюджетных мест при поступлении в российские вузы в 2003 году уменьшено не будет. Об этом сообщил на пресс-конференции министр образования РФ Владимир Филиппов. По предварительным данным, в этом году абитуриентами станут около 1 млн. 250 тыс. человек, добавил он. МИНИСТР также отметил, что в текущем году вообще не предусмотрено никаких коренных изменений в плане приема в вузы. Соотношение платных и бесплатных мест, как и в предыдущие годы, составляет примерно 50 на 50 процентов. Владимир Филиппов рассказал, что уже в 2003 году планируется отменить совмещенные выпускные экзамены в школе, которые одновременно засчитываются как вступительные в вуз.

СОНОСХОЛ

БГУ-гай буряад филологинин отделени (ОРБФ) 1982 ондо дүүргэһэн выпускнигуудай уулзалга июлиин 6-най үдэр 2-дохи корпусто 12 сагта болохо.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Генеральна директорэй - ахамад редакторай уялга дүүргэһэн Б-М.Ж. БАЛДАНОВ. Редактор Г.Х.ДАШЕЕВА.</p>	<p>Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаршвилиин үйлсэ, 23, Хэблэлэй байшан "Буряадүнэн". E-mail: unen@buriatia.ru.</p>	<p>Газетэ хэблэлэй 5 хууданан хэмжээтэй. Индекс: 73877. Хамтын хэбэг - 55 200. Хэблэлдэ тушаагдаһан сар - 17.00.</p>	<p>"Республиканска типографи" гэгээн АО-до газетэ 7600 хэбгээр хэблэгдэе. Директорэйнь телефон: 21-40-45. Б-0165-дахи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай.</p>
<p>Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорэй - ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариатай - 21-50-52; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-60-21; «Морин хуур», «Вершины» журналнуудай «Буряад Республикын Хуулига шийдхэбэринүүдэй суглуулбарин» редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутандай ажабайдалай болон олонинтын хүдэлмэрин, «Одон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээлэл - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламн - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97; компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерин - 21-23-67.</p>			
<p>Редакцида ороһон материалнууд шүүмжэлэгдэхтэй, мүн авторнуудтань бусаадаггүй.</p>		<p>Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшэлые хазагайруулан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа автархитай адли бэшэ байжа магад.</p>	